

82

54982

1407
Henricus 8us capite multo h^u Cunctis
Imperatoris Regis Henrici
Regis Anglia capite non potuit, non alio
sistit. Dignatione T^ul^u partu. c. x. d.
= lib. 1.

Gabriel Noddy Bibliop^u publica
p. 37. edit. franc^u 1673.

Non Utrius tandem erit et Libertas
in pietate per mag^u homin^u rep^u
du^u iustitia ipse ac modestia et
pietas non s^u in ipse canonis et
affectibus exaltant.

ILLVSTRIS VIRI THOMÆ
Mori Regni Britanniarum Can-
cellarii,

DE OPTIMO
REIPUBLICÆ STA-
TV, DEQVE NOVA IN-
sula Vtopia,
LIBRI DVO.

SCRIPTVM VERE AV-
THENTICVM, nec minus salutare, quam festiuum,
quod ex Erasmi Rotterodami, Gulielmi Bu-
desii, aliorumque magnorum virorum com-
mendationibus, quæ in p̄sulis præfixis conti-
nentur, liquidum dubitantibus erudet.

Nunc tandem bibliothaphis subreptum, & in gra-
tiam Politicorum, consilio & cura Magnifici
Domini Eberhardi von Dabbe illustris ac pa-
trialis Principi ac Domino, Dn. Mauritio,
Hessæ Landgrauio, &c. à consiliis, editum.

FRANCOFVRTI

Ex Officina Chalcographica Iohannis Saurii,
sumptibus Petri Koppfi.

M D C I

HEXASTICHON ANE-
molii poetæ laureari, Hythlodæ
ex sorore nepotis in Vto-
piam insulam.

Vtopia priscū dicta, ob infrequentiam,
Nunc civitatis amula Platonica,
Fortasse vixit (nam quod illa literis
Delinavit, hoc ego vna præstiti,
Viris & opibus, optimisque legibus)
Eutopia merito sum vocanda nomine.

54982

3
**THOMAS MO-
RVS PETRO ÆGI-
dio S. D.**

PDET me propemodum
charissime Petre Ægidi, li-
bellum hunc de Vtopiana re-
publica, post annum ferme ad te mit-
tere, quem te non dubito intra sesqui-
mensē expectasse, quippe quum sci-
res mihi demptum in hoc opere inue-
niendi laborem, neque de dispositione
quicquam fuisse cogitandum, cui tan-
tum erant ea recitanda, quæ tecum ve-
niā pariter audiri narrantem Raphaē-
lem, quare nec erat quod in eloquenda
laboraretur, quando nec illius sermo
potuit exquisitus esse, quum esset pri-
mum subitarius, atque extemporatus,
deinde hominis, ut scis, non perinde
Latine docti quam Græce, & mea o-
ratio

ratio quanto accederet propius ad illius neglectam simplicitatem, tanto futura sit propior veritati, cui hac in resoli curam & debito & habeo. Fateor mi Petre, mihi adeo multum laboris his rebus paratis detractum, ut penè nihil fuerit relictum. alioquin huius rei vel excogitatio, vel æconomia potuisset ab ingenio neq. infimo, neque proisus indocto postulari, tum temporis nonnihil tum studii. Quod si exigeretur, ut disertectiam res, non tantum vere, scriberetur, id vero à me præstari, nullo tempore, nullo studio potuisset. Nunc vero quum ablati curis his, in quibus tantum fuit sudoris exhaustiendum, restiterit tantum hoc, uti sic simpliciter scriberentur audita, nihil erat negotii. Sed huic tamen tam nihilo negotii peragendo, cetera negotia mea minus fere quàm nihil temporis reliquerunt. Dum causas forensis assidue alias ago, alias

audio,

audio, alias arbiter sumo, alias index dirimo, dum his officiis causa visitur, ille negotii. Dum feri totum ferme diem aliis impartior, reliquum meis, relinquo mihi, hoc est literis, nihil. Nempe reuerso domum, cum uxore fabulandum est, garriendum cum liberis, colloquendum cum ministris. Qua ego omnia inter negotia numero, quando fieri necesse est (necesse est autem, nisi velis esse domi tua peregrinus) & dando omnino opera est, ut quosvis tua comites, aut natura prouidit, aut fecit casus, aut ipse delegisti, hiis ut te quàm iucundissimum compares, modo ut ne comitate corrumpas, aut indulgentia ex ministris dominos reddas. Inter hæc, qua dixi, elabitur dies, mensis, annus. Quando ergo scribimus? Nec interim de somno quicquam sum loquutus, ut nec de cibo quidem, qui multis non minus absumit temporis, quàm somnus ipse,

qui vita absumit ferme dimidium.
 At mihi hoc solum temporis adqui-
 ro, quod somno cibique suffuror, quod
 quoniam parcum est, lente, quia ta-
 men aliquid, aliquando perfeci, atque
 ad te mi Petre transmisi Vtopiam, ut
 legeres, & si quid effugisset nos, ut tu
 admoneres. Quamquam enim non
 hac parte penitus diffido mihi (qui v-
 tinam sic ingenio atque doctrina ali-
 quid essem, ut memoria non usque-
 quaque destituor) non usque adeo ta-
 men confido, ut credam nihil mihi
 potuisse excidere. Nam & Ioannes
 Clemens puer meus, qui adsuit, vi-
 scis, una, ut quem à nullo patior ser-
 mone abesse, in quo aliquid esse fructus
 potest, quoniam ab hac herba, qua &
 Latinis literis & Græcis capis euires-
 cere, egregiam aliquando frugem spe-
 ro, in magnam me coniecit dubitatio-
 nem. Siquidem quum, quantum ego
 recordor, Hythlodæus narrauerit A-

mau-

mauroticum illum pontem, quo flu-
 uius Anydrus insternitur, quingen-
 tos habere passus in longum, Ioannes
 meus ait detrahendos esse ducentos,
 latitudinem fluminis haud supra tre-
 centos ibi continere. Ego te rogo, rem
 ut reuoces in memoriam. Nam si tu
 cum illo sentis, ego quoque adsentiar, &
 me lapsum credam. Sin ipse non reco-
 lis, scribam, ut feci, quod ipse recorda-
 ri videor mihi. nam ut maxime cu-
 rabo, ne quid sit in libro falsi, ita si
 quid sit in ambiguo, potius mendaci-
 am dicam, quam mentiar, quod ma-
 lim bonus esse quam prudens. Quan-
 quam facile fuerit huic mitteri mor-
 bo, si ex Raphaële ipso, aut præsens sci-
 sciseris, aut per literas. quod necesse
 est facias, vel ob alium scrupulum,
 qui nobis incidit, nescio mea ne culpa
 magis, an tua, an Raphaëlis ipsius. Nā
 neque nobis in mentem venit quare-
 re, neque illi dicere, qua in parte noui

Nota
 Theolo-
 gicā diē-
 tetentiā
 inter mē-
 tiri & mē-
 dacium
 dicere

A 4 illius

illius orbis Vtopia sita sit. Quod non
fuisse prætermissum sic, vellem profe-
cto mediocri pecunia mea redemptum.
vel quod subpudet me nescire, quo in
mari sit insula, de qua tam multare-
censeam, vel quod sunt apud nos unus
& alter, sed unus maxime, vir pius
& professione Theologus, qui miro fla-
grat desiderio adeunda Vtopie, non
inani & curiosa libidine collustrandi
noua, sed uti religionem nostram, feli-
citer ibi captam, foveat atque adau-
geat. Quod quæ faciat rite, decreuit
ante curare, ut mittatur a Ponti-
atque adeo ut creetur Vtopie. nus
Episcopus, nihil eo scrupulo retarda-
tur, quod hoc antistitium sit illi preci-
bus impetrandum. Quippe sanctum
ducit ambitum, quem non honoris
aut questus ratio, sed pietatis respec-
tus pepererit. Quamobrem te oro mi
Petre, uti aut præsens, si potes commo-
de, aut absens per epistolam, compelles
Hythlo-

Sancti
ambitus.

Hythlodæum, atque efficias, ne quic-
quam huic operi meo aut insit falsi,
aut veri desideretur. Atque haud scio
an præstet ipsum ei librum ostendi.
Nam neque alius æque sufficit, si quid
est erratum, corrigere, neque is ipse
aliter hoc præstare potest, quam si quæ
sunt à me scripta, perlegerit. Ad hæc
fiet ut hoc paulo intelligas, accipias ne
libenter, an grauatim ferat, hoc operis
à me conscribi. Nempe si suos labores
decreuit ipse mandare literis, nolit
fortasse me: neque ego certe velim,
Vtopiensium per me vulgata republi-
ca, florem illi gratiamque nouitatis
historia sua præripere. Quamquam,
ut vere dicam, nec ipse mecum satis
adhuc constitui, an sim omnino adi-
turus. Etenim tam varia sunt palata
mortalium, tam morosa quorundam
ingenia, tam ingrati animi, tam ab-
surda iudicia, ut cum hiis haud paulo
felicius agi videatur, qui iucundi atq,

Ingrata
hominum
iudicia.

hilarēs, genio indulgent suo, quàm quī
semet macerant curis, ut adant ali-
quid, quod aliis aut fastidientibus, aut
ingratis, vel utilitati possit esse, vel
voluptati. Plurimi literas nesciunt,
multi contemnunt. Barbarus ut du-
rum reiicit, quicquid non est planè
barbarum. Scioli aspernantur ut tri-
nuale, quicquid obsoletis verbis non
scatet. Quibusdam solum placent ve-
tera, plerisque tantum sua. Hic tam
tetricus est, ut non admittat iocos. hic
tam insulsus, ut non ferat sales: tam
simi quidam sunt, ut nasum omnem,
velut aquam ab rabido morsus cane,
reformidēt. adeo mobiles alii sunt, ut
aliud sedentes probent, aliud stantes.
Hi sedent in tabernis, & inter pocula
descriptorum iudicant ingeniis, ma-
gnæque cum autoritate condemnant
utcumque lubitum est, suis quæque
scriptis, veluti capillicio vellitantes,
ipsi interim tuti, & quod dici solet,

Simos,
vocat ho-
mines
nullo na-
lo.

ἔγω βέλτες, quippe tam leues & ab-
rasi undique, ut ne pilum quidem ha-
beant boni viri, quo possint apprehen-
di. Sunt præterea quidam tam ingra-
ti, ut quum impense delectentur ope-
re: nihilo tamen magis ament auto-
rem, non absimiles inhumanis hospi-
tibus, qui quum opiparo conuiuio pro-
lixè sint excepti, saturi demum disce-
dunt domum, nullis habitis gratiis ei,
à quo sunt inuitati. Inunc & homini-
bus tam delicati palati: tam varii gu-
stus: animi præterea tam memoris &
grati, tuis impensis epulum instrue.
Sed tamen mi Petre, tu illud age, quod
dixi, cum Hythlodæo. postea tamen
integrum erit hac de re consultare de-
nuo. Quanquam si id ipsius volun-
tate fiat, quandoquidem scribendi la-
bore defunctus, nunc sero sapio. quod
reliquum est de adendo, sequar ami-
corum consilium, atque in primis tu-

Prouer-
bium.

Mira col-
latio.

*um. Vale dulcissime Petre Ægidi cum
optima coniuge. ac me ut soles ama,
quando ego te amo etiam plus quàm
soleo.*

ERA-

ERASMVVS ROTERODAMVS IOAN-

ni Frobenio compatri suo
charissimo S. D.

CVM antehac omnia Mori mei
mihi supra modum semper
placuerint, tamen ipse meo
iudicio nonnihil dissidebam,
ob arctissimam inter nos amicitiam. Cæ-
terum ubi video doctos vno ore omnes
meo subscribere suffragio, ac vehe-
mentius etiam diuinum hominis inge-
nium suspicere, non quod plus ament,
sed quod plus cernat, serio plaudo meæ
sententiæ, nec verebor post hac quod
sentio, palam eloqui. Quid tandem non
præstitisset admirabilis ista naturæ fe-
licitas, si hoc ingenium instruisset Ita-
lia? si totum Musarum sacris vacaret, si
ad iustam frugem ac velut autumnum
suum maturuisset? Epigrammata lusit
adolescens admodum, ac pleraque puer.
Britanniam suam nunquam egressus
est, nisi semel atque iterum, principis
sui nomine legatione fungens apud

Flandros. Præter rem uxoriæ, præter curas domesticas, præter publicis muneris functionem, & causarum vndas, tot tantisque regni negociis distrahitur, ut mireris esse otium vel cogitandi de libris. Proinde misimus ad te progymnasmatæ illius, & Vtopiam, ut si videatur, tuis excusa typis orbi posteritatisque commendentur. Quando ea est tuæ officinæ autoritas, ut liber vel hoc nomine placeat eruditus, si cognitum sit è Frobenianis ædibus prodisse. Bene vale cum optimo socero, coniuge suauissima, ac mellitissimis liberis. Erasimum filiolum mihi tecum communem, inter literas natum, fac optimis literis instituendum cures. Louanii VII. Calen. Septem. An. M. D. XVII.

GVILIELMVS BV-
dæus Thomæ Lupseto
Anglo S.

Gratiam sane ingentem à nobis iniisti Lupsete adolescentem doctissime, qui me porrecta mihi VTOPIA THOMÆ MORI, ad incundissime simul & vsui futura lectio-

lectionis intentionem auertisti. Nam cum à me dudum precibus id contendisses, id quod meapte ipse sponte magnopere exoptaturus eram, ut THOMÆ LINACRI medicæ utraque lingua præstantissimi libros sex de sanitæ tuenda legerem, quos ille ex Galenæ monumentis latinitate nuper ita donauit, vel quibus ipse potius latinitatem, ut si omnia eius auctoris opera (qua ego instar omnis medicinae esse puto) latina tandem fiant, non magnopere tum medicorum scholæ Græcæ linguae cognitionem desideratura videatur. cum librum ex schedis LINACRI tumultuaria lectione ita percurri (quarum mihi vsus tantisper à te indultum summi loco beneficii ducō) ut ea lectione multum me profecisse existimem, sed ex libri additione, qua nunc à te sedulo procuratur in officinis huius urbis, ego maiorem etiam profectum mihi spondeam. Hoc nomine cum me tibi obstrictum esse satis crederem, ecce tu mihi velut prioris beneficii vel appendicem vel auxiliarium VTOPIAM illam MORI donasti, hominis in primis acris, ingenioque amæno, & in rerum humanarum assimatione veteratoris. Eum librum cum ruri in manu-

huc

bus cursitando, sat agendo, operis imperitando haberem (partim enim nosti, partim audisti, villaticis me negotiis alterum iam hunc annum multum opera impendisse) Usque adeo eius lectione affectus sum, cognitis & perpersis Vropinorum moribus & institutis, ut pene rei familiaris procuracionem intermissem, atq; etiā abiocerim, cum nugae esse viderem artem omnem industriamque aconomicam, omnino curam census ampliatricem, qua tamen ipsa omne genus mortalium velut astro quodam intestino & congenito exagitari nemo est, qui non videat & intelligat, ut legitimarum, prope dixerim & civilium artium ac disciplinarum cum esse scopum, sateri necesse sit, ut tam fluida quā accurata solertia alter ab altero, qui cum civilitatis in eis & interdum gentilitatis intercedit, quippiam semper abducatur, abstrahatur, abstrahatur, exprimat, extundatur, exculpatur, extorqueatur, excutiat, excudatur, subducatur, suffuretur, supplet, innolet, legibusq; partim conniventibus, partim auctoribus auferatur & intervertatur. Id adeo magis in iis gentibus apud quas iura quae civilia & pontificia vocantur, amplius in utroque foro

valent,

valent. Quorum moribus & institutis tam innualluisse opinionem nemo non videt, ut homines cautionum prudentes vel captionum potius, & inconsultorum civium aucupes, & formularum, id est, excipularum opifices, ac pallidi iuru callentissimi, & litium concinnatores iurūq; contraversi, peruersi, inuersi, consulti, antistites esse iustitiae aequitatisque existimentur, solig, digni qui de aquo bonoq; responsitent, atq; etiam (quod maius est multo) qui cum imperio ac potestate stant, quid vnumquemque habere, quid non habere, quatenus quam diū liceat, baliantis id utique sensus communis iudicio quippe cum plerique hominum ita insignitanti, cum cecutientes, tam acquisitam ferē causam vnumquemque putemus habere quā maxime ius postulat, aut iure subnixus est. Cum si ad veritatis normam, & ad simplicitatis Evangelicæ prescriptum exigere iura velimus, nemo sit tam stupidus quin intelligat, nemo tam vacors quin fateatur si vergeat, tam ius & fas hodie ac iamdiu in sanctionibus pontificiis, & iurisque aequum in legibus civilibus & principum placitis disfidere, quā CHRISTI rerum humana-

TINUS

rum conditorum instituta, eiusque discipulorum ritus, ab eorum decretis & placitis qui Crassi & Mide aceruos honorum finem esse putant, & felicitatis cumulum. adeo si iustitiam finire nunc velis, quomodo priscus autoribus placuit, quae ius suum unicuique tribuat, vel nullibi eam in publico inuenias, vel (si dicere id mihi permittam) culinariam quādam dispensatricem esse, ut fateamur, necesse sit, siue nunc imperitantium mores spectes, siue civium inter se & popularium affectus. Nisi vero à germana mundiue equali sita (quod ius naturale vocant) maiasse ius id contenderint, ut quo quisque plus polleat, eo etiam plus habeat. quo autem plus habeat, eo plus eminere inter ciues debeat. quo sit ut iam iure gentium receptum esse videamus, ut qui nec arte nec industria memorabili iuvare ciues suos & populares possunt, si modo paciles illos nexus & contractiles nodos teneant, quos hominum patrimonia obstringuntur, quosque vulgus ignarum, hominesque literis humanioribus dediti ac procul foro, animi causa aut veritatis indaganda ergo agentes, partim Gordii vincula esse ducunt, partim circulatoria, nec magnopere

miran-

miranda, si millenorum civium censum, & saepe singularum civitatum, aut etiam ampliorem habeant. iidemque tum locupletes, tum frugi homines, tum magnifici conquistores honorifice vocitentur. Quippe ius seculi, ius institutum, ius moribus, in ius gentibus quae id ius esse statuerunt, ut tam summa fide atq; autoritate quisque sit, quam maximis opibus penates suos architectatus est, ipso heredesque eius. idque eo magis atque magis, quo eorum ad nepotes horumque rursus abnepotes patrimonia à maioribus parva, luculentis certatim accessionibus cumulauerint, id est, quo longius latiusque confines, affines, cognatos, consanguineosque summonerint. At vero CHRISTVS possessionum conditor & moderator, Pythagoricam communionem & charitatem inter affectas suos relictam, luculento sanxit exemplo, damnato capitis Anania ob temeratam communionis legem. Quo certe instituto CHRISTVS omne iuri, istius civilis pontificisque adeo recentioris argumentosa volumina, inter suos quidem abrogasse mihi videtur. quod ipsum ius hodie arcem tenere prudentia videmus, ac fata nostra regere. VTIPIA vero insula,

insula. quam etiam VDEPOTIAM appellari audio, mirifica utiq; sorte (si credimus) Christianos vero ritus ac germanam ipsam sapientiam publice priuatimq; haussisse perhibetur, intemeratamque ad hunc vsq; diem seruasse, vipote qua tria diuina instituta, hoc est, honorum malorumque inter ciues æqualitatem, seu malis ciuitatem numeris omnibus suis absolutam, & pacis ac tranquillitatis amorem constantem ac pertinacem, & auri argentique contemptum confertis (vt aiunt) manibus retinet, tria (vt ita loquar) euerticula omnium fraudū, imposturarum, circumscriptionum, versutiarum, & planicarum improbitatum. Superius, & nomine facerent, vt hac tria VTOPIANÆ legi capita trabalibus clauis firma ac stata persuasionis in sensibus omnium mortalium figerentur. protinus superbiam, cupiditatem, cõtentionem vesaniam, atq; alia penè omnia vulnifica Stigii aduersarii tela concidere languereque videres, iurisque illam voluminum vim immensam, tot eximia solidaque ingenia ad libitinam vsq; detinentia, vt cassa & vacanti a teredinibus permitti, aut inuolucris officinarum dicari. Proh diuini-

morta-

mortales, quamam Vtopianorum sanctitatem diuinitus beatitudinem emereri potest, vt auaritia & cupiditas in eam vnam insulam irumpere, aut irrepere tot seculis non potuerint, nec inde iustitiam cu pudore proternitate sua impudentiæque explodere & exigere. Deus nunc optimi maximus tam benigne cum in præuicacis egisset, quod eius factatisimo nomine cognomentum retinent & amplectuntur, certe auaritia tot munes aliquin egregias arduasq; deprauantes & perfundans, semel hinc facesseret, & aureum, scutulum Saturnumque rediret. An enim ita periculum esse quispiam autumarit, ne forte Aratus & poeta præci opiniones falsi fuerint, qui iustitiam à terris decedentem in signifero circulo collocauerunt. restituisse enim eam in Vtopia insula necesse est, si Hythlodæo credimus, nec dum in celum peruenisse, verum ego Vtopiam extra mundi cogniti fines sitam esse percunctando comperi, insulam nimirum fortunatam. Elysium fortasse campis proximam. nam Hythlodæus nondum situm eius finibus certis tradidit, (vt Morus ipse testatur) multas quidem ipsam in vrbes distraham, sed vnam in ciuitatem coeuntes aut

con-

conspiranteis, nomine Hagnopolin, suis vtiq;
 ritibus bonisque acquiescentem innocentia
 beatam, celestem quodam modo vitam a-
 gentem, vt infra caelum, sic supra mundi hu-
 ius cogniti colluacionem. Quae in tot mortali-
 um studiū vt acribus & incitatis, sic inani-
 bus & irritis turbide & effluose in precipiti-
 um rapitur. Eius igitur insula cognitionem
 THOMÆ MORO debemus, qui beata
 vita exemplar, ac viuendi praescriptum etate
 nostra promulgauit, ad Hythlodæo, vt ipse
 tradit inuentum, cui omnia fert accepta. qui
 vt Vtopiarū ciuitatem architectatus sit, ri-
 tusq; illū & instituta condiderit, id est, bea-
 ta vita argumentum nobis inde mutnatus
 sit, & importarit, MORVS certe insulam
 & sancta instituta stilo orationeque illu-
 strauit, ac ciuitatem ipsam Hagnopolitano-
 rum ad normam regulamque expoliuit, o-
 mniaque ea addidit, vnde operi magnifico
 decor vniuersasque accedit, & autoritas. et-
 iam si in ea opera nauanda sibi tantum par-
 tes structoris vendicauit, videlicet religio fuit
 maiores sibi partes in eo opere sumere, ne Hy-
 thlodæū iure queri posset gloriam sibi à MO-
 RO praeceptam, persforatamque relinqui, si
 quando

quando suos ipse labores literis mandare con-
 stituisset. Ευλαβημένῳ δίδωμι αὐτῷ, μὴ ἐὶ δόλο-
 δω αὐτὸς ὅ τῷ εὐδαιμονιστῇ νήσῳ ἐμφιλο-
 γητοῦ ἐπιφασίς ποτε διαχέσθῃ καὶ βα-
 ρυνεῖτο ταῖς τοῦ ἀγνοησιώλου αὐτῷ τῇ γε-
 ῖν καλλιπρότῳ αὐτῷ σεραπιδισμῶν τὸ
 κλίθῃ τῇ ἐνέσματῃ τῆς. ἔτσι γὰρ πεπεῖσται,
 σεῖς ἀποφῶντῃ ἀπαθῶντῃ, ὁ σῶν. MORO
 autem homini per se graui, & autoritate
 magna subnixo, fidem planè vt habeam, effi-
 cit Petri AEGIDIJ Hantuerpiensis testimoni-
 um, quem virum nunquam coram a me cog-
 nitum (mitto nunc doctrinae morumq; com-
 mendationē) eo nomine amo quod ERASMI
 clarissimi viri ac de literis sacris, profanis, o-
 mnique generis meritisissimi, amicus est iura-
 tissimus, qui cum etiam ipso iamdiu societa-
 tem amicorum contraxi literis vltro citroq;
 obsignatis. Vale Lupsete mi dilectissime, &
 LINACRYM Britannici nominis columē
 (quod quidem ad literas bonas attinet) non
 magis iam vestrum (vt spero) quam nostrā,
 verbum meū saluta vel coram vel epistola in-
 ternuncia, idque primo quoque tempore. is
 enim vnus est paucorum. quibus me perlū-
 bens approbarim si possim, cum & ipse coram
 bis

hic agens mihi se summe, Ioanni que Ruellio amico meo, studiorumque confecto probauerit. & eius excellentem doctrinam, exactamque diligentiam in primis suspiciam, amularique contendam. Velim etiam ut MORO salutem vnam & alteram mandato meo, vel mittas ut dixi, vel dicas. quem virum in dineruz sacratius album iamdiu opinione mea, sermoneque meo relatum, de Vtopia noui orbis insula summe & amo, & veneror. Eius enim historiam etas nostra, postereque etates habebunt velut elegantium vtiliumque institutorum seminarium, vnde translatis mores in suam quisque civitatem importent & accommodent. Vale, Parisii pridie Cal. Augusti.

HIERONYMVS BVSLIDII
dus Thomæ Moro
S. D.

NON fatuit ornatissime More, olim omnem curam, operam, studium intulisse in rem & commodum singulorum, nisi vel ea (quæ tua pietas & liberalitas est) conferres in vniuersum, ratus hoc (tuum quaecunque foret)

ret) beneficium, eo maiorem hinc mereri fauorem, venari gratiam, aucupari gloriam, quanto illud & latius propagatum, & in plures distributum, pluribus esset profuturum. Quod & si alias semper præstare contenderis, tamen id maxime es nuper mira felicitate adsecutus, scilicet pomeridiano illo sermone abste in literas relato. Quem de recte & bene constituta (ab omnibus expetenda) Vtopienarium Rep. addidisti. In cuius pulcherrimi instituti felici descriptione nihil est, in quo vel summa eruditio, vel absoluta rerum humanarum peritia desiderari possit. Quando ea quidem ambo in illo tanta paritate & æquabili congressu concurrunt, ut neutro alteri herbam porrigente, vtrunque æquo Marte de gloria contendat. Tam siquidem multifaria polles doctrina, rursus tam multa, eaque certa rerum peritia, ut prorsus expertus affirmes quicquid scripseris, doctissime scribas, quicquid affirmandum destinaueris. Mira profecto, raraque felicitas, ac planè co ratiore, quo magis ipsa sese inuidens

rimis, non præbet nisi raris Maxime iis, qui sicut candore velint, ita eruditione sciant, fide queant, autoritate possint tam pie, recte, provide in commune consulere, sicut tu iam facis probe, qui quod non solum tibi, verum etiam toti te gentium orbi existimas, operæ precium duxeris hoc tuo pulcherrimo merito, vel totum ipsum orbem demereri, quod præstare alia ratione neq; rectius neq; melius potuisses, quam ipsis mortalibus ratione pollentibus, eam Reip. ideam, eam morum formulam, absolutissimumque simulacrum præscribere, quo nullo vnquam in orbe visum sit vel salubrius institutum, vel magis absolutum, vel quod magis expetendum videatur, vtpote multo quidem præstante atque longo post se intervallo relinquente, tot celebratissimas, tantopere decantatas Lacedæmoniorum, Atheniensium, Romanorū republicas Quæ si isdem essent auspiciis auspicate, iisdem (quibus hæc tua Resp. institutis, legibus, decretis, moribus moderate, profecto hæc nondum labefactatæ & solo

solo æquata, iam pro dolor citra spem omnem instaurationis extinctæ iacerent. Sed contra, incolumes adhuc, beatæ, felices, fortunatissime agerent. Interim rerum dominæ, suum late imperium terra marique sortitæ. Quarum quidem rerum publicarum, tu miserandam miseratus sortem, ne aliæ itidem (quæ hodie rerum potitæ summum tenent) parem sustinerent vicem, prospicere voluisti, scilicet hac tua absolutissima republica, quæ non tam in condendis legibus, quam vel pro beatissimis magistratibus formandis maxime elaboravit. Nec id quidem abre, quando alioqui sine illis omnes (vel optimæ) leges, si Platoni credimus, mortuæ censerentur. præsertim ad quorum magistratum simulacrum, probitatis specimen, exemplar morum, iustitiæ imaginem, totus status, & rectus tenor cuiusvis absolutæ Reip. sit effingendus. In quo in primis concurrant, prudentia in optimatibus, fortitudo in militibus, temperantia in singulis, iustitia in omnibus. Quibus quam tua (quam tantopere celebras)

lebras) respublica sit tam pulcherrime, ut liquet, composita, non mirum si hinc veniat, non solum multis timenda, sed & cunctis gentibus veneranda, simul omnibus seculis prædicanda. Idque eo magis, quod in ea omnis proprietatis contentione sublata, nulli sit quippiam proprii. Caterum in rem ipsam communem, communia sunt omnibus omnia. Adeo ut omnis res, quævis actio seu publica, seu priuata, non ad multorum cupiditatem, non ad paucorum libidinem spectet, sed ad vnam iustitiam, æquabilitatem, communionem sustinendam (quantulacunque sit) tota referatur. Quo illa integre relata, omnis materies, fax & fomes, ambitus, luxur, inuidentiæ, iniuriæ facessat, necesse est. In que nonnunquam aut priuata rerum possessio, aut ardens habendi sitis, omniumque miserrima rerum ambitio, mortales (vel reluctantes) protrudit, maximo suo, idque incomparabili, malo. Quando hinc sæpenumero dissensiones animorum, motus armorum, & bella plusquam ciuilia derepente ori-
antur.

antur. Quibus non solum florentissimus status beatissimarum Rerumpub, funditus pessundatur, verum illarum olim parata gloria, acti triumphi, clara trophæa, totiesque opima spolia, deuictis hostibus relata, penitus obliterantur. Quod si in his hæc nostra pagina minorem forte, ac velim, fidem fecerit, certe in promptu aderunt testes, ad quos te relegem, locupletissimi, videlicet tot & tantæ olim vastatæ vrbes, dirutæ ciuitates, prostratæ Resp. incensi & consumpti vici, quorum uti hodie vix vllæ tantæ calamitatis reliquæ, aut vestigia visuntur, ita nec nomina illorum vlla, quantumuis vetus & longe deducta historia, sat probe tenet. Quas quidem insignis clades, vastationes, euerfiones, ceterasque belli calamitates, nostræ (si quæ sint) Resp. facile euaserint, modo ad vnam Utopiensem reipublicæ normam sese ad amissim componētes, ab ea ne transuersum quidem, ut aiunt, vnguem recedant. Quod sic demum præstantes, tandem re ipsa cumulatissime agnoscent, quantum hoc tu-

um in se collatum beneficium profuerit, maxime quo accedente didicerint, suam Remp. saluam, incolumem, triumphantem seruare. Proinde tantum tibi suo presentissimo seruatori debitorum, quantum is haud iniuria promeretur, qui non tantum aliquem e republica ciuem, sed vel ipsam totam Rempub. seruarit. Interea vale, ac feliciter perge, nonnihil usque meditari, agere, elaborare, quod in Rempub. collatum, illi perpetuitatem, tibi immortalitatem addat. Vale doctissime, & idem humanissime More, tuæ Britanniae, ac nostri huius orbis decus. Ex ædibus nostris Mechliniae. Anno M. D. XVI.

CLARISSIMO D. HIERONYMO BUSLIDIO PRÆPOSITO ARIENSI, Catholici regis Caroli à consiliis, Petrus Ægidius
Antuerpiensis
S. D.

SUPERIORIBVS hisce diebus ornatissime Buslidi, misit ad me THOMAS ille MORVS, te quoque teste, cui notissimus est.

EXI

eximium huius ætatis nostræ decus, Vtopiam insulam, paucis adhuc mortalibus cognitam, sed dignam in primis, quam ut plusquam Platoniam omnes velint cognoscere, præsertim ab homine sacundissimo sic expressam, sic depictam, sic oculis subiectā, ut quoties lego, aliquanto plus mihi videre videar, quam cum ipsum Raphaëlem Hythlodæum (nam ei sermoni aque interfui ac MORVS ipse) sua verba sonantem audirem. Etiam si vir ille haud vulgari præditus eloquentia sic rem exponeret, ut facile appareret eum non ea referre, quæ narrantibus aliis didicisset, sed quæ cominus hausisset oculis, & in quibus non exiguum tempus esset versatus, homo mea quidem sententia, regionum, hominum, & rerum experientia vel ipso Vlyssæ superior, & qualem octingentis hisce annis nusquam arbitrer natum, ad quem collatus Vespucius nihil vidisse putetur. Iam præterquam quod visa quam audita narramus efficitur, aderat homini peculiaris quedam ad explicandas res dexteritas. At tamen eadem hac quoties MORI penicillo depicta contempler, sic afficior, ut mihi videar nunquam in ipsa versari Vtopia. Et berculo

B 4 credi-

crediderim Raphaëlem ipsum minus in ea insula vidisse per omne quinquennium quod illic egit, quam in MORI descriptione videri liceat. Tantum hic occurrit undique miraculorum, ut ambigam quid primum aut potissimum admirer, felicissima memoria fidem, qua tot res auditas duntaxat penè ad verbum reddere potuerit, an prudentiam, qua vulgo ignotissimos fontes, unde omnia reip. vel oriuntur mala, vel oriri possent bona, sic animaduertit an orationis vim ac facultatē qua tanta sermonis latini puritate, tantū dicendi nervus, tot res cōplexus est, præsertim vnus in tot publica simul & domestica negotia distractus. Verum hæc omnia tu minus admirari doctissime Bussidi, qui familiari etiam consuetudine penitus habes cognitum, homine maius ac propè diuinum hominis ingenium. In cæteris igitur nihil est, quod illius scriptis queam adiacere. Tantum retrastichum vernacula Vtopiensium lingua scriptū, quod à MORI discessu, forte mihi ostendit Hythlodæus apponendum curauit, præfixo eiusdē gentis alphabeto, tum adiectis ad margines aliquot annotatiunculis. Nam quod de insula situ laborat MORVS, ne id quidem
 omni-

omnino tacuit Raphaël, quanquam paucis admodum, ac velut obiter attingit, velut hoc alii seruans loco. Atque id sane nescio quo modo casus quidam malus vtrique nostrum inuadit, siquidem cum ea loqueretur Raphaël, adierat MORVM cōsamilis quissiam, qui illi nescio quid diceret in aurem, ac mihi quidem tanto attentius auscultanti, comitum quissiam, clarius, obfrigus opinor nauigatione collectum, rufiens, dicentis voces aliquot interceptit. Verum non conquiscam donec hanc quoque partem ad plenum cognouero, adeo ut non solum situm insula, sed ipsam etiam poli sublationem sim tibi ad vnguem redditurus, si modo incolumis est noster Hythlodæus. Nam varius de homine rumor adfertur, alii affirmant perisse in itinere, rursus alii reuersum in patriam, sed partim suorum mores non ferentem, partim Vtopia desiderio sollicitatum, eò remigrasse. Nam quod huius insula nomen nusquam apud Cosmographos reperiatur, pulchre dissoluit Hythlodæus ipse. Siquidem fieri potuit, inquit, ut nomen quo veteres sint vsi, postea sit commutatum, aut etiam illos hæc fugerit insula, quando & hodie complures oriuntur

terra, priscis illis Geographis intacta. Quamquam quorsum attinet hic argumentis a-
struere fidem, cum MORVS ille sit autor?
Ceterum quod is ambigit de additione, equi-
dem laude & agnosco viri modestiā. At mihi
visum est opus modum omnib. indignum quod
dū premeretur, & cum primis dignum, quod
exeat in manus hominum, idque tuo potissi-
mum nomine commendatum orbi. vel quod
MORI dotes tibi precipue sint perspecta, vel
quod nemo magis idoneus, qui rectis consiliis
inuet rempublicam, in qua iam annis com-
pluribus summa cum laude versari, tum
prudencia, tum integritatis. Bene vale stu-
diorum Mecenas & huius seculi decus. Ant-
uerpia, An. M.D. XVI. Cal. Nouemb.

GERARDVS NOVIOMA-
gus de Vtopia.

Dulcia lector amas? sunt hic dulcissima que-
que,

Vtile si queris, nil legis vtilius.

Sive utrunque voles, viroque hac insula a-
bundat,

Quo linguam ornes, quo doceas animum.

Hic fontes aperit, recti prauisque disertus
Morus, Londini gloria prima sui.

COR-

CORNELIVS GRA-
phæus ad lectorem.

Vis noua monstra, nouo dudum nunc orbe
repto?

Viuendi varia veneratione modos?

Vis qui virtutum fontes? vis vnde malorum
Principia? & quantum robis inane la-
tet?

Hac lege, qua vario Morus dedit ille colore,
Morus Londina nobilitatu honos.

B 6 SER.

SERMONIS

QVEM RAPHAEL

HYTHLODÆVS VIR EXIMIUS, de optimo reipublicæ statu habuit, liber primus, per illustrem virum

Thomam Morum inçlytæ Britanniæ
vrbis Londini & ciuiem, & vicecomitem.

Io. Clemens. Hythlodæus.
Tho. Morus. Pet. Ægid.

VVM non exigui momenti negocia quædam inuictissimus Angliæ rex HENRICVS eius nominis octauus, omnibus egregii principis artibus ornatissimus, cum serenissimo Castellæ principe CAROLO controuersa nuper habuisset, ad ea tractanda, componendaq; orato-

ratorem me legauit in Flandriam, comitem & collegam viri incomparabilis Cuthberti Tunstalli, quem sacris seriniis nuper ingenti omniū gratulatione præfecit, de cuius sanè laudibus nihil à me dicetur, non quod verear ne parum sinceræ fidei testis habenda sit amicitia, sed quod virtus eius, ac doctrina maior est, quàm vt à me prædicari possit, tum notior vbique, atq; illustrior, quàm vt debeat, nisi videri velim solem lucerna, quod aiunt, ostendere.

Cuthbertus Tunstallus.

Paræmia

Occurrerunt nobis Brugis (sic enim cōuenerat) hi quibus à principe negotium demandabatur, egregii viri omnes, in his præfatus Brugenſis vir magnificus, princeps & caput erat, cæterum os & pectus Georgius Temſicius Cassiletanus Præpositus, non arte solum, verum etiam natura fa-

cundus, adhæc iureconsultissimus, tractandi vero negotii cum ingenio, tum assiduo rerum usu eximius artifex. ubi semel atque iterum congressi, quibusdam de rebus non satis consentiremus, illi, in aliquot dies vale nobis dicto, Bruxellas profecti sunt, principis oraculum sciscitaturi. Ego me interim (sic enim res ferebat) Antuerpiam confero. Ibi dum versor, sæpe me inter alios, sed quo non alius gravior, inuisit Petrus Ægidius Antuerpiæ natus, magna fide, & loco apud suos honesto, dignus honestissimo, quippe iuuenis haud scio doctior ne, an morator, est enim & optimus & literatissimus, ad hæc animo in omnes candido, in amicos vero tam propenso pectore, amore, fide, adfectu tam sincero, ut vix vnum aut alterum vsquam inuenias, quem

*Petrus
Ægidius.*

as, quem illi sentias omnibus amicitia numeris esse conferendum. Rara illi modestia, nemini longius abest fucus, nulli simplicitas inest prudentior. Porro sermone tam lepidus, & tam innoxie facetus, ut patriæ desiderium, ac laris domestici, vxoris, & liberorum, quorum studio reuifendorum nimis quam anxie tenebat (iam tum enim plus quatuor mensibus abfueram domo) magna ex parte mihi dulcissima consuetudine sua, & mellitissima confabulatione leuauerit. Hunc quâ die quadam in templo diuæ Mariæ, quod & opere pulcherrimû, & populo celeberrimum est, rei diuinæ interfuissem, atque peracto sacro, pararem inde in hospitium redire, forte colloquentem video, cum hospite quodam, vergentis ad senium ætatis, vultu adu-

adusto, promissa barba, penula neglectim ab humero dependente, qui mihi ex vultu atque habitu nauclerus esse videbatur. At Petrus ubi me conspexit, adit ac salutat, respondere conantem seducit paululum, & vides inquit hunc? (simul designabat eum cū quo loquentem videram) eum inquit, iam hinc ad te recta parabam ducere. Venisset, inquam, pergratus mihi tua causa. Imò inquit ille, si nosset hominem, sua. Nam nemo vivit hodie mortaliū omnium, qui tantam tibi hominum, terrarumque incognitarum narrare possit historiā, quarum rerum audiendarum scio avidissimum esse te. Ergo, inquā, non pessime conieci. Nam primo aspectu protinus sensi hominem esse nauclerum. Atqui, inquit, aberrasti longissime, nauiga-

uigavit quidem non vt Palinurus, sed vt Vlysses: imò velut Plato. Nempe Raphaël iste, sic enim vocatur gentilicio nomine Hylodæus, & latinæ linguæ non indoctus, & græcæ doctissimus (cuius ideo studiosior quàm Romanæ fuit, quoniam totum se ad dixerat philosophiæ: qua in re nihil quod alicuius momenti sit, præter Senecæ quædam ac Ciceronis extare latine cognouit) relicto fratribus patrimonio, quod ei domi fuerat (est enim Lusitanus) orbis terrarum contemplandi studio, Americo Vespucio se adiunxit, atque in tribus posterioribus illarum quatuor navigationum, quæ passim iam leguntur, perpetuus eius comes fuit, nisi quod in vltima cum eo non rediit. Curauit enim atque adeo extorsit ab Americo, vt ipse in his

xxiiii esset, qui ad fines postremae navigationis in Castello relinquebantur. Itaque relictus est, uti obtemperaretur animo eius, peregrinationis magis quam sepulchri curioso, quippe cui hae assidue sunt in ore, Caelo tegitur qui non habet urnam, & Undique ad superos tantundem esse viae.

*Apo-
strophe* Quae mens eius, nisi deus ei propitius adfuisset, nimio fuerat illi constatura. Caterum postquam digressio Vespucio multas regiones cum quinque Castellorum comitibus emensus est, mirabiliter tandem fortuna Taprobanen delatus, inde pervenit in Caliquit, ubi repertis commodis Lusitanorum nauibus, in patriam denique praeter spem reuehitur. Haec ubi narrauit Petrus, actis ei gratis, quod tam officiosus in me fuisset, ut cuius viri colloquium mihi gratum

gratum speraret, eius uti sermone fruerer, tantam rationem habuisset, ad Raphaellem me conuerto, tum ubi nos mutuo salutastemus, atque illa communia dixissemus, quae dici in primo hospitum congressu solent, inde domum meam digredimur, ibique in horto confidentes in scamno cespitibus herbeis constrato, confabulamur. Narrauit ergo nobis, quo pacto posteaquam Vespucius abierat, ipse sociique eius, qui in Castello remanserant, conveniendo atque blandiendo coeperint se paulatim eius terrarum gentibus insinuare, iamque non innoxie modo apud eas, sed etiam familiariter versari, tum principi cuidam (cuius & patria mihi, & nomen excidit) grati, charique esse, eius liberalitate narrabat comitum atque viaticum ipsi & quinq;

quinq; eius comitibus affatim fuisse suppeditatum, cum itineris (quod per aquam ratibus, per terram curru peragebant) fidelissimo duce, qui eos ad alios principes quos diligenter commendari petebant, adduceret. Nam post multorum itinera dierum, oppida atq; vrbes aiebat reperisse se, ac non pessime institutas, magna populorum frequentia, respublicas. Nempe sub æquatoris lineam hinc atq; inde ab vtroque latere, quantum ferè spatii solis orbita complectitur, vastas obiacere solitudines perpetuo feruore torridas. Squalor vndique & tristis rerum facies horrida atq; inculta omnia feris habitata serpētibusq;, aut deniq; hominibus neque minus effertis quàm sint beluæ, neque minus noxiis. Cæterum vbi longius euectus sis, paulatim

latim omnia mansuescere, cœlum minus asperum, solum virore blandum, mitiora animantium ingenia, tandem aperiri populos, vrbes, oppida, in his assidua non inter se modo, ac finitimos, sed procul etiam dissitas gentes, terra mariq; commercia. Inde sibi natam facultatem, multas vltro citroq; terras inuisendi, quod nulla navis ad iter quodlibet instruebatur, in quam non ille, comitesq; eius libentissime admittebantur. Naues quas primis regionibus conspexerunt, carina plana fuisse narrabat. vela confutis papyris aut viminibus intendebantur, alibi coriacea. post vero acuminatas carinas canabea vela repererunt. omnia denique nostris similia. nautæ maris ac cœli non imperiti. Sed miram se narrabat inisse gratiam, tradito magne-

magnetis usu, cuius antea penitus erant ignari. ideoque timide pelago consueuisse sese, neque aliàs temere, quàm ætate credere. Nunc vero eius fiducia lapidis contemnunt hyemē, securi magis, quàm tuti, ut periculum sit, ne quæ res magno eis bono futura putabatur, eadem per imprudentiam magnorum causa malorum fiat. Quid quoque in loco se vidisse narravit, & longum fuerit explicare, neque huius est operis institutum, & alio fortasse loco dicetur à nobis, præsertim quicquid ex usu fuerit non ignorari, qualia sunt in primis ea, quæ apud populos usquam ciuilitate conuiuentes animaduertit, recte prudenterque prouisa. His enim de rebus & nos auidissime rogabamus, & ille libentissime disserebat, omissa interim inquisitione mon-

monstrorum, quib. nihil est minus nouum. Nam Scyllas & Celenos rapaces, & Lestrigonas populiuioros, atque eiulcemodi immania portenta, nusquam ferè non inuenias, ac sanè ac sapienter instituto ciues haud reperias ubilibet. Cæterum ut multa apud novos illos populos adnotauit perperam consulta, sic haud pauca recensuit. vnde possint exempla sumi corrigendis harum urbium, nationum, gentium, ac regnorum erroribus, idonea, alio, ut dixi, loco à me commemoranda. Nunc ea tantum referre animus est, quæ de moribus atq; institutis narrabat Vtopiensium, præmisso tamen eo sermone, quo velut tractu quodam ad eius mentionem reipublicæ deuentum est. Nam quum Raphael prudentissime recensuisset, alia hic, alia illic

illic errata, utrobique certe plurima, tum quæ apud nos, quæve item sunt apud illos cauta sapientius, quum unuscuiusque populi mores atque instituta sic teneret, tanquam in quemcunque locum diuertisset, totam ibi vitam vixisse videretur, admiratus hominem Petrus, Miror profecto mi Raphael, inquit, cur te regi cuiquam non adiungas, quorum neminem esse, satis scio, cui tu non sis futurus vehementer gratus, utpote quem hac doctrina, atque hac locorum hominumque peritia non oblectare solum, sed exemplis quoque instruere, atque adiuuare consilio sis idoneus, simul hoc pacto & tuis rebus egregiæ consulueris, & tuorum omnium commodis magno esse adiumento possis. Quod ad meos attinet, inquit ille, non valde com-

moueor,

moueor, nempe in quos mediocriter opinor me officii mei partes impleuisse. nam quibus rebus alii non nisi senes & ægre cedunt, imo tum quoque ægre cedunt, quum amplius retinere non possunt, eas res ego non sanus modo ac vegetus, sed iuuenis quoque cognatis, amicisque dispartiui, quos debere puto hac mea esse benignitate contentos, neque id exigere atque expectare præterea, ut memet eorum causa regibus in seruitium dedam. Bona verba inquit Petrus, mihi visum est non ut seruias regibus, sed ut inseruias. Hoc est, inquit ille, vna syllaba plus quam seruias. At ego sic censeo, inquit Petrus, quoquo tu nomine rem appelles, eam tamen ipsam esse viam, qua non aliis modo & priuatim, & publice possis conducere, sed tuam quoque

C ipsius

ipsius conditionem reddere feliciorē. Feliciorē ne inquit Raphaël, ea via facerē, à qua abhorret animus? Atqui nunc sic viuo vt volo, quod ego certe suspicor paucissimis purpuratorum contingere. Quin satis est eorum, qui potentum amicitias ambiunt, ne magnam putes iacturam fieri, si me atque vno aut altero mei similibus sint carituri. Tum ego, perspicuum est inquam, te mi Raphaël, neque opum esse neq; potentia cupidum, atque ego profecto huius tuæ mentis hominem non minus veneror ac suspicio, quam eorum quemuis, qui maxime rerum sunt potentes. Ceterum videberis plane rem te atque isthoc animo tuo tam generoso, tam vere philosopho dignam facturum, si te ita compares, vt vel cum aliquo priuatim incōmodo

inge-

ingenium tuum atq; industriam publicis rebus accōmodes, quod nunquā tanto cum fructu queas, quanto si à consiliis fueris magno alicui principi, eiq; q; te facturum certe scio) recta atq; honesta persuaseris. Nempe à principe bonorum malorumque omnium torrens in totum populum, velut à perenni quodam fonte promanat. In te vero tam absoluta doctrina est, vt vel citra magnum rerum usum, porro tanta rerum peritia vt sine vlla doctrina, egregium consiliarium cuius regum sis præstaturus. Bis erras, inquit ille, mi More, primum in me, deinde in re ipsa. nam neque mihi ea est facultas, quam tu tribuis, & si maximè esset, tamē quum ocio meo negocium facerem, publicam rem nihil promoueam. Primum enim principes ipsi pleriq; omnes

C z mili-

militaribus studiis (quorum ego neque peritiam habeo, neque desidero) libentius occupantur, quā bonis pacis artibus, maiusq; multo studium est, quib. modis per fas ac nefas noua sibi regna pariant, quam vti parta bene administrent. Præterea quicunque regibus à consilio sunt, eorum nemo est, qui non aut vere tantum sapit, vt non egeat, aut tantum sibi sapere videtur, vt non libeat alterius probare consilium, nisi quod absurdissimis quibusq; dictis assentiuntur & supparantur eorum, quos vt maxime apud principem gratiæ, student assentatione demereri sibi. Et certe sic est natura comparatum, vt sua cuiq; inuenta blandiantur. Sic & coruo suus arridet pullus, & suus simiæ catulus placet. Quod si quis in illo cœtu vel alienis inui-

den

dentium, vel præferentium sua, aliquid afferat, quod aut aliis temporibus factum legit, aut aliis fieri locis vidit, ibi qui audiunt, perinde agunt, ac si tota sapientiæ suæ periclitaretur opinio, & post illa pro stultis planè sint habendi, nisi aliquid sufficiant inuenire, quod in aliorum inuentis vertant vitio. Si cætera destituant, tum huc confugiunt, hæc nostris inquirunt, placere maioribus, quorum prudentiam vtinam nos æquaremus. itaque hoc dicto veluti egregie perorata re, confidunt. Tanquam magnum sit periculum, si quis vlla in re deprehendatur maioribus suis sapientior. à quibus tamen vt quicque optime consultum est, ita æquissimo animo valere sinimus. at si qua de re potuit consuli prudentius, eam protinus ansam cupide arreptam

mordicus retinemus. Itaque in hæc superba, absurda, ac morosa iudicia, cum sæpe alibi, tum semel in Anglia quoque incidi. Obsecro inquam fuisti apud nos? Fui inquit, atque aliquot menses ibi sum versatus, non multo post eam cladem, qua Anglorum occidentalium ciuile aduersus regem bellum, miseranda ipsorum strage compressum est. Interea multum debui reuerendissimo patri Ioanni Mortono Cantuariensi Archiepiscopo & Cardinali, ac tum quoque Angliæ Cancellario, viro mi Petre (nam Moro cognita sum narraturus) non autoritate magis, quam prudentia ac virtute venerabili. Etenim statura ei mediocris erat, nec ætati quanquam senæ cedens. vultus quem reuereare, non horreas. in congressu non difficilis, serius ta-

men

men & grauis. libido erat asperius interdū compellando supplicātes experiri, sed sine noxa, quid ingenii, quam animi præsentiam quisq; præ se ferret, qua velut cognata sibi virtute, modo abesset impudentia, delectabatur, & vt idoneam ad res gerendas amplectebatur, Sermo politus & efficax, Iuris magna peritia, ingeniū incomparabile, memoria ad prodigium vsque excellens. Hæc enim natura egregia, discēdo atq; exercendo prouexit. Huius consiliis rex plurimū fidere, multum resp. niti (cum ego aderam) videbatur. quippe qui ab prima ferè iuuenta protinus à schola coniectus in aulā maximis in negociis per omnē versatus ætatem, ac variis fortunę æstibus assidue iactatus, prudentiam rerum (quæ sic recepta non facile elabitur) multis magnisque

C 4 cum

56 VTOPIAE THOM. MORI
cum periculis didicerat. Forte
fortuna quā die quodam in eius
mensa essem, laicus quidam le-
gum vestrarum peritus aderat, is
nescio vnde nactus occasionem,
cepit accurate laudare, rigidam
illam iustitiā, quā tum illic exer-
cebatur in fures, quos passim nar-
rabat nonnunquam suspendi vi-
ginti in vna cruce, atque eo vehe-
mentius dicebat se mirari, cum
tam pauci elaberentur supplicio,
quo malo fato fieret, vti tam mul-
ti tamen ubiq; grassarentur. Tum
ego, ausus enim sum libere apud
Cardinalem loqui, nihil mireris
inquam: Nam hęc punitio furum
& supra iustum est, & non ex usu
publico. Est enim ad vindicanda
furta nimis atrox, nec tamen ad
refrenanda sufficiens. Quippe
neq; furtum simplex tam ingens
facin^o est, vt capite debeat plecti,
neq;

De legib.
parum &
quis.

neq; vlla pœna est tanta, vt ab la-
trocinis cohibeat eos, qui nullā
aliā artem quærendi victus ha-
bent. Itaq; hac in re non vos mo-
do, sed bona pars huius orbis imi-
tari videtur malos præceptores,
qui discipulos verberant libenti-
us, quā docent. Decernuntur
enim furanti grauia atq; horren-
da supplicia, cum potius multo
fuerit prouidendum, vti aliquis
esset prouentus vitæ, ne cuiquam
tam dira sit furandi primum, de-
hinc pereundi necessitas. Est, in-
quit ille, satis hoc prouisum, sunt
artes mechanicæ, est agricolatio,
ex his tueri vitam liceat, ni spon-
te mali esse mallent. At non sic e-
uades inquam. Nam primum o-
mittamus eos, qui sæpe vel ab ex-
ternis bellis, vel ciuilibus mutili
redeunt domum, vt nuper apud
vos è Cornubiensi prælio, & non

Quar-
tione fieri
possit, na
tam mul-
ti sint fu-
res.

58 VTOPIAE THOM. MORI
ita pridē Gallico, qui vel Reip.
impendunt mēbra, vel regi, quos
neq; pristinas artes exercere de-
bilitas patitur, neque ætas nouam
discere, hos inquam omitamus,
quando bella per intermissas vi-
ces cōmeant, Ea contemplemur,
quæ nullo diē nō accidunt. Tan-
tus est ergo nobilium numerus,
qui non ipsi modo degant ociosi
tanquā fuci laborib; aliorū, quos
puta suorum prædiorum colonos
augendis redditibus ad viuum vs-
que radunt. Nam eam solam fru-
galitatem nouere, homines alio-
quin ad mendicitatem vsq; pro-
digi, verum immensam quoq; o-
ciosorum stipatorum turbā cir-
cumferunt, qui nullam vnquam
querendi victus artem didicere.
Hi simulatque herus obierit, aut
ipsi ægrotauerint, eiiciuntur illi-
co, nam & ociosos libentius quā
ægro-

ægrotos alunt, & sæpe morientis
hæres non protinus alendæ suffi-
cit paternæ familiæ. interim illi e-
suriūt strenue, nisi strenue latro-
cinentur. Nam quid faciant? Si-
quidem vbi errando paululum
vestes ac valetudinem attriuere,
morbo iam squalidos, atq; obfitos
pannis, neq; generosi dignantur
accipere, neq; audent rustici, non
ignari eum, qui molliter educa-
tus in ocio ac deliciis, solitus sit
accinctus acinace ac cetra, totam
viciniā vultu nebulonico despi-
cere, & contemnere omnes præ-
se: haudquaquam idoneum fore,
qui cum ligone ac marra, mali-
gna mercede ac victu parco, fide-
liter inseruiat pauperi. Ad hæc il-
le, atqui nobis inquit, hoc homi-
num genus in primis fouendum
est. in his enim, utpote hominib;
animi magis excelsi ac genero-

fioris, quàm sunt opifices aut agricole, consistunt vires ac robur exercitus, si quando sit configendum bello. Profecto inquam ego, eadem opera dicas licet, belli gratia fouēdos esse fures, quib. haud dubie nunquam carebitis, dum habebitis hos. Quin neque latrones sunt instrenui milites, neque milites ignauissimi latronū. adeo inter has artes belle conuenit. At hoc vitiū tamen frequens est vobis, nō proprium. est enim omnium ferē gentium cōmune. Nam Gallias infestat alia præterea pestis pestilentior, Tota patria stipendiariis in pace quoque (si illa pax est) oppleta atq; obfessa militibus, eadem persuasione inductis, quae vos ociosos hic ministros alendos esse censuistis, nempe quod Morosophis vitium est, in eo sitam esse publicam salutē, si in prom-

*Quid per-
niciē ad-
ferat per-
petua mori-
lis præ-
fidia.*

ptu

ptu semper adsit validum firmū-
que præsidium, maxime vetera-
norum. neque enim confidunt
inexercitatis quicquam. vt vel
ideo quærendum eis bellum sit,
ne imperitos habeant milites, &
homines iugulandi gratis, ne (vt
habet facere Salustius) manus aut
animus incipiat per ocium tor-
pescere. At quàm sit perniciosum
huiusmodi beluas alere, & Gallia
suo malo didicit, & Romano-
rum, Carthaginensium, ac Syro-
rum, tum multarum gentium e-
xempla declarāt, quorum omnium
non imperium modo, sed agros
quoq; atque adeo vrbes ipsas pa-
rati ipsorum exercitus aliis atque
aliis occasionib. euerterunt. Quā
vero non magnopere necessari-
um, vel hinc elucescit, quod ne
Galli quidem milites armis ab
vnguiculis exercitissimi cum

euocatis comparati vestris, admodum sæpe gloriantur superiores sese dilcesse, ut ne quid dicam amplius, ne præsentibus videar adblandiri vobis. Sed nec vestri illi vel opifices urbici, vel rudes atque agrestes agricolæ, ociosos generosorum stipatores creduntur valde pertimescere, nisi aut hi quibus ad vires atque audaciam corpus contigit ineptius, aut quorum animi visinopia rei familiaris infringitur, adeo periculum nullum est, ne quorum valida & robusta corpora (neq; enim nisi selectos dignantur generosi corrumpere) nunc vel elanguescunt ocio, vel negotiis propè muliebrib. emolliuntur, iidem bonis artibus instructi ad vitam, & virilibus exercitati laboribus effæminentur. Certe utcumq; sese hæc habet res, illud mihi

mihi nequaquã videtur publicæ rei conducere in euentû belli, quod nunquam habetis, nisi quum vultis, infinitam eius generis turbam alere, quod infestat pacem, cuius tanto maior haberi ratio, quàm belli debeat. Neq; hæc tamen sola est furandi necessitas, est alia magis, quantum credo, peculiaris vobis. Quænam est ea? inquit Cardinalis: Oves, inquam, vestræ, quæ tam mites esse, tamque exiguo solentali, nunc (vbi fertur) tam edaces atque indomitæ esse cœperunt, ut homines deuorent ipsos, agros, domos, oppida vastent ac depopulêtur. Nèpe quibuscunque regni partibus nascitur lana tenuior, atque id eo preciosior, ibi nobiles & generosi, atque adeo Abbates aliquot sancti viri, non his contenti redditibus fructibusq; annuis, qui

maior-

maioribus suis solebāt ex prædiis crescere, nec habentes satis, quod ociose ac laute viuentes, nihil in publicum profint, nisi etiam obfint, aruo nihil relinquunt, omnia claudūt pascuis, demoliuntur domos, diruūt oppida, templo duntaxat stabulandis ouibus relicto, & tanquam parum soli perderent apud vos, ferarum saltus ac viuaria, illi boni viri habitationes omnes, & quicquid vsquam est culti, vertunt in solitudinem. Ergo vt vnus helluo inexplibilis ac dira pestis patriæ, continuatis agris, aliquot millia iugerum vno circundet septo, eiiciuntur coloni quidam, suis etiam aut circumscripti fraude, aut vi oppressi exuuntur, aut fatigati iniuriis, adiunguntur ad venditionem. Itaque quoquo pacto emigrant miseri, viri, mulieres, mariti, vxores, orbi, viduæ,

viduæ, parentes cum paruis liberis, & numerosa magis quam diuite familia, vt multis opus habet manibus res rustica: emigrant inquam, è notis atque assuetis lari-
bus, nec inueniunt quo se recipiant, supellectilem omnem haud magno vendibilem, etiam si manere possit emptorem, quum extrudi necesse est, minimo venundant. id quum breui errando insumpserint, quid restat aliud deniq; quam vti furentur, & pendant iuste scilicet, aut vagentur atque mendicent. quanquam tum quoque velut errones coniiciuntur in carcerem, quod ociosi obambulent, quorum operam nemo est qui conducatur, quum illi cupidissime offerant. Nam rusticæ rei cui assueuerunt, nihil est quod agatur, vbi nihil feritur. Si quidem vnus opilio atque bubulcus

cus sufficit ei terræ depascendæ pecoribus, in cuius cultum, ut sementi faciendæ sufficeret, multæ poscebantur manus. Atque hac ratione fit ut multis in locis annona multo sit carior. Quin lanarum quoque adeo increvit precium, ut à tenuioribus, qui pãnos inde solent apud vos conficere, prorsus emi non possint, atque ea ratione plures ab opere ablegantur in ocium. Nam post aucta pascua infinitam ovium vim absorpsit tabes, velut eorum cupiditatem vlciscente deo, immissa in oves lue, quam in ipsorum capita contortam esse fuerat iustius. Quod si maxime increseat ovium numerus, precio nihil decrescit tamen, quod earum, si monopolium appellari nõ potest quod non vnus vendit, certe oligopolium est. Reciderunt enim fere in

ma-

manus paucorum, eorundemque diuitum, quos nulla necessitas urget ante vendendi quam libet, nec ante libet quam liceat quanti libet. Iam cætera quoque pecorum genera, ut æque cara sint, eadem ratio est, atque hoc etiam amplius, quod dirutis villis, atque imminuta re rustica, non sint qui fœturam curent. Neque enim diuites illi, ut ovium, sic etiam armentorum fœtus educant: sed aliunde macra empti vili, posteaquam suis pascuis pinguerint, magno reuendunt. Ideoque sicuti reor, nondum sentitur totum huius rei incommodum. Nempe adhuc his modo locis reddunt cara, ubi vendunt. cæterum ubi aliquandiu celerius extulerint illinc, quam nasci possint, tum demum ibi quoque paulatim decrescente copia, ubi coëmuntur,

necesse

neceſſe eſt hic inſigni laboretur inopia. Ita quare vel maximè felix hæc veſtra videbatur inſula, iã ipſam paucorum improba cupiditas vertit in perniciem. Nam hæc annonæ caritas in cauſa eſt, cur quiſque quam poſſit pluriſmos c familia dimittat, quo quaſo niſi mendicatũ, aut quod generoſis animis perſuadeas facilius latrocinatum? Quid quod ad miſeram hanc egeſtatem, atque inopiam adiungitur importuna luxuries. Nam & miniſtris nobilium, & opificibus, & ipſis prope modum ruſticis, & omnibus denique ordinibus, multum eſt inſolentis apparatus in veſtibus, nimius in victu luxus. Iam ganea, luſtra, lupanar, & aliud lupanar tabernę vinariæ, ceruiſiariæ, poſtremo tot improbi ludi, alea, charta, fritillus, pila, ſphæra, diſcus, an

non

non hæc celeriter exhausta pecunia recta ſuos myſtas mittunt aliquo latrocinatum? Has pernicioſas peſtes eiicite. ſtatuite, vt villas atque oppida ruſtica, aut hi reſtituant, qui diruere, aut ea cedant reſpoſituris, atque ædificare volentibus. Refrenate coëmptiones iſtas diuitum, ac velut monopolii exercendi licentiã. Pauciores alãtur ocio, reddatur agricolatio, lanificiũ inſtauretur, vt ſit honeſtũ negotiũ, quo ſe vtiliter exerceat ocioſa iſta turba, vel quos hæcenus inopia fures fecit, vel q nũc erroneſ, aut ocioſi ſunt miniſtri, fures nimirũ vtriq; futuri. Certe niſi his malis medemini, fruſtra iactetis exercitiã in vindicãda furta iuſtitiã, nẽpe ſpecioſam magis, quam aut iuſtam aut vtilem. Si quidem quum peſſime finitis educari, & mores paulatim ab teneris

neris annis corrumpi puniendos videlicet, tum demum quum ea flagitia viri designent, quorum spem de se perpetuam à pueritia usque præbuerant, quid aliud quæso quam facitis fures, & iidē plectitis? Iam me hæc loquente iuris ille consultus interim se ad dicendum composuerat, ac statuerat secum, modo illo solenni disputantium uti, qui diligentius repetunt quam respondent, adeo bonam partem laudis ponunt in memoria. Belle, inquit, dixisti profecto, quum sis videlicet hospes, qui magis audire his de rebus aliquid potueris, quam exacte quicquam cognoscere, id quod ego paucis efficiam perspicuum. Nam primum ordinere censebo quæ tu dixisti, deinde ostendam quibus in rebus imposuit tibi nostrarum rerum ignorantia.

ratio. postremo rationes tuas omnes diluam atque dissoluam. Igitur ut à primo quod sum pollicitus, exordiar, quatuor mihi visus es: Tace, inquit Cardinalis, nam haud responsurus paucis videris, qui sic incipias. Quamobrem leuabimus in præsentem te hac respondendi molestia, seruaturi tamen integram id munus tibi in proximū congressum vestrum, quem (nisi quid impediatur, aut te, aut Raphaëlem hunc) crastinus dies velim referat. Sed interim abs te mi Raphaël, per quā libenter audierim, quare tu furtum putes ultimo supplicio non puniendum, quamve aliam penam ipse statuas, quæ magis conducat in publicum. nam tolerandum ne tu quidem sentis. At si nunc per mortem quoque, tamē in furtum ruitur, proposita semel vitæ

*Expressit
morem et
Cardinalis
familiarē
interpellā-
di si quis
loquacius
ageret.*

vita securitate, quævis, quis metus posset abstergere maleficos: qui mitigatione supplicii, velut præmio quodam ad maleficium se inuitatos interpretarentur? Omnino mihi videtur inquam pater benignissime, homini vitam eripi propter ereptam pecuniam, prorsus iniquum esse. Siquidem cum humana vita ne omnibus quidem fortunæ possessionibus paria fieri posse arbitror. Quod si læsam iustitiam, si leges violatas, hac rependi pœna dicant, haud pecuniam: quid ni merito summum illud ius, summa vocetur iniuria? Nam neque legum probanda sunt tam Manliana imperia, ut sicubi in lenissimis parum obtemperetur, illico stringant gladium: neque tam Stoica scita, ut omnia peccata adeo existimēt paria, uti nihil iudicent interesse, occi-

*Manli-
na impe-
ria ex Li-
vio.*

occidat ne aliquis hominem, an-
nummum ei surripiat, inter quæ
(si quicquam æquitas valet) nihil
omnino simile aut affine. Deus
vetuit occidi quenquam, & nos
tam facile occidimus ob adēp-
tam pecuniolam? Quod si quis
interpreteretur, illo Dei iussu in-
terdictam necis potestatem, nisi
quatenus humana lex declarat
occidendum, quid obstat quo-
minus homines eodem modo
constituant inter se, quatenus
stuprum admittendum sit, adul-
terandum, peierandum? Siquidē
quum Deus non alienæ modo,
verum etiam suæ cuique mortis
ius ademerit, si hominum inter
se cōsensus, de mutua cæde certis
placitis cōsentientium, adeo de-
bet valere, ut illi⁹ præcepti vincu-
lis eximat suos satellites, qui sine
vlllo exemplo Dei eos intereme-
D rint,

rint, quos humana sanctio iussit occidi: an non hoc pacto præceptum illud Dei tantum iuris est habiturum, quâ tum humana iura permiserint? ac fiet nimirum, vt ad eundem modum omnib. in rebus statuant homines, quatenus diuina mandata cōueniat obseruari. Deniq; lex Mosæica, quamquam inclemens & aspera: nempe in seruos, & quidem obstinatos lata, tamen pecunia furtum haud morte multauit. Ne putemus Deum in noua lege clementiæ: qua pater imperat filiis maiorem indulgisse nobis inuicem faciendi licentiam. Hæc sunt cur non licere putem. Quam vero sit absurdum, atq; etiā perniciosum reipub. furem, atque homicidam ex æquo puniri, nemo est, opinor, qui nesciat. Nempe quum latro conspiciat non minus imminere disci-

discriminis dūtaxat furti damnato, quàm si præterea conuincatur homicidii, hac vna cogitatione impellitur in eadem eius, quæ alioqui fuerat tantum spoliaturus, quippe præterquam quod deprehenso nihil sit plus periculi, est etiam in cæde securitas maior, & maior celandi spes sublato facinoris indice. Itaq; dum fures nimis atrociter studemus perterrefacere, in bonorum incitamus perniciem. Iam quod queri solet: quæ punitio possit esse commodior: hoc meo iudicio haud paulo facilius est repertum: quàm quæ possit esse deterior. Cur enim dubitemus eam viam utilem esse castigandis sceleribus, quam scimus olim tam diu placuisse Romanis, administrandæ Reipublicæ peritissimis? Nempe hi magnorum facinorum conuictos in lapidinas,

cinas, atque fodienda metalla damnabant, perpetuis adseruandos vinculis. Quanquam ego quod ad hanc rem attinet, nullius institutum gentis magis probo, quam id quod interea dum peregrinabar, in Perside obseruatum apud vulgo dictos Polyleritas, adnotauimus, populum neque exiguum, neque imprudenter institutum, & nisi quod tributum quotannis Persarum pendit regi: cetera liberum ac suis permissum legibus. Ceterum quoniam longe ab mari, montibus ferè circumdati, & suæ terræ nulla in re maligne cōtenti fructibus, neque adeunt alios sæpe, neque adeuntur. tamen ex vetusto more gentis, neque fines prorogare student, & quos habet ab omni facile iniuria & mōtes tuentur, & pensio quam rerum potenti persoluunt, immunes

*Respubli-
ca Polyle-
ritarum
apud Per-
sas.*

nes prorsus ab militia, haud perinde splendide, atq; cōmode, felicesq; magis quā nobiles, aut clari, degūt, quippe ne nomine quidem opinor, præterquam cōterminis admodum satis noti. Ergo apud hos furti qui peraguntur, quod sustulere domino reddunt, non quod alibi fieri solet, principi: utpote cui tantum iuris esse censent in rem furtiuam quantum ipsi furi: Sin res perierit, precio ex bonis furum confecto ac persoluto, tum reliquo vxoribus eorum atq; liberis integro, ipsi damnantur in opera, ac nisi atrociter commissum furtum est, neq; clauduntur ergastulo, neq; gestant compedes, sed liberi, ac soluti in publicis occupantur operibus. detrectantes ac languidius gerentes sese, non tam vinculis coherent quā excitant verberibus,

*Annotā-
dum nobis
qui secus
facimus.*

78 VTOPIÆ THOM. MORE
strenuam nauantes operam ab-
sunt à contumeliis, nocturnum
nominatim censiti cubiculis in-
cluduntur. præter assiduum labo-
rem nihil incommodi est in vita.
Aluntur enim haud duriter qui
publicæ rei seruiūt, è publico. ali-
bi aliter. Siquidem alicubi quod
impenditur in eos ex eleemosy-
na colligitur, atq; ea via quamquā
incerta: tamen ut est ille populus
misericors, nulla reperitur vberi-
or. alibi redditus quidam publici
ad id destinantur. Est vbi certum
in eos vltus tributum viritim con-
ferunt. Quin aliquot in locis nul-
lum publicum opus faciunt, sed
ut priuatus quisq; eget mercena-
riis, ita illorum cuiuspiam in eum
diem operam, stata mercede cō-
ducit apud forum, paulo minoris
quā quanti liberam fuerat con-
ducturus: præterea fas est seruilē
igna-

ignauia flagris corripere. Sic fit,
vti nunquam opere careant: &
præter victum aliquid quoq; die
ab singulis publico inferatur æ-
rario. Vno quodam colore vesti-
untur & omnes & soli, capillo nō
abrado verum paulo supra auri-
culas attonso, è quarum altera
paululum præscinditur. Cibus
cuiq; ab amicis dari, potumq; ac
sui coloris vestem, licet, pecuni-
am datam esse danti pariter atq;
accipienti capitale, neque minus
periculosum etiam homini libe-
ro quacunque de causa nummū
à damnato recepisse, & seruos
item (sic enim damnatos vocant)
arma contingere. Suos quæque
regio propria distinguit nota,
quam abiēcisse capitale est, ut vel
extra suos conspici fines, vel cum
alterius regionis seruo quic-
quam esse collocutum. At neque

*At idem
hodie fa-
muli no-
bilia pul-
chrum si-
bi ducunt.*

80 VTOPIAE THOM. MORI
tutior fugæ meditatio quàm ipsa
est fuga. Quin conscius talis fu-
isse consilii in seruo nex est: in li-
bero seruitus. Contra indici præ-
mia decreta sunt, libero pecunia,
seruo libertas, utrique vero venia
atque impunitas conscientie, ne
quando persequi malum consili-
um quàm pœnitere sit tutius. Hu-
ius rei hæc lex atque hic ordo est,
quem dixi, qui quantum habeat
humanitatis & commodi, facile
patet, quando sic irascitur, ut vitia
perimat seruatis hominibus, atq;
ita tractatis, ut bonos esse neces-
sit. & quantum ante damni dede-
runt, tantum reliqua vita resarci-
ant. Porro ne ad pristinos relabā-
tur mores, adeo nullus est mo-
tus, ut viatores quoque quibus
iter aliquò institutum est, non
aliis viæ ducebibus sese tutiores
arbitrentur, quàm seruis illis ad
quam-

quamq; regionem subinde com-
mutatis. Nempe ad perpetrā-
dum latrocinium nihil habent
vsquàm non importunum: ma-
nus inermes: pecunia tātum sce-
leris index: deprehenso parata
vindicta, neque spes vlla prorsus
fugiendi quoquam. Quo enim
pacto falleret ac tegeter fugam:
homo nulla vestium parte popu-
lo similis: nisi abeat nudus? quin
sic quoque fugientem proderet
auricula. At ne inito saltem con-
silio coniurent in rempub. id de-
mum scilicet periculum est, quasi
in tantam venire spem vlla possit
vicinia non tentatis ac sollicitatis
ante multarum regionū seruitiis,
q̄ tantū absunt à facultate conspi-
randi, ut ne conuenire quidem, &
colloq. aut salutare se mutuo lice-
at: ut credatur interim id consili-
um intrepide credituri suis: quod

reticentibus periculosum, prodētibus maximo esse bono sciant. Quum contra nemo sit prorsus exspes, obediendo ac perferēdo, bonamq; de se præbendo spem, emendationis in posterum vitæ, posse his modis fieri, vt libertatē aliquādo recuperet. quippe nullo non anno restitutis aliquot cōmendatione patientiæ. Hæc quū dixissem, atque adiecissem, nihil mihi videri causæ, quate non hic modus haberi vel in Anglia possit, multo maiore cum fructu, quā illa iustitia, quam iuris ille peritus tantopere laudauerat. Sub hæc ille, nempe iureconsultus, Nunquam, inquit, istud sic stabiliri queat in Anglia, vt non in summum discrimen adducat rempublicam, & simul hæc dicens, commouit caput, ac distorsit labrum, atque ita conticuit. Et omnes

qui

qui aderant, pedibus in eius ibant sententiam. Tum Cardinalis, non est, inquit, proclive diuinare, commode ne an secus res cessura sit, nullo prorsus facto periculo. Verum si pronunciata mortis sententia, differri executionem iubeat princeps, atque hunc experiatur morem, cohibitis asylo-
rum priuilegiis, tum vero si res comprobetur euentu esse vtiles, rectum fuerit eam stabiliri, alioqui tunc quoq; afficere supplicio eos, qui sunt ante damnati, neq; minus è repub. fuerit, neq; magis iniustum, quā si nunc idem fieret, nec vllum interea nasci ex ea re potest periculum. Quin mihi certe videntur erroneos quoq; ad eundem posse modum non pessime tractari, in quos hætenus tam multis æditiis legibus, nihil promouimus tamen. Hæc vbi

dixit Cardinalis, quæ me narrante contempserant omnes, eadem nemo non certatim laudibus est prosequutus, maxime tamen illud de erronibus, quoniam hoc ab ipso adiectum est. Nescio an quæ sunt secuta, silere præstiterit. erant enim ridicula: sed narrabo tamen: nam non erant mala, & aliquid ad hanc rem pertinebant. Adstabat forte parasitus quidam, qui videri volebat imitari morionem, sed ita simulabat, ut propior vero esset, tam frigidis dictis captans risum, ut ipse sæpius, quam dicta sua rideretur. Excidebant homini tamen interdum quædam, adeo non absurda, ut fidem adagio facerent, crebro iactu iaci aliquando Venerem. Is ergo dicente quodam è conuiuiis: iam meo sermone bene prouisum esse furibus, atque à Cardinale etiam

iam cautum de erronibus, restare nunc uti his præterea consuleretur publicitus, quos ad egestatem morbus aut senectus impulisset, atque ad labores vnde viui possit, reddidisset impotes, Sine, inquit, me. nam ego & hoc recte ut fiat, videro. Etenim hoc genus hominum misere cupio aliquò è conspectu amoliri meo, ita me male vexarunt sæpe, cum querulis illis opplorationibus flagitarent pecuniam, quas nunquam tamen tam commodè potuerunt occinere, ut nummum à me extorquerent. Quippe semper alterum euenit, ut aut non libeat dare, aut ne liceat quidem, quando nihil est quod detur. Itaque nunc cœperunt sapere. nam ne perdant operam, ubi me præterire vident, prætermittunt taciti, ita nihil à me sperant amplius, non

hercule magis quā si essem sacerdos. Sed illos ego mēdicos omnes lata lege distribui ac dispartiri iubeo in Benedīctinorū cōnobia, & fieri laicos, vt vocant monachos: Mulieres moniales esse impero. Subrisit Cardinalis & approbat ioco, ceteri etiam serio. Ceterum Theologus quidā frater hoc dicto in sacerdotes ac monachos adeo est exhilaratus, vt iam ipse quoq; cœperit ludere homo alioqui prope ad toruitatem grauis. Ac ne sic quidem, inquit, extricaberis à mendicis, nisi nobis quoque prospexeris fratribus. Atqui, inquit parasitus, hoc iam curatum est. Nam Cardinalis egregie prospexit vobis, quū statueret de coercendis, atque opere exercendis erronibus. nam vos estis erronei maximi. Hoc quoq; dictum, quum coniectis in Car-

*Proverbi-
um vulgo
innotatum
apud mē-
dicos.*

Cardinalē oculis, cum viderent non abnuere, cœperunt omnes non illibenter arripere, excepto fratre. Nam is (neq; equidem mi-
*Allesit
ad illud
Horatiani,
Ita
lo perfu-
sus aceto.*

 tor) tali perfusus aceto, sic indignatus est, atq; incanduit, vt nec à cōuiciis quidem potuerit temperare: hominem vocauit nebulonem, detractorem, susurronem, & filium perditionis, minas interim terribiles citās è scriptura sacra. Iam scurra serio scurrari cœpit, & erat planè in sua palæstra. Noli, inquit, irasci bone frater, scriptum est, in patientia vestra possidebitis animas vestras. Rursum frater (referam enim ipsius verba) non irascor, inquit, furcifer, vel saltem non pecco. Nam Psalmista dicit, Irascimini & nolite peccare. Admonitus deinde frater à Cardinale suauiter, vt suos affectus com-
 pesce-

*Vt seruat
decorum
in narra-
tione.*

pelceret. Non domine, inquit, ego loquor nisi ex bono zelo sicut debeo, Nam viri sancti habuerunt bonum zelum, unde dicitur, Zelus domus tuæ comedit me. & canitur in ecclesiis, Irrisores Helizei, dum conscendit domum dei, zelus calui sentiunt, sicut fortasse sentiet iste derisor, scurra, ribaldus. Facis inquit Cardinalis, bono fortassis affectu, sed mihi videris facturus, nescio an sanctius, certe sapientius, si te ita compares, ne cum homine stulto & ridiculo, ridiculum tibi certamē instituas. Non domine inquit, non facitem sapientius. Nam Solomon ipse sapientissimus dicit: Responde stulto secundum stultitiam eius, sicut ego nunc facio, & demonstro ei loueam in quam cadet, nisi bene præcaueat. Nam si multi irrisores Helizei, qui erat

tant-

tantum vnus caluus, senserunt zelus calui, quanto magis sentiet vnus derisor multorum fratrum, in quibus sunt multi calui? & etiam habemus bullam Papalem, per quam omnes qui derident nos, sunt excommunicati. Cardinalis, vbi vidit nullum fieri finem nutu ablegato parasito, ac aliam in rem commodum verso sermone, paulo post surgit è mensa, atq; audiendis clientum negociis dedit se nosque dimisit. En mi More, quam longo te sermone oneraui, quod tam diu facere plane puduisset me, nisi tu & cupide flagitasses, & sic videreris audire, tanquam nolles quicquam eius cōfabulationis omitti, quæ quanquā aliquāto perstrictius, narranda tamen mihi fuit omnino propter eorum iudicium, qui quæ me dicente spreuerant, eadem rursus eue-

Apparet fratrem ob imperitiam, zelus non sum non genere, sicut hoc scilicet.

euestigio non improbante Cardinale, etiam ipsi comprobant, usque adeo assentantes ei, ut parasiti quoque eius inuentis, quæ dominus per iocum non aspernabatur, adblandirentur, & serio propemodum admitterent. Ut hinc possis æstimare, quanti me ac mea consilia, aulici forent æstimaturi. Profecto mi Raphael, inquam, magna me affecisti voluptate, ita sunt abs te dicta prudenter simul & lepide omnia. præterea visus mihi interim sum non solum in patria versari, verumetiam repuerascere quodammodo iucunda recordatione Cardinalis illius, in cuius aula puer sum educatus. cuius viri memoriæ quod tu tam impense faues, non credas mi Raphael, quanto mihi sis effectus hoc nomine charior, cum esses
 alio-

alioqui charissimus. Cæterum non possum adhuc vilo pacto meam demutare sententiā, quin te planè putem, si animum inducastuum, uti ne ab aulis principum abhorreas, in publicum potes te tuis consiliis plurimum boni conferre. quare nihil magis incumbit tuo, hoc est boni viri officio. Siquidem cum tuus censeat Plato, resp. ita demum futuras esse felices, si aut regnent philosophi, aut reges philosophentur, quā procul aberit felicitas, si philosophi regibus nec dignentur saltem suum impartiri cōsiliū? Nō sunt, inquit ille, tam ingrati, quin id libenter facerent, imò multi libris æditis iam fecerunt, si hii qui rerum potiūtur essent parati, bene cōsultis patere. Sed bene haud dubie prævidit Plato, nisi reges philosophentur ipsi, nunquam
 futu-

futurum, ut peruersis opinionibus à pueris imbuti atque infecti, penitus philosophantium comparent cōsilia: quod ipse quoque experiebatur apud Dionysium. An non me putas, si apud aliquem regum decreta sana proponerem, & pernicioſa malorum semina conarer illi euellere, protinus aut eiiciendum aut habendum ludibrio? Age finge, me apud regem esse Gallorum, atque in eius confidere cōsilio, dum in secretissimo secessu p̄sidente rege ipso in corona prudētissimorum hominū magnis agitur studiis, quibus artibus ac machinamentis Mediolanū retineat, ac fugitiuam illam Neapolim ad se retrahat: postea vero euertat Venetos, ac totam Italiam subiiciat sibi, deinde Flandros, Brabantos, totam postremo Burgundiam suæ faciat ditionis, atque
alias

*Telle Gal-
los deher-
ratur ab-
italia pa-
randa.*

alias præterea gentes, quarum regnum iam olim animo inuasit, Hic dum alius suadet, ferendum cum Venetis fœdus tantisper duraturum, dum ipsis fuerit commodum, cum illis communicandum cōsiliū, quin deponendam quoque apud eisdem aliquam prædæ partem, quam rebus ex sententiā peractis repetat, Dum alius consulit conducendos Germanos, alius pecunia demulcendos Eluetios, Alius aduersus nomen imperatoris maiestatis, auro, velut anathemate, propitiandum, Dum alii videtur cum Arragonum rege componendas esse res, & alieno Nauariæ regno, velut pacis authoramento cedendum: Alius interim censet Castellæ principem aliqua spe affinitatis irretiendum, atque aulicos nobiles aliquot in suam factionem

*Eluetii cō-
ducti.*

nem certa pensione esse pertra-
hendos, Dum maximus omnium
nodus occurrit, quid statuendum
interim de Anglia sit, Cæterum
de pace tractandū tamen, & con-
stringeda firmissimis vinculis
semper infirma societas, amici vo-
cētur, suspiciātur vt inimici, Ha-
bēdos igitur paratos, velut in sta-
tione Scotos, ad omnē intentos
occasionē, si quid se cōmoueant
Angli, protinus immittendos,
Adhæc fouendum exulem nobi-
lem aliquem occulte, namque id
aperte ne fiat prohibent fœdera,
qui id regnum sibi deberi con-
tendat, vt ea velut ansa contineat
suspectum sibi principem, Hic in-
quam, in tanto rerum molimine,
tot egregiis viris ad bellum sua
certatim consilia conferentibus
si ego humuncio surgam, ac verti
iubeam vela, omittendam Itali-
am

am censcam & domi dicam esse
manēdum, vnum Gallix regnum
fere maius esse, quam vt commo-
de possit ab vno administrari, ne
sibi putet rex de aliis adiiciendis
esse cogitandum, Tum si illis pro-
ponerem decreta Achiorum
populi, Vtopiensium insulæ ad
Euronoton oppositi, qui quum
olim bellum gessissent, vt regi suo
aliud obtinerent regnum, quod
affinitatis antiquæ causa sibi con-
tendebat hæreditate deberi, con-
sequuti tandem id, vbi viderunt
nihil sibi minus esse molestiæ in
retinendo, quàm in quærendo
pertulerunt, verum assidua pul-
lulare semina, vel internæ rebel-
lionis, vel externæ incursionis in-
deditos, ita semper aut pro illis,
aut contra pugnandum, nun-
quam dari facultatem dimitten-
di exercitus, compilari interim
sc cē-

*Exemplū
annotan-
dum.*

se, efferri foras pecuniam, alienæ gloriolæ suum impendi sanguinem, pacem nihilo tutiorē, domi corruptos bello mores, imbibitam latrocinandi libidinem, confirmatam cædibus audaciam, leges esse contemptui, quod rex in duorum curam regnorum distractus, minus in vtrumvis animum posset intendere. Cum viderent alioqui tātis malis nullum finem fore, inito tandem consilio, regi suo humanissime fecerunt optionē retinēdi vtrius regni vellet, nā vtriusq; nō fore potestātē, se plures esse, quā q̄ à dimidiato possint rege gubernari, quū nemo sit libetē admissurus mulionem sibi cū alio cōmunem. Ita coactus est ille bonus princeps, nouo regno cuiuspiam ex amicis relicto (q̄ breui etiā post eiectus est) antiquo esse cōtēntus. Præterea si ostenderem omnes

omnes hos conatus bellorum, quibus tot nationes eius causa tumultuarentur, quum thesauros eius exhausissent, ac destruxissent populum, aliqua tandem fortuna frustra cessuros tamen, proinde auitum regnum coleret, ornaret quantum posset, & faceret quam florentissimum. Amet suos & ametur à suis, cum his vna viuat, imperetque suauiter, atque alia regna valere sinat, quando id quod nūc ei contigisset, satis amplum superque esset. Hanc orationē quib. auribus mi More putas excipiendam? Profecto nō valde pronis, inquam. Pergamus ergo inquit, si consiliariis cum rege quopiam tractantibus, & comminiscētib; quibus technis ei queant coaceruare thesauros, dū vnus intendendam consulit æstimationem monetæ, quum ipsi sic
E cro-

eroganda pecunia. deliciendam rursus infra iustum, quum fuerit corroganda. uti & multum aris paruo dissoluat, & pro paruo multum recipiat: Dum alius suadet ut bellum simulet, atque eo prætectu, coacta pecunia, cum visum erit, faciat pacem sanctis ceremoniis, quo plebeculę oculis fiat prestigium, miseratus videlicet humanum sanguinem princeps pius: Dum alius ei suggerit in mentem, antiquas qualdam, & tunc adestas leges, longa desuetudine antiquatas, quas quod nemo latas meminisset, omnes sint transgressi, earum ergo multas iubeat exigi, nullum vberiore proventum esse, nullum magis honorificum, utpote qui iustitię prę se personam ferat: Dum ab alio admonetur, uti sub magnis multis multa prohibeat, ma-

xime

xime talia, quę ne fiant, in rem sit populi, post pecunia cum illis dispenset, quorum commodis obstat interdictum, sic & a populo gratiam iniri, & duplex adferri compendium, vel dum hi mulctantur, quos quęstus cupiditas pellexit in casses, vel dum aliis vendit privilegia tanto pluris, quāto scilicet fuerit melior princeps, utpote qui grauatim quicquam contra populi commodum priuato cuiquam indulgeat, & ob id non nisi magno precio. Dum alius ei persuadet obstringendos sibi iudices, qui quauis in re pro regio iure disceptent, accersendos præterea in palatium, atque inuitandos uti coram se de suis rebus disserant, ita nullam causam eius tam aperte iniquam fore, in qua non aliquis eorum

E 2 vel

vel contradicendi studio vel pudore dicendi eadem, vel quo gratiam ineant, apud eum aliquam reperiant rimam, qua possit intendi calumnia. Sic dum iudicibus diuersa sentientibus, res per se clarissima disputatur, & veritas in questionem venit, ansam commodum regi dari, pro suo commodum ius interpretandi, ceteros aut pudore accessuros, aut metu, sic intrepide fertur postea pro tribunali sententia. Neq; n. deesse pretext^o potest, pnuNCIANTI pro principe. Nēpe cui satis est aut æquitatem à sua parte esse, aut verba legis, aut contortum scripti sensum, aut quæ legibus denique omnibus præponderat, apud religiosos iudices principis indisputabilem prærogatiuam. Dum omnes in Crassiano illo consentiunt atq; conspirant, Nullam auri vim

*Crassi di-
nitis di-
ctum.*

vim satis esse principi, cui sit alendus exercit^o, præterea nihil iniuste regem facere, vt maxime etiam velit posse. Quippe omnia omnium eius esse, vt homines etiam ipsos, tantum vero cuiq; esse proprium, quantum regis benignitas ei non ademerit, quod ipsum vt quam minimum sit, principis multum referre, vt cuius tutamentum in eo situm sit, ne populus diuitiis ac libertate lasciuat, quod hæc res minus patienter ferant dura atque iniusta imperia, quum contra egestas atque inopia refundat animos, ac patientes reddat, adimatque pressis generosos rebellandi spiritus. Hic si ego rursus adsurgens contendam, hæc consilia omnia regi & inhonesta esse, & perniciofa, Cuius non honor modo, sed securitas quoque in populi magis

E 3 opi-

opibus sita sit quàm suis. quos si ostēdam, regem sibi deligere sua causa, non regis, videlicet vti eius labore ac studio ipsi commodè viuant, tutiq; ab iniuriis. eoq; magis ad principem eam pertinere curam, vt populo bene sit suo, q̃ vt sibi, non aliter ac pastoris officium est, oues potius quàm semet pascere, quatenus opilio est. Nam quod populi egestatem cēteant pacis praesidium esse, longissime aberrare eos, ipsa res docet. Nempe vbi plus rixarum cōperias, quàm inter mendicos? Quis intentius mutationi rerum studet, quàm cui minime placet praesens vitæ status? Aut cui denique audacior impetus ad conturbanda omnia, ipse alicunde lucrandi, quàm cui iam nihil est quod possit perdere? Quod si rex aliquis adeo aut contemptus es-

set,

set, aut inuisus suis, vt aliter eos continere in officio non possit, nisi contumeliis, compilatione, & sectione grassetur, eosque redigat ad mendicitatem, praestiterit illi profecto regno abdicare, quā his retinere artibus, quibus quamquam imperii nomen retineat, certe amittit maiestatem. Neque enim regiae dignitatis est, imperium in mendicos exercere, sed in opulentos potius, atque felices. Quod ipsum sensit certe vitæ erecti ac sublimis animi Fabricius, cum responderet, malle se imperare diuitibus, quàm diuitem esse. Et profecto vnum aliquem voluptate ac deliciis fluere, gementib; vndiq; ac lamentantibus aliis, hoc non est regni, sed carceris esse custodē. Deniq; vt imperitissimus medicus est, q̃ morbum nescit nisi morbo curare, ita q̃ vitā

E 4 ciui-

ciuium non nouit alia via corrigere, quā adeptis vitæ commodis, is se nescire fateatur imperare liberis. quin aut inertiam potius mutet suam, aut superbiam. nam his ferè vitiis accidit, vt populus eū vel contemnat, vel habeat odio. Viuat innocuus de suo, sumptus ad reditus accommodet, refrenet maleficia, & recta institutione suorum præueniat potius, q̄ sinat increfcere, q̄ deinde puniat. leges abrogatas consuetudine haud temere reuocet, præsertim quæ diu desitæ, nunquam desideratæ sunt. neq; vnquam commissi nomine eiusmodi quicquam capiat, quale priuatum quempiā iudex, velut iniquū ac vastrū nō pateretur accipere. Hic si proponerē illis Macarensiū legem, q. & ipsi non longe admodum abluunt ab Vtopia, quorum rex, quo primū die

*Mira lex
Macaren-
sium.*

die auspiciatur imperium, magnis adhibitis sacrificiis iuriurando adstringitur, nunquā se vno tempore supra mille auri pondo in thesauris habiturum, aut argenti, quantū eius auri precium æquet. Hanc legē ferūt ab optimo quodam rege institutam, cui maiori curæ fuit patriæ cōmodum, quā diuitiæ suæ, velut obicē aceruandæ pecuniæ tantę, quanta faceret inopiam eius in populo. Nēpe eū thesaurum videbat suffecturum, siue regi aduersus rebelles, siue regno aduersus hostium incursions esset conflegendum. Cæterum minorem esse, quā vt animos faciat inuadendi aliena, quæ potissima condendæ legis causa fuit. Proxima, quod sic prospectum putauit, ne desit pecunia, quæ in quotidiana ciuium cōmutatione versetur, & quum

regi necesse est erogare, quicquid thesauro supra legitimum acceruit modum, non quæsiturū cenſuit occaſiones iniuriæ. Talis rex & malis erit formidini, & à bonis amabitur. Hæc ergo atque huiusmodi ſi ingererē apud homines, in contrariam partem vehementer inclinatos, quā ſurdus eſſem narraturus fabulam? Surdiſſimis inquā, haud dubie. neq; hercule miror, neq; mihi videntur (vt vere dicā) huiusmodi ſermones ingerendi, aut talia danda conſilia, quæ certus ſis nunquam admiſſum iri. Quid enim prodeſſe poſſit, aut quomodo in illorum peccātis influere ſermo tam inſolens, quorum præoccupauit animos, atq; inſedit penitus diuerſa pſuaſio? Apud amiculos in familiari colloquio non inſuauiſt eſt hæc philoſophia ſcholæſtica. Cæterum

Præuerti-
gum.

Philoso-
phia ſcho-
laſtica.

terum in conſiliis principum, vbi res magnæ, magna autoritate aguntur, nō eſt his reb. locus. Hoc eſt, inquit ille, quod dicebam, nō eſſe apud principes locū philoſophiæ. Imō inquam eſt verum, nō huic ſcholæſtica, q̄ quiduis putet vbiuis conuenire, ſed eſt alia philoſophia ciuiliſ, q̄ ſuā nouit ſcenam, eiq; ſeſe accommodans, in ea fabula quæ in manibus eſt, ſuas partes concinne & cum decore tutatur. Hæc vtendum eſt tibi. Alioquin dum agitur quæpiā Plauti comœdia, nugantibus inter ſe vernulis, ſi tu in proſceniū prod eas habitu philoſophico, & recenſeas ex Octauia locum, in quo Seneca diſputat cum Nerone, nonne præſtiterit egiſſe mutam perſonam, quā aliena recitando talem feciſſe tragico-comœdiam? Corrueris enim per-

ipſius
mira.

naſus
etiam.

uerterisque præsentem fabulam,
 dum diuersa permiscēs, etiam si
 ea quæ tu affers, meliora fuerint.
 Quæcunque fabula in manu est,
 eam age quam potes optime. ne-
 que ideo totam perturbes, quod
 tibi in mētem venit alterius, quæ
 sit lepidior. Sic est in Repub. sic in
 consultationibus principum. Si
 radicitus euelli non possint opi-
 niones prauæ, nec receptis vsu vi-
 tiis mederi queas ex animi tui
 sententia, non ideo tamen dese-
 renda Resp. est, & in tempestate
 nauis destituenda est, quoniam
 ventos inhibere nō possis. At ne-
 que infuetus & insolens sermo
 inculcandus, quem scias apud di-
 uersa persuasos pondus nō habi-
 turum. sed obliquo ductu conan-
 dum est. atq; adnitendum tibi, uti
 pro tua virili omnia tractes com-
 mode. & quod in bonum nequis
 ver-

vertere, efficias saltem, ut sit quæ
 minime malum. Nam ut omnia
 bene sint, fieri non potest, nisi o-
 mnes boni sint, quod ad aliquot
 abhinc annos adhuc nō expecto.
 Hac, inquit, arte nihil fieret ali-
 ud, quàm ne dum aliorum favori
 mederi studeo, ipse cum illis in-
 saniam. Nam si vera loqui volo,
 talia loquar necesse est. Cæterum
 falsa loqui, sit ne philosophi ne-
 scio, certe non est meum. Quan-
 quā ille meus sermo ut fuerit for-
 tasse ingratus illis, atq; molestus,
 ita nō video cur videri debeat vs-
 que ad ineptias insolens. Quod si
 aut ea dicerem, quæ fingit Plato
 in sua Rep. aut ea quæ faciunt V-
 topienses in sua, hæc quanquā essent
 (ut certe sunt) meliora, tamen a-
 lienæ videri possint, quod hic sin-
 gulorum priuatæ sunt possessiones,
 nec, illic omnia sunt communia.

*Vt opiensium in-
 stituta.*

Meus vero sermo nisi quod ad eos qui statuissent secum, ruere diuersa via præcipites, iucundus esse non potest, qui reuocet ac præmonstret pericula, alioqui quid habuit, quod non vbiuis dici vel conueniat, vel oporteat? Equidē si omittēda sunt omnia tanquam insolentia atq; absurda, quæcunq; peruerſi mores hominum fecerunt, ut videri possint aliena, dissimulemus oportet apud Christianos pleraq; omnia, q̄ CHRISTVS docuit, ac dissimulari vsque adeo vetuit, ut ea quoq; quæ ipse in aures insuturasset suis, palam in testis iusserit prædicari. Quorū maxima pars ab istis moribus longe est alienior, quam mea fuit oratio. Nisi quod concionatores homines callidi, tum illud consilium securi puto, quando mores suos homines ad

CHRIST-

CHRISTI normā grauatim paterentur aptari, doctrinam eius velut regulam plumbeam accommodauerunt ad mores, ut aliquo saltem pacto coniungerentur scilicet. quare nihil video quid profecerint, nisi ut securius liceat esse malos, atque ipse profecto tantundem proficiā in cōsiliis principum. Nam aut diuersa sentiam, q̄ perinde fuerit, ac si nihil sentiam. aut eadem, & ipsorū adiutor sim, ut inquit Mitio Terentianus infantiæ. Nam obliquus ille ductus tuus non video quid sibi velit, quocenses adnitendū, si non possint omnia reddi bona, tamen ut traſtentur commode, fiantq; quoad licet, quam minime mala. Quippe non est ibi dissimulandi locus, nec licet conuiuere. approbanda sunt aperte pessima consilia, & decretis pestilentissimis sub-

subscribendum est. Speculatoris vice fuerit, ac pene proditoris, etiam qui improbe consulta, maligne laudauerit. Porro nihil occurrit, in quo prodesse quicquam possis, in eos delatus collegas, qui vel optimū virū facilius corruerint, q̄ ipsi corrigantur. quorum pueris cōsuetudine vel deprauaberis, vel ipse integer atque innocens alienæ maliciæ stulticiæq; p̄texeris, tantum abest vt aliquid possit in melius obliquo illo ductu conuertere. Quam ob rem pulcherrima similitudine declarat Plato, cur merito sapientes abstineant à capessenda Rep. Quippe quū populum videant in plateas effusum assiduis imbris perfundi, nec persuadere queant illis, vt se subducant pluuiæ, testæque subeant. gnari nihil profuturos sese, si exeant, quam vt vna com-

compluantur, semet intra testæ continent, habentes satis, quando alienæ stulticiæ non possunt mederi, si ipsi saltem sint in tuto. Quancumq; profecto mi More (vt ea verè dicam, quæ meus animus fert) mihi videtur vbicunque priuatæ sunt possessiones, vbi omnes omnia pecuniis metiuntur ibi vix vnquam posse fieri, vt cum Repup. aut iuste agatur, aut prospere, nisi vel ibi sentias agi iuste, vbi optima quæque perueniūt ad pessimos, vel ibi feliciter, vbi omnia diuiduntur in paucissimos, nec illos habitos vnde cumque commodè, cæteris vero plane miseris. Quam ob rem quum apud animum meum reputo prudentissima atque sanctissima instituta Vtopiensium, apud quos tam paucis legibus, tam commodè res administratur, vt & virtuti pre-

precium sit, & tamen æquatis rebus omnia abundant omnibus, tum ubi his eorum moribus ex aduerso comparo tot nationes, alias semper ordinantes, nec ullam satis ordinatam vnquam earum omnium, in quibus quod quisque nactus fuerit, suum vocat priuatum, quorum tam multæ indies conditæ leges non sufficiunt, vel vt consequatur quisquam, vel vt tueatur, vel vt satis internoscatur ab alieno, illud quod suum inuicem quisque priuatū nominat, id quod facile indicant infinita illa tam assidue nascentia, quàm nunquam finienda litigia, hæc inquam, dum apud me considero, æquior Platoni fio, minusque demiror, dedignatum illis leges ferre vllas, qui recusabant eas, quibus ex æquo omnes omnia partirentur commoda. Siquidem facile

præui-

præuidit homo prudentissimus, vnā atque vnicā illam esse viam ad salutem publicam, si rerum indicatur æqualitas, quæ nescio an vnquam possit obseruari, ubi sua sunt singulorum propria. Nam quum certis titulis quisque quantum potest ad se conuertit, quantacunque fuerit rerum copia, eam omnem pauci inter se partiti, reliquis relinquunt inopiam, fereque accidit vt alteri sint alterorum sorte dignissimi, quum illi sint rapaces, improbi, atque inutiles, contra ii modesti viri, ac simplices, & quotidiana industria in publicum quàm in semet benigniores. Adeo mihi certe perluadeo, res æquabili ac iusta aliqua ratione distribui, aut feliciter agi cum rebus mortalium, nisi iubata prorsus proprietate, non posse. Sed manente illa, mansuram sem-

semper apud multo maximā multoq; optimā hominū partē, egestatis & ærumnarū anxīā atq; inuitabilē sarcinā. Quā vt fateor leuari aliquātulū posse, sic tolli planē cōtendo nō posse. Nēpe si statuatur ne quis supra certum agri modum possideat, & vtī sit legitimus cuique census pecuniæ, si fuerit legib; quibusdam cautum, vt neque sit princeps nimium potens, neque populus nimis insolens, Tum magistratus ne ambiantur neu dentur venum, aut sumptus in illis fieri sit necesse, alioquin & occasio datur per fraudem ac rapinas sarcindæ pecuniæ, & sit necessitas eis muneribus præficiendi diuites, quæ potius fuerant administranda prudentibus. talibus inquam legibus quemadmodum ægra assiduis solent fomentis fulciri corpora deplo-

ploratæ valetudinis, ita hæc quoque mala leniri queant, ac mitigari. vt sanentur vero, atque in bonum redeant habitum nulla omnino spes est, dum sua cuique sunt propria. Quin dū vnius partis curæ studes, aliarū vulnus exasperaueris, ita mutuo nascitur ex alterius medela alterius morbus, quādo nihil sic adiici cuiq; potest, vt non idē adimatur alii. At mihi, inquam, contra videtur, ibi nunquam commodē viui posse, vbi omnia sint communia. Nam quo pacto suppetat copia rerum, vnoquoque ab labore subducente se? vtpote quem neque sui quæstus vrget ratio, & alienæ industriæ fiducia reddit segnem. At quum & stimulentur inopia, neque quod quisquam fuerit nactus, id pro suo tueri vlla possit lege, an non necesse est ppetua cæde ac seditione

ne laboretur? Sublata praesertim
 autoritate ac reuerentia magi-
 stratum, cui quis esse locus pos-
 sit, apud homines taleis, quos in-
 ter nullum discrimē est, ne com-
 minisci quidem queo. Non mi-
 ror inquit, sic videri tibi, quippe
 cui ei⁹ imago rei aut nulla succur-
 rit, aut falsa. Verum si in Vtopia
 fuisses mecum, moresque eorum
 atque instituta vidisses praesens,
 ut ego feci, qui plus annis quinque
 ibi vixi, neque vnquam voluissem
 inde discedere, nisi ut nouum il-
 lum orbem proderem, tum pla-
 nē faterere, populum recte insti-
 tutum nusquam alibi te vidisse
 quam illic. Atqui profecto inquit
 Petrus Ægidius, ægre persuadeas
 mihi, melius institutum popu-
 lum in nouo illo, quam in hoc no-
 ro nobis orbe reperiri, ut in quo
 neque deteriora ingenia, & vetu-
 stio-

stiores opinor esse, quam in illo
 Resp. & in quibus plurima ad vi-
 tam commoda longus inuenit v-
 sus, ut ne adiciam apud nos casu
 reperta quædam, quibus excogi-
 tandis nullum potuisset ingeni-
 um sufficere. Quod ad vetusta-
 tem, inquit ille, rerum attinet pu-
 blicarum, tum pronunciare pos-
 ses rectius, si historias illius orbis
 perlegisses, quibus si fides haberi
 debet, prius apud eos erāt vrbes,
 quam homines apud nos iam ve-
 ro quicquid hætenus vel ingeni-
 um inuenit, vel casus reperit, hoc
 vtrobique potuit extitisse. Cate-
 rum ego certe puto, ut illis præ-
 stemus ingenio, studio tamen at-
 que industria longe à tergo relin-
 quimur. Nam (ut ipsorum ha-
 bent annales) ante appulsum illuc
 nostrum, de rebus nostris (quos
 illi vocant Ultraequinoctiales)
 nihil

nihil vnquam quicquam audierant, nisi quod olim annis ab hinc ducentis supra mille, nauis quædam apud insulam Vtopiam naufragio periit, quam tempestas eo detulerat. Eiecti sunt in litus Rhomani quidam atque Ægyptii, qui postea nūquam inde discessere. Hanc vnā occasionem vide quam commodam illis sua fecit industria. Nihil artis erat intra Rhomanum imperium, vnde possit aliquis esse vilius, quod non illi aut ab expositis hospitibus didicerint, aut acceptis quærendi feminib. adinuenerint, tātō bono fuit illis aliquos hinc semel illuc esse delatos. At si qua similis fortuna quēpiam antehac illinc huc perpulerit, tam penitus hoc oblitteratum est, quam istud quoque forsā excidet posteris, me aliquando illic fuisse. Et vt illi vno

sta-

statim congressu quicquid à nobis commodè inuentum est, fecerunt suum: Sic diu futurum puto, priusquam nos accipiamus quicquam, quod apud illos melius quā nobis est institutum. Quod vnum maxime esse reor in causa, cur quum neque ingenio, neque opibus inferiores simus eis, ipsorum tamen res quam nostra prudentius administretur, & felicius efflorescat. Ergo mi Raphaël inquam, quæso te atque obsecro, describe nobis insulam. nec velis esse brevis, sed explices ordine agros, fluuios, vrbes homines, mores, instituta, leges, ac denique omnia, quæ nos putes velle cognoscere. putabis autē velle quicquid adhuc nescimus. Nihil, inquit, faciam libentius, Nam hæc in promptu habeo, sed res ocium poscit. Eamus ergo inquam, intro-

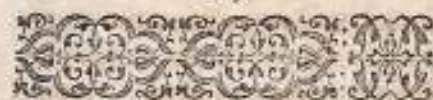
F

pran-

pransum, mox tempus nostro arbitratu sumemus. Fiat inquit, Ita ingressi prandemus. pransi, in eundem reuersi locum, in eodem sedili confedimus, ac iussis ministris, ne quis interpellaret, ego ac Petrus Ægidius hortamur Raphaëlē, ut præstet q. erat pollicitus. Is ergo ubi nos vidit intentos atque auidos audiēdi, quum paulisper tacitus & cogitandus affedisset hunc in modum exorsus est.

PRIMI LIBRI FINIS.

SER.

SERMONIS QVEM RAPHAEL HYTHLODÆVS

de optimo Reip. statu habuit, liber secundus, per Thomam Morum ciuem & vicecomitem Londinensem.

VTOPIENSIVM insula in media sui parte (nam hac latissima est) millia passuum ducta porrigitur, magnumque per insulæ spaciū non multo angustior, fines versus paulatim vtrinque tenuatur. hi velut circumducti circino quingentorum ambitu millium, insulam totam in lunæ speciem renascentis effigiant. Cuius cornua fretum interfluēs, millibus passuum plus

Situs & forma Vtopie noua insula.

minus undecim dirimit, ac per ingens inane diffusum, circumiectu vndique terræ prohibitis ventis, vasti in morem lacus stagnans magis quam sauiens, omnem prope eius terræ alium pro portu facit. magnoque hominum usu naues quaquā versus transmittit. fauces hinc vadis, inde saxis formidolosæ. In medio ferme interstitio vna rupes eminet, eoque innoxia, cui inædificatam turrim præsidio tenent, cæteræ latentes & insidiosæ. Canales solis ipsis noti, atque ideo nō temere accidit, vti exteris quisquam hunc in sinum, nisi Vtopiano duce, penetraret, vt in quem vix ipsis tutus ingressus est, nisi signis quibusdam è littore viâ regentibus. His in diuersa translatis loca, hostiū quilibet numerosam classem facile in perniciem traherēt. Ab altera

*Lacus narratur
tutus
vnicui præ
sidio deservit,*

parte non infrequentes portus. *Strategia ex multis signis.*
At vbique descensus in terram ita natura munitus, aut arte, vt ingentes copię paucis inde queant propugnatoribus arceri. Cæterum vti fertur, vti que ipsa loci facies præ se fert, ea tellus olim non ambiebat mari. Sed Vtopus cuius *Vtopia insula ab Vtopo duce.* utpote victoris nomen refert insula, Nam ante id temporis Ab-raxa dicebatur, quique rudem atque agrestem turbam ad id quo nunc cæteros prope mortales antecellit cultus humanitatisque perduxit, primo protinus appulsu victoria potitus, passuum millia *Hæc plures erant quæ Isthmum perfodere. Facile ferretur quod omnibus commune est.* quindecim, qua parte tellus continenti adhæsit, excindendum curavit, ac mare circum terram duxit. Quumque ad id operis non incolas modo coëgisset (ne contumeliæ loco laborem ducerent) sed suos præterea mili-

tes omnes adiungeret, in tantam hominum multitudinem opere distributo, incredibili celeritate res perfecta, finitimos (qui initio vanitatem incepti riserāt,) admiratione successus ac terrore perculerit. Insula ciuitates habet quatuor & quinquaginta spaciosas omnes ac magnificas, lingua, moribus, institutis, legibus prorsus iidem, idem situs omnium, eadem vbiq̃ue quatenus per locum licet, rerum facies. Harum quæ proximæ intersunt millia quatuor, ac viginti separant. Nulla rursus est tam deserta, è qua nō ad aliam urbem pedibus queat vnius itinere diei perueniri. Cives quaque ex vrbe terni senes ac rerum periti, tractatum de rebus insulæ communibus, quotannis conueniunt Amaurotum. Nam (ea vrbs quod tanquam in

*Oppida
Vtopia in
sula.*

*Similitu-
do concor-
diæ facit.
Vrbium
inter se non
dixit in-
ternū.*

umbilico terræ sita maxime iacet omnium partium legatis opportuna) prima princepsque habetur. Agri ita commodè ciuitatibus assignati sunt, vt ab nulla parte minus soli quam xx. passuum millia vna quæuis habeat. ab aliqua multo etiam amplius, videlicet qua parte longius vrbes inter se disiunguntur. Nulli vrbi cupidō promouendorum finium. Quippe quos habent agricolas, magis eorum se quam dominos putant. Habent ruri per omnes agros commodè dispositas domos, rusticis instrumentis instructas. Hæ habitantur ciuibꝯ per vices eo commigrantibus. Nulla familia rustica in viris mulieribusque pauciores habet, quam quadraginta præter duos ascriptitios seruos, quibus pater materque familias graues ac maturi

*Distribu-
tio agro-
rum.*

*At hinc
hodie pe-
stis rerū,
omnium.*

*Prima cu-
ra agric-
lætonis.*

præficiuntur, & singulis tricenis familiis philarchus vnus. E quaq; familia viginti quotannis in urbem remigrant hi, qui biennium ruri compleuere. In horum locum totidem recentes ex vrbe subrogantur, vt ab his qui annum ibi fuere, atque ideo rusticarum peritiores rerum, instituantur, alios anno sequente docturi, ne si pariter omnes ibi noui, agriculturaeque rudes essent, aliquid in annona per imperitiam peccaretur. Is innouandorum agricolarum mos, & si sollemnis sit, ne quisquam inuitus asperiores vitam cogatur continuare diutius, multi tamen quos rustice rei studium natura delectat, plures sibi annos impetrant. Agricolaë terram colunt, nutriunt animalia, ligna cõparant, atq; in urbẽ qua commodum est, terra marive cõuehant.

Pullo-

Pullorum infinitam educant multitudinem, mirabili artificio. Neque enim incubant oua gallinæ, sed magnum eorum numerum calore quodam æquabili fouentes animant, educantq; hi simul atq; è testa prodire, homines, vice matrum comitantur, & agnoscunt. Equos alunt perquam paucos, nec nisi ferocientes, neq; alium in vsum quàm exercendę rebus equestribus iuuenti. Nam omnem, seu colendi, seu vehendi laborem boues obeunt, quos (vt fatentur) equis impetu cedere, sic patientia vincere, nec tot obnoxios morbis putant, ad hæc minore impendio & operæ & sumptus ali, ac deniq; laboribus emeritos, in cibum tandem vsui esse. Semente, in solum panem vtuntur. Nam aut vuarum vinum bibunt, aut pomorum, pitorum-

Mira ratio fouendi oua.

Vsui equarum.

Vsui boũ.

Cibus apotus.

Agricolarum officina.

ve, aut denique aquam nonnunquam meram, saepe etiā quamel aut glycyrizam incoxerint, cuius haud exiguam habent copiam. Quum exploratum habeant (habent enim certissimum) quantum annonae consumat vrbs, & circumiectus vrbi conuentus, tamen multo amplius & sementis faciunt, & pecudum educant, quā quod in suos vsus sufficiat, reliquū imparturi finitimis. Quibuscunque rebus opus est, quae res ruri non habentur, eam supellectilem omnem ab vrbe petunt, & sine vlla rerum commutatione, à magistratibus urbanis nullo negotio consequuntur. Nam illo singulo quoque mense plerique ad festum diem conveniunt. Quum frumentandi dies instat, magistratibus urbanis agricolarum philarchi denunciant, quantum

Modus sementis.

tum civium numerum ad se mit-
ticonueniat, quae multitudo frumentatorum, quum ad ipsum diem opportune adsit, vno propere sereno die tota frumentatione defunguntur.

Mutua opera quāvis valent.

DE VRBIENS AC NOMINATIM de Amauroto.

VRbium qui vnam norit, omnes noverit. ita sunt inter se (quatenus loci natura non obstat) omnino similes. Depingam igitur vnam quampiam (neque enim admodum refert quam) Sed quam potius, quā Amaurotum? qua nec vlla dignior est, quippe cui senatus gratia reliquae deferunt, nec vlla mihi notior, ut in qua annos quinque perpetuo vixerim. Situm est igitur Amaurotum in leni delectu montis, figurata ferè quadrata. Nam latitudo

Amauroti prima-ria Vtopien- sium vr-bis descriptio.

cius paulò infra collis incepta
verticem, millibus passuum duo-
bus ad flumē Anydruum pertinet,
secundum ripam aliquanto lon-
gior. Oritur Anydrus milib. octo-
ginta supra Amaurotum, modi-
co fonte, sed aliorum occurſu flu-
minum, atq; in his duorum etiam
mediocrium auctus, ante urbem
ipsam quingētos in latum passus
extenditur, mox adhuc amplior,
sexaginta milia prolapsus, excipi-
tur oceano. Hoc toto spacio, q;
urbem ac mare interiacet, ac su-
pra urbem quoque aliquot milia,
sex horas perpetuas influens æ-
stus ac refluxus alternat celeri flu-
mine. Quum sese pelagus intert,
triginta in longum milia, totum
Anydri alueum suis occupat vn-
dis, profligato retrorsum flu-
uio. Tum aliquanto ultra li-
quorem eius falsugine corrup-
pit,

*Anydri
fluminis
descriptio.*

*Idem fit
apud An-
glos in flu-
mine Tha-
myssi.*

pit, dehinc paulatim dulcescens
amnis, sincerus urbem perlabi-
tur, ac refugientem vicissim pu-
rus & incorruptus, ad ipsas pro-
pè fauces insequitur. Urbs ad-
uersæ fluminis ripæ, non pilis ac
sublicibus ligneis, sed ex opere
lapideo, egregie arcuato ponte,
commissa est, ab ea parte, quæ
longissime distat à mari, quo na-
ues totum id latus urbis possint
inoffensæ præteruchi. Habenta-
lium præterea fluuium, haud ma-
gnum quidem illum, sed per-
quam placidum, ac iucundum.
Nam ex eodem scaturiens mon-
te, in quo ciuitas collocatur, me-
diàm illam per deuexa perflu-
ens, Anydro miscetur. Eius flu-
uii caput fontemque, quod pau-
lo extra urbem nascitur, muni-
mētis amplexi Amaurotani iun-
xerūt oppido, ne si qua vis hostiū

*Et in hoc
Londini
cum A-
maurota
conuenit.*

*Ufus a-
qua pota-
bilis.*

ingruat, intercipi atque auerti a qua neve corrumpi queat. Inde canalibus coëtilibus, diuersim ad inferiores vrbis partes aqua diriguatur, id sicubi locus fieri vetat, cisternis capacibus, collecta pluuia, tantumdem vsus adfert. Murus altus ac latus oppidum cingit, turribus ac propugnaculis frequens: arida fossa, sed alea, lataque, ac veprium sepibus impedita, tribus ab lateribus circumdat mœnia, quarto flumen ipsum pro fossa est. Plateæ cum ad vecturam, tam aduersus ventos descriptæ commodæ: ædificia neutiquam sordida, quorum longa & totum per vicum perpetua series, aduersa domorum fronte conspicitur, has vicorû frontes via distinguit pedes viginti lata. Posterioribus ædium partibus, quanta est vici longitudo, hortus adiacet, latus,

Mœnium
muniti-
ta.

Plateæ
cuiusmodi

Horti a-
diacentes ad-
iacentes.

& vicorum tergis vndique circumseptus. Nulla domus est, quæ non, vt hostium in plateam, ita posticum in hortum habeat. Quin bifores quoque, facili tractu manus apertiles, ac dein sua sponte coëuntes, quemuis intromittunt, ita nihil vsquam priuati est. Nam domos ipsas vno quoque decennio forte cōmutant. Hos hortos magnificiunt, in his vineas, fructus, herbas, flores habent. tanto nitore, cultuque, vt nihil fructuosius vsquam viderim, nihil elegantius. quæ in restudium eorum, nō ipsa voluptas modo, sed vicorû quoque inuicem de suo cuiusque hortu cultu certamen accendit. & certe non aliud quicquam temere vrbis tota reperias, siue ad vsum ciuium, siue ad voluptatem commodius. eoque nullius rei, quàm huiusmodi hortorum, maior

Hæc sēp-
unt com-
munitatē
Platonis.

Vtilitas
hortorum
etiā Ma-
roni præ-
dicata.

& vi-

ram

rem habuisse curam videtur is qui condidit. Nam totam hanc urbis figuram, iam inde ab initio descriptam ab ipso Vtopo ferunt. Sed ornatum, ceterumque cultum, quibus vnius ætatē hominis haud suffecturam vidit, posteris adiiciendum reliquit. Itaque scriptum in annalibus habent, quos ab capta usque insula, mille septingentorum, ac sexaginta annorum complectentes historiam, diligenter & religiose perscriptos adseruant. ædes initio humiles, ac veluti casae, & tuguria fuisse, è quolibet ligno temere factas, parietes luto obductos, culmina in aciem fastigiata stramentis operuerant. At nunc omnis domus visenda forma tabulatorum trium, parietum facies aut silice aut cementis aut latere coctili constructæ, in alvum introrsus congesto rudere.

Tecta

Tecta in planum subducta, quæ intritis quibuldam insternunt, nullius impendii, sed ea temperatura, quæ nec igni obnoxia sit, & tolerandis tempestatum iniuriis plumbum superet. Ventos è fenestris vitreo (nam eius ibi creberrimus usus est) expellunt. Interim etiam lino tenui, quod perlucido oleo, aut succino perlinunt, gemino nimirum cōmodo. Siquidem ad eum modum sit, ut & plus lucis transmittat, & ventorum minus admittat.

Vitrea autem linteata fenestra.

DE MAGISTRATIBVS.

TRiginta quæque familiæ magistratum sibi quotannis eligunt, quem sua prisca lingua Syphograntum vocant, recentiore philarchum, Syphograntis decem cum suis familiis Traniborus olim, nunc Protophilarchus dictus

Traniborus Vtopiensis linteatus.

qua sonat
præfektū
primariū.

dictus præficitur. Demū Sypho-
granti omnes, qui sunt ducenti,
iurati lecturos sese, quem maxi-
me censent vtilem, suffragiis oc-
cultis renunciant principem v-
num videlicet ex quatuor, quos
eis populus nominauit. Nam à
quaq; vrbis quarta parte, selectus
vnus commēdatur senatui. Prin-
cipis magistratus perpetuus est
in omnem illius vitam, nisi tyrannidis affectatæ suspicio impediatur.
Traniboros quotannis eligunt,
cæterum haud temere commu-
tant. Reliqui magistratus omnes
annui. Tranibori tertio quoque
die, interdum si res postulat, sæ-
pius in consiliū cum principe ve-
niunt. De rep. consultant contro-
uersas priuatorū (si quæ sunt) quæ
perquam paucæ sunt, mature di-
rimunt. Syphograntos semper
in senatum duos adsciscunt, atq;
omni

Mira ra-
tio crea-
di magi-
stratus.

Tyrannus
inuisa be-
ne insti-
tuta reip.
Cito diri-
menda cō-
trouersia,
quæ noue
data ope-
ra in im-
mensum
perrogat.

omni die diuersos, cautumque vt
ne quid ratum sit quod ad rem-
pub. pertineat, de quo non tribus
in senatu diebus ante agitatum,
quàm decretum sit. Extra sena-
tum aut comitia publica, de re-
bus communibus inire consilia,
capitale habetur. Hæc cō ferunt
instituta, ne procliue esset, coniu-
ratione principis ac Traniboro-
rum, oppressio per tyrannidem
populo, statum reipub. mutare.
Aque ideo quicquid magni mo-
menti iudicatur, ad Syphogran-
torum comitia deferitur, qui cum
suis familiis cōmunicata re, post
inter se consultant, ac suum con-
siliū renunciant senatui. Inter-
dum ad totius insulæ consilium
res deferitur. Quin id quoq; mo-
ris habet senatus, vt nihil quo die
primum proponitur, eodem dis-
putetur, sed in sequentem sena-
tum

Nihil su-
bito sta-
tuendum.

Prind idē
hodie fiat
in nostra
consiliū.

tum differatur, ne quis ubi quod in buccam primum venerit, temere effuderit, ea potius exco-giter postea, quibus decreta tue-atur sua, quam quæ ex reip. usu sint. malitque salutis publicæ, quam opinionis de se iacturam facere, peruerso quodam ac præ-postero pudore, ne initio parum prospexisse videatur. Cui prospiciendum initio fuit, ut consulto potius, quam cito loqueretur.

DE ARTIFICIIS.

*Agricola-
tio com-
nis omni-
um, quam
nunc in
paucos ed-
tempus re-
uicimus.
Artes ad
necessita-
tem ubi ad
luxum di-
scenda.*

ARS vna est omnibus viris mulieribusque promiscua agricultura, cui⁹ nemo est expers. Hac à pueritia erudiuntur omnes partim in schola traditis præcep- tis, partim in agros viciniore vrbi, quasi per ludum educti, non intuentes modo, sed per exerci- tandi corporis occasionem tra-

stan-

stantes etiam. Præter agricultu- ram (quæ est omnib. ut dixi, com- munis) quilibet vnâ quampiam, tanquam suam docetur, ea est fe- re aut lanificium, aut operandi li- ni studium, aut cementariorum, aut fabri, seu ferrarii, seu materia- ri artificium. Neque enim aliud est opificium vllum, quod nume- rum aliquem dictu dignum oc- cupet illic. Nam vestes, quarum, nisi quod habitu sexus discerni- tur, & cœlibatus à coniugio, vna per totam insulam forma est ca- demque per omne æuum perpe- tua, nec ad oculum indecora, & ad corporis motum habilis, tum ad frigoris æstusque rationem apposita. Eas inquam, quæque si- bi familia conficit. Sed ex alijs il- lis attribus vnusquisque aliquam discit, nec viri modo, sed mulie- res etiam. Cæterum hæ velut im- becil-

Cultus si-
milisudo.Nemo ei-
usmodi ex-
pers arti-
ficiis.

becilliores leuiora tractant, la-
nam ferè linumque operantur,
viris artes reliquæ magis laborio-
sa mandantur. Maxima ex parte
quisque in patriis artibus educa-
tur. nam cō plerique natura se-
runtur, quod si quem animus aliō
trahat, in eius opificiū, cuius capi-
tur studio, familiam quampiam
adoptione traducitur. cura non
à patre modo eius, sed magistra-
tibus etiam præstita, ut graui at-
que honesto patrifamilias man-
cipetur. Quin si quis vnā per-
doctus artem, aliam præterea cu-
piuerit, eodem modo permitti-
tur. Vtramque nactus, vtram ve-
lit exercet, nisi alterutra ciuitas
magis egeat. Syphograntorum
præcipuum ac propè vnicum ne-
gocium est, curare ac prospice-
re, ne quisquam desideat ocio-
sus, sed vti suæ quisque arti sedulo
incum-

*Ad quam
quisq; na-
tura sit
applicatus,
eā discat
artem.*

*Oriest pel
lendi &
Republica*

incumbat, nec ab summo mane
tamen, ad multam vsque noctem
perpetuo labore, velut iumenta,
fatigatus. nam ea plerumque serui-
lis ærumna est, quæ tamen ubiq;
ferè opificum vita est, exceptis
Vtopiensibus, qui cum in horas
vigintriquatuor æquales diem cō-
numerata nocte diuidant, sex dū
taxat operi deputant, tres ante
meridiem, à quibus prandium
incunt, atq; à prædio duas pome-
ridianas horas, quum interquie-
uerint, tres deinde rursus labori
datas, cœna claudunt. Quum pri-
mam horā ab meridie numerēt:
sub octauam cubitum eunt, horas
octo somnus vendicat. Quic-
quid inter operis horas ac somni
cibique medium esset, id suo cu-
iusque arbitrio permittitur, non
quo per luxum aut segnitiam ab-
utatur, sed quod ab opificio suo
libe-

*Moderā-
dus opif-
icū labor.*

liberum, ex animi sententia in aliud quippiam studii bene collocet. has intercapedines plerique impendunt literis. Solenne est enim publicas quotidie lectiones haberi antelucanis horis, quibus ut intersint, ii duntaxat adiguntur, qui ad literas nominatim selecti sunt. Ceterum ex omni ordine mares simul ac foeminae multitudo maxima ad audiendas lectiones, alii alias, prout cuiusque fert natura, confluit. Hoc ipsum tempus tamen si quis arti suae malit infumere quod multis usu venit (quorum animus in nullius contemplatione disciplinae confurgit) haud prohibetur, quin laudatur quoque ut utilis rei publicae. Super cenam tum unam horam ludendo producunt, aestate in hortis, hyeme in aulis illis communibus, in quibus comedunt.

Ibi

Ibi aut muscen exercent, aut se sermone recreant. Aleam atque id genus ineptos ac perniciosos ludos ne cognoscunt quidem, ceterum duos habent in usu ludos, latrunculorum ludo non dissimiles. Alterum numerorum pugna, in qua numerus numerum praedatur. Alterum in quo collata aetate cum virtutibus vitia confligunt. Quo in ludo perquam scite ostenditur & vitiorum inter se dissidium, & aduersus virtutes concordia. item quae vitia quibus se virtutibus opponant, quibus viribus aperte oppugnent, quibus machinantibus ab obliquo adorian- tur, quo praesidio virtutes vitiorum vires infringant, quibus artibus eorum conatus eludant, quibus denique modis alterutra pars victoriae compos fiat. Sed hoc loco ne quid erretis, quiddam pressius in-

G tucn-

*At nunc
alea prin-
cipum la-
sus est.*

*Insuper-
les quoque*

*Studia li-
terarum.*

*Lusus in
aenis.*

tuendum est. Etenim quod sex
duntaxat horas in opere sunt, fie-
ri fortasse potest, ut inopiam ali-
quam putes necessariorum rerū
sequi. Quod tam longe abest ut
accidat, ut id temporis ad omni-
um rerum copiam, quæ quidem
ad vitæ vel necessitatem requirā-
tur, vel commoditatem non suf-
ficiat modo, sed superfit etiam, id
quod vos quoque intelligetis, si vo-
biscum reputetis, apud alias gen-
tes quàm magna populi pars in-
ers degit. Primum mulieres serò
omnes totius summæ dimidium,
aut sicubi mulieres negotiosæ
sunt, ibi ut plurimum, earum vice
viri stertunt. Ad hæc sacerdotum
ac religiosorū, quos vocant, quā-
ta quamque ociosa turba? Adice
diuites omnes maxime prædio-
rum dominos, quos vulgo ge-
nerosos appellant, ac nobiles.

his

his adnumera ipsorum famuliti-
um, totam videlicet illam cetra-
torum nebulonum colluuiem.
robustos denique ac valentes men-
dicos adiunge, morbum quem-
piam prætexentes inertiae: multo
certe pauciores esse, quàm puta-
ras, inuenies eos, quorum labore
constant hæc omnia, quib. mor-
tales vtuntur. Expende nunc te-
cum, ex his ipsis quàm pauci in
necessariis opificiis versantur. Si-
quidem ubi omnia pecuniis me-
timur, multas artes necesse est
exerceri inanes prorsus ac super-
fluas, luxus tantum ac libidinis
ministras. Nam hæc ipsa multitu-
do quæ nunc operatur, si partiretur
in tam paucas artes, quàm paucas
commodus naturæ vsus postu-
lat, in tanta rerum abundantia,
quantam nunc esse necesse sit,
precia nimirum viliora forent,

G 2

quàm

Ociosorū
hominum
genera.

diu-phi-
za nobili-
um.

Prudēti-
sime de-
buit.

quàm vt artifices inde vitam tue-
ri suam possent. At si isti omnes,
quos nunc inertes artes distrin-
gunt, ac tota insuper ocio ac desi-
dia languescens turba: quorum v-
nus cuius earum rerum, quæ a-
liorum laboribus suppeditantur,
quantum duo earundem opera-
tores, consumit: in opera vniuersi
atq; eadem vtilia collocarentur,
facile animaduertis, quantulum
temporis ad suppeditanda omnia,
quæ vel necessitatis ratio, vel cõ-
moditatis efflagitet (adde volup-
tatis etiã, quæ quidem vera sit
ac naturalis) abunde satis superq;
foret. atq; id ipsum in Vtopia res
ipsa perspicuum facit. Nam illic
in tota vrbe cum adiacente vici-
nia vix homines quingenti ex o-
mni virorũ ac mulierũ numero,
quorum ætas ac robur operi suf-
ficat, vacatio permittitur. In his
Sypho-

Syphogranti (quanquã leges eos ^{Ne magi-}
labore soluerunt) ipsi tamen sese ^{stratus}
non eximunt, quo facilius exem- ^{quid ab}
plo suo reliquos ad labores inui- ^{opere ces-}
tent. Eadem immunitate gaudet ^{sant.}
hi, quibus commendatione sa-
cerdotum persuasus populus oc-
cultis Syphogratorum suffragiis
ad perdiscendas disciplinas per-
petuam vacationem indulget.
Quorum si quis conceptam de se
spem sefellerit: ad opifices retru-
ditur, contraq; non rarenter vsu
venit, vt mechanicus quispiam,
subcisiuas illas horas tam gnaui-
ter impendat literis, tantum di-
ligentia proficiat, vt opificio suo
exemptus, in literatorum classem
prouehatur. Ex hoc literatorum ^{Soli liti-}
ordine legati, sacerdotes, Trani- ^{rati ad}
bori, ac ipse deniq; deligitur prin- ^{magistra-}
ceps, quem illi prisca ipsorum lin- ^{tus voca-}
gua Barzanem, recentiore Ade- ^{tur.}

num appellant. Reliqua ferè multitudo omnis, quum neque ociosa sit, nec inutilibus opificiis occupata, proclivis æstimatio est, quàm paucæ horæ quantum boni operis pariant ad ea quæ commemoravi, hoc præterea facilitatis accedit, quod in necessariis plerisque artibus minore opera quàm aliæ gentes opus habent.

*Quomodo
videntur
impensa in
edificiis.* Nam primum ædificiorum aut structura aut resectio ideo tam multorum assiduam ubique requirit operam, quod quæ pater ædificavit, hæres parû frugi paulatim dilabi sinat, ita quod minimo tueri potuit: successor eius de integro impendio magno cogitur instaurare. quin frequenter etiam quæ domus alii ingenti sumptu stetit, hanc alius delicato animo contemnit, eaq; neglectatq; ideo brevi collapsa, aliam alibi

alibi impensis non minorib. ex-
truit. At apud Vtopienfes com-
positis rebus omnibus, & consti-
tuta Repub. rarissime accidit, uti
nova collocandis ædibus area de-
ligatur, & non modo remedium
celeriter præsentibus vitiis adhi-
betur, sed etiam imminentibus
occurritur. Ita fit, ut minimo la-
bore diutissime perdurent ædifi-
cia, & id genus opifices, vix habe-
ant interdum quod agant, nisi
quod materiam dolare domi, &
lapides interim quadrare atq; ap-
ptare iubentur, quo (si quod opus
incidat) maturius possit exurge-
re. Iam in vestibus vide, quã pau-
cis operis egeant: primum dum
in opere sunt, corio neglectum
aut pellib. amiciuntur, quæ in se-
ptennium durent. quum proce-
dunt in publicum, superinduunt
chlamydem vestè, quæ rudiores

*Quomodo
in amictis.*

illas vestes contegat, eius per totam insulam vnus color est, atq; is natiuus. Itaque lanci panni non modo multo minus quæ vquam alibi sufficit, verum is ipse quoq; multo minoris impediū est, at lini minor est labor, eoq; vsus crebrior, sed in lineo solus candor, in lanceo sola mundicies conspicitur, nullū tenuioris fili p̄ciū est. Itaq; fit, vt quū alibi nusquā vni homini quatuor aut quinque togæ laneæ diuersis coloribus, ac totidē sericæ tunicæ sufficiant, delicatioribus paulo ne decem quidem, ibi vna quisq; contentus est plerumque in biennium. Quippe nec causa est vlla cur plures affectet, quas consecutus, neque aduersus frigus esset munitior, neque vestitu videret vel pilo cultior. Quamobrem quum & omnes vtilibus sese artibus exerceant, & ipsarum etiam

etiam opera pauciora sufficiant, fit nimirum, vt abundante rerum omnium copia, interdum in reficiendas (si quæ detritæ sunt) vias publicas immensam multitudinem educant, persæpe etiam quū nec talis cuiuspiam operis vsus occurrat, pauciores horas operandi publice denuncient. Neq; enim superuacaneo labore ciues inuitos exercēt magistratus, quādoquidem eius reipub. institutio hunc vnum scopum in primis respicit, vt quoad per publicas necessitates licet, quam plurimum temporis ab seruitio corporis ad animi libertatem cultumque ciuibz vniuersis asseratur, In eo enim sitam vitæ felicitatem putant.

SEd iam quo pacto sese mutuo
Sciues vtantur, quæ populi in-
ter se commercia, quæque sit dis-
tribuendarum rerum forma, vi-
detur explicandum. Quam igitur
ex familiis constet ciuitas, fa-
milias vt plurimum cognationes
efficiunt. Nam forminæ (vbi ma-
turuerint) collocatæ maritis, in
ipforum domicilia concedunt.
At masculi filii, ac deinceps ne-
potes, in familia permanēt, & pa-
rentum antiquissimo parent, nisi
præ senectâ mente parum value-
rit. tunc enim ætate proximus ei
sufficitur. Verum ne ciuitas aut
fieri infrequentior, aut ultra mo-
dum possit incrementum, cauetur ne
ylla familia, quarû millia sex quæ-
que ciuitas, excepto cōuentu, cō-
plectitur, pauciores q̃ decē, plu-
resve

*Numerus
ciuium.*

resve quā sexdecim puberes ha-
beat. Impuberum enim nullus
præfiniri numer⁹ potest. Hic mo-
dus facile seruatur, transcriptis
his in rariore familias, qui in ple-
niorib. excreſcunt. At si quando
in totum plus iusto abundauerit,
aliarum vrbiû suarum infrequen-
tiam sarciant. Quod si forte per
totam insulam plus æquo moles
intumuerit, tum ex qualibet vrbe
descriptis ciuib. in continente
proximo, vbicunque indigenis a-
gri multum superest & cultu va-
cat, coloniam suis ipſorum legib.
propagant, ascitis vnâ terræ indi-
genis, si conuiuere secum velint.
Cum volentibus coniuncti in idē
vitæ institutum eosdemq; mores,
facile coalescunt, idq; vtriusque
populi bono. Efficiunt enim suis
institutis, vt ea terra vtrisque
abunda sit, quæ alteris aut parca

ac maligna videbatur. Renuentes ipsorum legibus viuere, propellant his finibus, quos sibi ipsi describunt. Aduersus repugnantes bello configunt. nam eam iustissimam belli causam ducunt, quum populus quispiam eius soli, quo non ipse vitur, sed velut inane ac vacuum possidet, aliis tamen qui ex naturæ præscripto inde nutrirī debeant, vsum ac possessionem interdicat. Si quando vllas ex suis vrbibus aliquis casus eousq; imminuerit, vt ex aliis insulæ partibus, seruato suo cuiusq; vrbis modo, refarciri non possint (quod bis duntaxat ab omni æuo, pestis grassante sæuitia, fertur contigisse) remigrantibus è colonia ciuibz replentur. Perire enim colonias potius patiuntur, quàm vllam ex insulanicis vrbibus imminui. Sed ad conui-

ctum

ctum ciuium reuertor. Antiquissimus (vt dixi) præest familiæ. Ministri sunt vxores maritis, & liberi parentibus, atque in summa minores natu maioribus. Ciuitas omnis in quatuor æquales partes diuiditur. In medio cuiusq; partis forum est omnium rerum. Eò in certas domos opera cuiusq; familiæ conuehuntur, atq; in horrea singulæ seorsum species distributæ sunt. Ab his quilibet paterfamilias quibus ipse sui que opus habent, petit, ac sine pecunia, sine omni prorsus hostimèto quicquid petierit, aufert. Quare enim negetur quicquam? quum & omnium rerum abunde satis sit, nec timor vllus subsit, ne quisquā plus quam sit opus, flagitare velit? Nam cur superuacua petiturus putetur is, qui certum habeat, nihil sibi vnquam defuturum?

G 7 Nem-

Sic excludi potest octosa turba ministrorum

*Rapacitas
vnde.*

Nempe avidum ac rapacem aut timor carendi facit in omni animantium genere, aut in homine sola reddit superbia, quæ gloriæ sibi ducit, superflua rerû ostentatione cæteros antecellere, quod vitii genus in Vtopiensium institutis nullum omnino locum habet. Adiuncta sunt foris (quæ cōmemoraui) fora cibaria, in quæ non olera modo, arborumq; fructus & panes comportantur, sed pisces præterea quadrupedumq; & avium quicquid esculentum est, extra urbē locis appositis, ubi fluente tabum ac sordes eluantur. Hinc deportant pecudes occisas, depuratasq; manibus famulorû (nam neq; suos ciues patiuntur assuescere laniatu animalium, cuius usu clementiâ, humanissimum naturæ nostræ affectum, paulatim deperire putant, neque for-

*Tabes ac
sordes pe-
stem inno-
bit ciuita-
tibus.
Ex pecu-
dum la-
niena di-
dicimus,
& homi-
nes iugu-
lare.*

fordidum quicquā atq; immundum, cuius putredine corruptus aër morbū posset inuehere) perferri in urbem sinunt. Habet præterea quilibet vicus aulas quasdā capaces, æquali ab sese inuicem intervallo distātes, nomine quæque suo cognitatas. Has colunt Syphogranti, quarum unicuiq; triginta familiæ, videlicet ab utroq; latere quindecim sunt adscriptæ, cibum ibi sumpturæ. Obsonatores cuiusque aulæ certa hora conveniunt in forum, ac relato suorum numero cibum petunt. Sed

*Cura æ-
grotorum.*

prima ratio ægrotorum habetur, qui in publicis hospitiiis curātur. Nam quatuor habent in ambitu ciuitatis hospitia paulo extra muros, tam capacia, ut totidē oppidulis æquari possint, tum ut neque ægrotorū numerus quamlibet magn⁹ anguste collocaretur, & per

& per hoc incommode: tum quo hi qui tali morbo tenerentur, cuius contagio solet ab alio ad alium serpere, longius ab aliorum cœtu semoueri possint. Hæc hospitia ita sunt instructa, atque omnibus rebus quæ ad salutem conferant referta, tum tam tenera ac sedula cura adhibetur, tam assidua medicorum peritissimorum præsentia, ut quum illuc nemo mittatur inuitus, nemo tamē ferē in tota vrbe sit, qui aduersa valetudine laborans, non ibi decumbere quàm domi suæ præferat. Quum agrotorum obsonator cibos ex medicorum præscripto receperit, deinceps optima quæq; inter aulas æquabiliter pro suo cuiusq; numero distribuuntur, nisi q; principis, pontificis, & Tribunorum respectus habetur, ac legatorum etiam, & exterorum omni-

*Communia
cœmnia,
promiscua
que.*

omnium (si qui sunt, qui pauci ac raro sunt) sed his quoq; cum adfunt, domicilia certa atq; instructa parantur. Ad has aulas prandii cœnæq; statis horis tota Syphograncia conuenit, æ ne æ tubæ clāgore commonefacta, nisi qui aut in hospititiis, aut domi decumbūt. quanquā nemo prohibetur, postquam aulis est satis factum, è foro domum cibum petere. sciunt enim neminem id temere facere. Nam & si domi prædere nulli vetitum sit, nemo tamen hoc libenter facit, cum neq; honestum habeatur, & stultum sit deterioris parandi prandii sumere laborem, cum lautum atque epiparum præsto apud aulam tam propinquam sit. In hac aula ministeria omnia, in quibus paulo plus sordis aut laboris est, obeunt serui.

*Verūbig,
libertatis
habetur
ratio, ne
quid fiat
à cœtibus.*

*Femina
ministra
in conui-
uiis.*

serui. Cæterum coquendi paran-
dique cibi officium, & totius de-
nique instruendi conuiuii solæ
mulieres exercent, cuiusque vi-
delicet familiæ per vices. Tribus
pluribusve mensis pro numero
conuiuarum discumbitur. Viri
ad parietem, fœminæ exterius
collocantur, vt si quid his subiti
oboriatur mali, quod vterum ge-
rentibus interdum solet accide-
re, imperturbatis ordinib. exur-
gant, atque inde ad nutrices ab-
eant. Sedent illæ quidem seor-
sum cum lactentibus in cœnacu-
lo quodam, ad id destinato, nun-
quam sine foco atque aqua munda,
nec absque cunis interim, vt
& declinare liceat infantulos, &
ad ignem cum velint exemptos
fasciis liberare, ac ludo reficere.
Sux quæq; soboli nutrix est, nisi
aut mors aut morbus impediat.
id cum

id cū accidit, vxores Syphogran-
torū propere nutricē q̄runt, nec
id difficile est. Nam q̄ id præstare
possunt, nulli officio sese offerunt
libētius, quoniam & omnes eam
misericordiam laude prosequun-
tur, & qui educatur, nutricem pa-
rentis agnoscit loco. In antro nu-
tricū confidunt pueri omnes, qui
primum lustrum non expleuere.
cæteri impuberes, quo in nume-
ro ducunt quicunq; sexus alteri⁹
vtrius intra nobiles annos sunt,
aut ministrant discumbentibus,
aut qui per ætatem nondum va-
lent, adstant tamen, atq; id sum-
mo cum silentio. vtrique, quod à
sedentibus porrigitur, eo vescun-
tur, nec aliud discretum pran-
dendi tempus habent. In me-
dio primæ mensæ (qui summus
locus est) & cui (nam ea mensa
suprema in parte cœnaculi trans-
uersa

*Laude &
officio ci-
ues opti-
me inui-
tantur ad
vltis agē-
dum.
Educatio
sobolis.*

uerſa eſt) totus conuentus conſpici-
 citur, Syphograntus cum vxore
 conſidet. His adiunguntur duo
 ex natu maximis. Sedent enim
 per omnes menſas quaterni. At ſi
 templum in ea Syphograntia ſi-
 tum eſt, ſacerdos eiſque vxor
 cum Syphogranto ſedent, vt præ-
 ſideant. Ab vtraque parte collo-
 cantur iuniores, poſt ſenes rursus
 atque hoc pacto per totam do-
 mum & æquales inter ſe iungun-
 tur, & diſſimilibus tamen immi-
 ſcentur, quod ideo ferunt inſti-
 tutum, vt ſenum grauitas ac reue-
 rentia (quum nihil ita in menſa
 fieri dicere poteſt, vt eos ab omni
 parte vicinos effugiat) iuniores ab
 improba verborum geſtuumque
 licetia cohibeat. Ciborum ſercu-
 la non à primo loco deinceps ap-
 ponuntur, ſed ſenioribus primum
 omnibus (quorum inſignes loci
 ſunt)

*Sacerdos
 ſupra prin-
 cipem, At
 nunc etiam
 & Episcopos
 in manen-
 tium vici-
 ne ſunt.
 Iuniores
 maioribus
 adiacenti.*

*Seni habi-
 taratio.*

ſunt) optimus quiſque cibus in-
 fertur, deinde reliquis æqualiter
 miniſtratur. At ſenes lautitias ſuas
 (quarum non tanta erat copia, vt
 poſſet totam per domum aſta-
 tim diſtribui) pro ſuo arbitrata
 circumſedentibus impartiantur.
 Sic & maioribus natu ſuus ſerua-
 tur honos, & commodi tantun-
 dem tamen ad omneis peruenit.
 Omne prandium cœnamque ab
 aliqua lectione auſpiciantur, quæ
 ad mores faciat, ſed breui tamen,
 ne ſatidio ſit. Ab hac ſeniores
 honeſtos ſermones, ſed neq; tri-
 ſtes ac inſacetos ingerunt. At nec
 longis logis totum occupant pran-
 dium, quin audiunt libenter iu-
 uenes quoque, atque adeo de in-
 duſtria prouocant, quo & indolis
 cuiuſque & ingeni per cœuiuii li-
 bertatem prodentis ſeſe, capiant
 experimentum. Prandia breui-
 uſcu-

*Id hodie
 vix mona-
 chi obser-
 uant.
 Sermones
 in cœni-
 niis.*

*Id hodie
medici
damnant.*

*Musica in
convivio.*

*Voluptas
innocua
nō asser-
nanda.*

uscula sunt, cœnæ largiores, quod labor illa, has somnus & nocturna quies excipit, quam illi ad salubrem concoctionem magis efficacem putant. Nulla cœna sine musica transigitur. nec ullis caret secunda mensa bellariis. odores incendunt, & vnguenta spargūt. nihilq; non faciunt, quod exhilarare conuiuas possit. sunt enim hanc in partem aliquanto procliuiores, vt nullum voluptatis genus (ex quo nihil sequatur incommodi) cēscant interdictum. Hoc pacto igitur in vrbe conuiuūt, at ruri qui longius ab sese diffiti sunt, omnes domi quisque suæ comedunt, nulli enim familiæ quicquam ad victum deest, quippe à quibus id totum venit, quo vescantur
urbici.

DE

DE PEREGRINATIONE
Utopiensium.

AT si quos aut amicorum alia in vrbe commorantium, aut ipsius etiam videndi loci desiderium cœperit, à Syphograntis ac Traniboris suis veniā facile impetrant, nisi si quis vsus impediat. Mittitur ergo simul numerus aliquis cum epistola principis, quæ & datam peregrinandi copiam testatur, & reditus diem præscribit. Vehiculum datur cum seruo publico, qui agat boues & curet. cæterum nisi mulieres in cœtu habeant, vehiculum velut onus & impedimentum remittitur. Toto itinere cum nihil secum efferant, nihil defit tamen, vbiq; enim domi sūt. Si quo in loco diutius vno die commorentur, suam ibi quisq; artem exercet, atque ab artis eiusdem opificibus humanissime

nissime tractantur. Si semet autore quisquam extra suos fines vagetur, deprehensus sine principis diplomate contumeliose habitus, pro fugitiuo reducitur, castigatus acriter. idem ausus denud, seruitute plectitur. Quod si quem libido incessat per suæ ciuitatis agros balandi, venia patris & consentiente coniuge, nō prohibetur. Sed in quodcunq; rus puerit, null^o ante cibus datur, q̄ ante meridianū operis pensū (aut quantū ante cenā ibi laborari solet) absoluerit. Hac lege quouis intra suæ vr̄bis fines ire licet. Erit enim non minus utilis vr̄bi, quam si in vr̄be esset. Iam videtis quam nulla sit vsquam ociandi licentia, nullus inertiae prætextus, nulla taberna vinaria, nulla ceruisiaria, nusquam lupanar, nulla corruptelæ occasio, nullæ latebræ, concilia-

ciliabulum nullum, sed omnium præsentis oculi necessitatem aut consueti laboris, aut ocii non inhonesti faciunt: Quem populi morem necesse est omnium rerum copiam sequi. atq; ea quum æquabiliter ad omnes perueniat, sit nimirum, vt inops esse nemo aut mendicus possit. In senatu Amaurotico (quem vti dixi terni quotannis omni ex vr̄be frequentant) vbi primum constiterit, quæ res quoque loco abundet, rursum cuius alicubi malignior prouentus fuerit, alterius inopiam, alterius protinus vbertas explet, atque id gratuito faciunt, nihil vicissim ab his recipientes quibus donant. Sed quæ de suis rebus vnicuique vr̄bi dederint, nihil ab ea repentes: ab alia, cui nihil impenderunt, quibus egent, accipiunt. Ita tota insula velut vna

H fami-

*Sancti
republici
cā, & vel
Christia
nis imitā
dam.*

*Æquabili
tas facit,
vt omni
bus suffi
ciat.*

*Republi-
ca nihil
aliud
quā ma-
gna qua-
dam fa-
milia est.*

familia est. At postquā satis pro-
uisum ipsis est (quod non antea
factum censent, quā in bienni-
um propter anni sequentis euen-
tum prospexerint) tū ex his quæ
superfunt, magnam vim frumen-
ti, mellis, lanæ, lini, ligni, cocci, &
conchyliorum, vellerum, ceræ,
seui, corii, ad hæc animalium quo-
que in alias regiones exportant.
quarum rerum omnium septimā
partem inopibus eius regionis
dono dant, reliquam precio me-
diocri venditāt. quo ex commer-
cio non eas modo merces, qui-
bus domi egent (nam id ferè ni-
hil est præter ferrum) sed argenti
atq; auri præterea magnam vim
in patriam reportant. Cuius rei
diutina cōsuetudine, supra quā
credi possit, ubique iam earum
rerū copia abundant. Itaq; nunc
parum pensi habent, præsentē no-
pecu-

*Negoria-
tio Vtopi-
ensium.*

pecunia an in diem vendāt, mul-
toque maximam partem habe-
ant in nominibus, in quibus tamē
faciendis nō priuatorum vnquā,
sed confectis ex more instrumē-
tis, publicam vrbis fidem sequun-
tur. Ciuitas vbi solutionis dies ad-
uenerit, à priuatis debitoribus
exigit creditum, atq; in ærarium
redigit, eiusq; pecuniæ, quoad ab
Vtopiensib. repetatur, vlura frui-
tur. Illi maximam partem nun-
quam repetunt. Nam quæ res a-
pud se nullum habet vsum, eam
ab his auferre quib. vsui est, haud
æquum censent. Cæterum si res
ita poscat, vt eius aliquam partem
alii populo mutuam daturi sint,
tum demum poscant; aut quum
bellum gerendum est, quam in
rem vnā totum illum thesau-
rum, quem habent, doni ser-
uāt, vt aut extremis in periculis,

*Ut nuf-
quam non
memine-
runt sua
commu-
nitatis.
Quara-
tione pos-
sit esse vi-
lis pecu-
nia.*

aut in subitis præsidio sit. potissimum quo milites externos (quos libentius quam suos ciues obiciunt discrimini) immodico stipendio conducant, gnati multitudinis pecuniæ hostes ipsos plerumque mercabiles, & vel proditione vel infestis etiam signis inter se committi. Hanc ob causam inæstimabilem thesaurum seruant, at non ut thesaurum tamen, sed ita habent, quomodo me narrare profecto deterret pudor, metuëtem ne fidem oratio non sit habitura, quod eo iustius vereor, quo magis mihi sum conscius, nisi vidissem præsens, quam ægre potuissem ipse perducì, ut alteri idem recensenti crederem. Necessè est enim fere quam quicque est ab eorum qui audiunt moribus alienum, tam idem procul illis abesse à fide quamquam prudens rerum æstimator

mator minus fortasse mirabitur quum reliqua eorum instituta tam longe ab nostris differant: si argenti quoque atque auri usus ad ipsorum potius, quam ad nostri moris rationem accommodetur. Nempe quum pecunia non utantur ipsi, sed in eum seruent euentum, qui ut potest usu venire, ita fieri potest ut nunquam incidat. Interim aurum argentumque (unde ea sit) sic apud se habent, ut ab nullo pluri æstimetur, quam rerum ipsarum natura meretur, qua quis non videt quam longe infra ferrum sunt? ut sine quo non, hercule magis quam absque igni atque aqua viuere mortales queant, quum interim auro argentoque nullum usum, quo non facile careamus, natura tribuerit, nisi hominum stultitia precium raritati fecisset. quin contra, velut pa-

Detius est bellum pecunia aut arte declinare, quam multa sanguinis humani.

O Aristophanes.

Aurum ferre non valium quantum ad usum attinet.

174 V T O P I A E T H O M. M O R I
ren; indulgētissima optima quæ-
que in propatulo posuerit, ut æ-
rem, aquam, ac tellurem ipsam,
longissime vero vana ac nihil
profutura semouerit. Ergo hæc
metalla si apud eos in turrim ali-
quam abstruderentur, princeps
ac senatus in suspicionem venire
posset (ut est vulgi stulta solertia)
ne deluso per technam populo,
ipsi aliquo inde commodo frue-
rentur. porro si phyalas inde, a-
liaque id genus opera fabre ex-
cula conficerent, si quando inci-
disset occasio, ut conflanda sint
rursus, atq; in militum eroganda
stipendiū, vident nimirū fore, ut
ægre patiantur auelli, quæ semel
in deliciis habere cœpissent. His
reb. uti occurrant, excogitauere
quādam rationē, ut reliquis ipso-
rum institutis consentaneam, ita
ab nostris (apud quos aurum tan-
ti sit,

tis sit, ac tam diligenter conditur)
longissime abhorrentē, eoq; nisi
peritis non credibilem. Nam quū
in fictilibus ē terra vitroq; elegā-
tissimis quidem illis, sed vilibus
tamen edant bibantque. ex auro
atque argento non in communi-
bus aulis modo, sed in priuatis et-
iam domibus matellas passim, ac
fordidissima quæq; vasa confici-
unt. Ad hæc catenas & crassas
compedes, quibus coercent ser-
uos, hisdem ex metallis operan-
tur. Postremo quoscunq; aliquod
crimen infames facit, ab horum
aurib. anuli dependent aurei, di-
gitos aurū cingit, aurea torques
ambit collū, & caput deniq; auro
vincitur. Ita omnib. curāt modis,
ut apud se aurum argentumq; in
ignominia sint, atq; hoc pacto sit,
ut hæc metalla, q̄ ceteræ gentes
non minus ferē dolēter ac viscera

*O magni-
ficam au-
ri contu-
meliam.*

*Aurū ge-
neralē in-
fernum.*

sua distrabi patiuntur, apud Vtopienses, si semel omnia res postulari efferri, nemo sibi iacturam vnius fecisse assis videretur. Margaritas præterea legunt in littoribus, quin in rupibus quibusdam adamantes ac pyropos quoque, neque tamen quærent, sed oblatos casu perpoliunt. His ornant infantulos, qui vt primis pueritiæ annis, talibus ornamentis gloriantur ac superbiunt, sic vbi pluresculum accreuit ætatis, cum animaduertunt eiusmodi nugis non nisi pueros vt, nullo parentum monitu, sed suomet ipsorum pudore deponunt. non aliter ac nostri pueri, quum grandescunt nuceas, bullas, & pupas abiiciunt. Itaque hæc tam diuersa ab reliquis gentibus instituta, quam diuersas itidem animorum affectiones patriat, nunquam æque mihi atque in A-

*Gemma
puerorum
delicia.*

in Anemoliorum legatis inclauit. Venerunt hi Amarotum *Elegantissima fabula.* (dum ego aderam) & quoniam magnis de rebus tractatum veniebant, aduentum eorum terni illi ciues ex qualibet vrbe præuenierant, sed omnes finitimarum gentium legati, qui eo ante appulerant, quibus Vtopiensium perspecti mores erant, apud quos sumptuoso vestitui nihil honoris haberi intelligebant, sericum contemptui esse, aurum etiam infame sciebant, cultu quam poterant modestissimo venire consueuerant. At Anemolii, quod longius aberant, ac minus cum illis commercii habuerant, quum accepissent eodem omnes, eoque rudi corporis cultu esse, persuasi non habere eos, quo non utebantur, ipsi etiam superbi magis, quàm sapientes, decreuerunt apparatus

elegantia deos quosdam repræsentare, & miserorum oculos Vtopiensium, ornatus sui splendore præstringere. Itaque ingressi sunt legati tres cum comitibus centum, omnes vestitu verticolori, plerique serico, legati ipsi (nam domi nobiles erant) amictu aureo, magnis torquib. & in auribus aureis, adhuc anulis aureis in manibus, monilibus insuper appensis in pileo, quæ margaritis ac gemmis affulgebant, omnibus postremo rebus ornati, quæ apud Vtopienses aut seruorum supplicia, aut infamium dedecora, aut puerorum nugamenta fuere. Itaque operæ præcium erat videre, quo pacto cristas erexerint, ubi suum ornatum cum Vtopiensium vestitu (nam in plateis sese populus effuderat) contulere. Contraque non minus erat voluptatis, considerare quàm

quàm longe sua eos spes expectatioque fefellerat, quàmque longe ab ea exultatione aberant, quàm se cōsecuturos putauerant. Nempe Vtopiensium oculis omnium, exceptis per quàm paucis, qui alias gentes aliqua idonea de causa inuiserant, totus ille splendor apparatus pudendus videbatur, & infimum quæque pro dominis reuerenter salutantes, legatos ipsos ex aurearum usu catenarum pro seruis habitos, sine ullo prorsus honore prætermiserunt. Quin pueros quoque vidisses, qui gemmas ac margaritas abiecerant, ubi in legatorum pileis affixas conspexerunt, compellere matrem ac latus fodere. En mater, quàm magnus nebulo margaritis adhuc & gemmulis utitur, ac si esset paruulus? At patens serio etiam illa, tace inquit fili, est opinor

quispiam è Morionibus legato-
rum. Alii catenas illas aureas re-
prehendere, utpote nullius usus,
quippe tam graciles, ut eas facile
seruus infringere, tam laxas rur-
sus, uti quum fuerit libitum, possit
excutere, & solutus ac liber quo-
uis aufugere. Verum legati post-
quam ibi vnum atque alterum
diem versati, tantam auri vim in
tanta vilitate conspexerunt, nec
in minore contumelia, quam a-
pud se honore habitam vidissent,
ad hæc in vnus fugitiui serui cate-
nas compedesque plus auri atque
argenti congestum, quam totus
ipsorum trium apparatus consti-
terat, subsidientibus pennis omnẽ
illum cultum, quo sese tam arro-
gãter extulerant pudefacti, sepo-
nerunt. Maxime vero postquam
familiarius cum Vtropienlibus
collocuti, mores eorum atque
opi-

opiniones didicere, mirantur illi
siquidem quenquam esse morta-
lium, quem exiguæ gemmularum aut
lapilli dubius oblectet fulgor, cui
quidem stellam aliquam, atque
ipsum denique solem liceat in-
tueri, aut quenquam tam insa-
num esse, ut nobilior ipse sibi ob-
tenuioris lanæ filum videatur, si-
quidem hanc ipsam (quantumuis
tenui filo sit) ovis olim gestauit,
nec aliud tamen interim quã ovis
fuit. Mirantur item aurum suapte
natura tam inutile, nunc ubique
gentium æstimari tanti, ut homo
ipse, per quem atque adeo in cu-
ius usum id precii obtinuit, mino-
ris multo quam aurum ipsum æ-
stimeretur, usque adeo, ut plumbeus
quispiam, & cui non plus ingenii
sit quam stipiti, nec minus etiam
improbis quã stultis, multos ta-
men & sapientes, & bonos viros

*Dubius
dixit, ob
gemmas
falsitias,
aut certe
dubium
dixit exiguum
ac mali-
gnum.*

*Quam ve-
re & quã
apte.*

in seruitute habeat, ob id duntaxat, quod ei magnus contigit auro-
reorum numismatum cumulus, quem si qua fortuna, aut aliqua
legum strophæ (quæ nihil minus ac fortuna ipsa fummis ima per-
miscet) ab hero illo, ad abiectissi-
mum totius familiæ suæ nebulonem trāstulerit, sit nimirum paulo post, ut in famuli sui famuliciū cōcedat, velut appendix addita-
mentumq; numismatum. Ceterū multo magis eorum mirantur ac detestantur insaniam, qui diuitibus illis, quibus neq; debent quicquam, neque sunt obnoxii, nullo alio respectu, quàm quod diuites sunt, honores tantum nō diuites impendunt, idque cum eos tam sordidos atque avaros cognoscunt, ut habeāt certo certius ex tanto nummorum cumulo, viuētib; illis, ne vnum quidem num-

*Quanto
plus sapi-
unt Vis-
piani quā
Christia-
neri vul-
gari.*

nummulum vnquam ad se ven-
turum. Has atq; huiusmodi opi-
niones partim ex educatione cō-
ceperunt. in eā educti Rep. cuius
instituta longissime ab his stulti-
tiæ generibus absunt, partim ex
doctrina & literis. Nam & si haud
multi cuiusq; vrbis sunt, qui ceteris
exonerati laboribus soli disci-
plinæ deputantur. hi videlicet in
quibus à pueritia egregiam indo-
lem, eximium ingenium, atq; a-
nimum ad bonas artes propen-
sum deprehendere, tamē omnes
pueri literis imbuuntur, & popu-
li bona pars, viri & feminaeque, per
totam vitam horas illas quas ab o-
peribus liberas esse diximus, in
literis collocāt. Disciplinas ipso-
rum lingua perdiscunt. est enim
neq; verborum inops, nec insua-
vis auditu, nec vlla fidelior animi
interpret est. eadē fere (nisi quod
vbiquē

*Studia &
disciplina
Vici-
pianum.*

vbique corruptior, alibi aliter) magnam eius orbis plagam per-
uagatur. Ex omnibus his philo-
sophis, quorum nomina sunt in
hoc noto nobis orbe celebria, an-
te nostrum aduentum ne fama
quidem cuiusquam eo peruene-
rat, & tamen in musica dialectica-
que, ac numerandi & metiendi
scientia, eadem fere, quæ nostri
illi veteres inuenere. Cæterum vt
antiquos omnibus prope rebus
exæquant, ita nuperorum inuen-
tis dialecticorum longe sunt im-
pares. Nam ne vllam quidem re-
gulam inuenerunt earum, quas
de restrictionibus, amplificatio-
nibus, ac suppositionibus acutif-
sime excogitatis in paruis logica-
libus, passim hic ediscunt pueri.
Porro secundas intentiones tam
longe abest vt inuestigare suffe-
cerint, vt nec hominem ipsum in
com-

Musica.
Dialecti-
ca
Arithme-
tica.

Apparet
hoc loco
subesse na-
turam.

communi quem vocant, quan-
quam (vt scitis) plane colosseum
& quouis Gigante maiorem, tum
à nobis præterea digito demon-
stratum, nemo tamen eorum vi-
dere potuerit. At sunt in astro-
rum cursu, & cælestium orbium
motu peritissimi. Quin instru-
menta quoque diuersis figuris so-
lenter excogitarunt, quibus solis
ac lunæ, & cæterorum item astro-
rum, quæ in ipsorum horizonte
visuntur, motiones ac situs ex-
actissime comprehensos habent.
Cæterum amicitias atque erran-
tium dissidia syderum, ac totam
denique illam ex astris diuinandi
imposturam ne somniant qui-
dem. Imbres, ventos, ac cæteras
tempestatum vicissitudines, si-
gnis quibusdam longo perspectis
vfu præsentunt. Sed de causis ea-
rum rerum omnium, & de fluxu
maris

Astrolo-
gia.

At hi van-
guant in-
ter Chri-
stianos ha-
die.

Physica
causam in-
certissima.

maris eiusq; salitate, & in summa de cœli mundi; origine ac natura, partim eadē quæ veteres philosophi nostri differunt, partim vt illi inter se dissident, ita hi quoque dum nouas rerū rationes afferunt, ab omnibus illis dissentiunt, nec inter se tamē vsquequaq; cōueniunt. In ea philosophic parte, qua de moribus agitur, eadē illis disputantur, quæ nobis de bonis animi quærent & corporis, & externalis, tum vtrum boni nomen omnibus his, an solis animi dotib. conueniat. De virtute differunt, ac voluptate, sed omnium prima est ac princeps controuersia, quanam in re vna pluribusve sitam hominis felicitatem putent. At hac in re propensiores æquo videntur in factionem voluptatis assertricem, vt qua vel totam, vel potissimam felicitatis huma-

næ

næ partem definiant. Et quo magis mireris, ab religione quoque (quæ grauis & seuera est, tereque tristis & rigida) perunt tamē sententiæ tam delicatæ patrociniū. Neque enim de felicitate disceptant vnquā, quin principia quedam ex religione deprompta, tū philosophia, quæ rationibus vritur, coniungant, sine quibus ad veræ felicitatis inuestigationem, mancā atque imbecillā per se rationem putant. Ea principia sunt huiusmodi. Animā esse immortalem, ac Dei beneficentia ad felicitatem natam, virtutibus ac benefactis nostris præmia post hanc vitā, flagitiis destinata supplicia. Hæc tæcti religionis sint, ratione tamē cēsant ad ea credēda & concedēda perducī, quib. ē medio sublatīs, sine vlla cūctatione pronunciant neminē esse tā stupidum,

*Principia
philosophia & religionis
patenda.
Theologia
Vtopiæ
sunt.*

*Animorū
immortalitas,
de qua hodie
non pauci
erant.*

*Ethica
vnde bonorum.*

*Fines bonorum.
Vtopiæ
felicitatis
huiusmodi
voluptate
metiuntur.*

*Christiani dubitant.
Vt nō qua-
nū expe-
tenda vo-
luptas, ita
nec dolor
affectan-
dus nisi
virtutis
causa.*

pidum, qui non sentiat petendam sibi per fas ac nefas voluptatem. hoc tantum caueret, ne minor voluptas obftet maiori, aut eam persequatur, quam inuicem retaliat dolor. Nam virtutem asperam ac difficilem sequi, ac non abigere modo suauitatem vitæ, sed dolorem etiam sponte perpeti, cuius nullam expectes fructum (quis enim potest esse fructus si post mortem nihil assequeris, quum hanc vitam totam insuauiter, hoc est misere traduxeris) id vero dementissimum ferunt. Nunc vero non in omni voluptate felicitatem, sed in bona atque honesta sitam putant. Ad eam enim velut ad summum bonum, naturam nostram ab ipsa virtute pertrahi, cui sola aduersa factio felicitatem tribuit. Nempe virtutem definiūt secundum naturam

*Hoc iuxta
Stoicos.*

turam viuere. ad id siquidem à deo institutos esse nos. Eum vero naturæ ductum sequi, quisquis in appetendis fugiendisq; rebus obtemperat rationi. Rationem porro mortales primum omnium in amorem ac venerationem diuinæ maiestatis incendere, cui debemus & quod sumus & quod compotes esse felicitatis possumus, secundum id commonet atque excitat nos, vt vitam quam licet minime anxiam ac maxime lætam decamus ipsi cæterisque omnibus ad idem obtinendum adiutores nos pro naturæ societate præbeamus. Neq; enim quiquam vnquam fuit tam tristis ac rigidus affecta virtutis & osor voluptatis, qui ita labores, vigiliæ, & squalores indicat tibi, vt non idem aliorum inopiam atque incommoda leuare, te pro
tua.

tua virili iubeat, & id laudandum humanitatis nomine censeat, hominem homini salutis ac solatio esse, si humanum est, maxime (qua virtute nulla est homini magis propria) aliorum mitigare molestiam, & sublata tristitia vitæ iucunditati, hoc est, voluptati reddere. Quid ni natura quenque instiget, ut sibi met idem præstet?

Nam aut mala est vita iucunda, id est, voluptaria, quod si est, non solum neminem ad eam debes adiutare, sed omnibus utpote noxiam ac mortiferam, quantum potes adimere, aut si conciliare aliis eam, ut bonam, non licet modo, sed etiam debes, cur non tibi in primis ipsi? cui non minus propitium esse te, quam aliis decet. Neque enim quum te natura moneat, uti in alios bonus sis, eadem te rursus iubet, in te met ipsum

atque

atque inclementem esse. Vitam ergo iucundam inquit, id est, voluptatem, tãquam operationum omnium finem, ipsa nobis natura præscribit, ex cuius præscripto vivere, virtutem definiunt. At quum natura mortales inuitet ad hilarioris vitæ matuum subsidium (quod certe merito facit. neque enim tã supra generis humani sortem quisquam est, ut solus naturæ curæ sit, quæ vniuersos ex æquo fouet, quos eiusdem formæ cõmunione complectitur) eadem te nimirum iubet etiam atque etiam obseruare, ne sic tuis commodis obsecundes, ut aliorum procures incommoda. Seruanda igitur censent

Passa & leges.

de

At nunc quidam accersunt dolores, velut in his sita sit religio, cui ferendi potum sunt si incidunt ad pietatis officium tendenti, aut natura necessitate accidunt.

de partiendis vitæ cōmodis, hoc est materia voluptatis, communi consensu sanxit. His inoffensis legibus tuum curare commodum, prudētia est: publicum præterea, pietatis: Sed alienam voluptatem præreptum ire, dum consequare tuam, ea vero iniuria est. contra tibi aliquid ipsi demere q̄ addas aliis, id demum est humanitatis ac benignitatis officium, quod ipsum nūquam tantum aufert commodi, quantum refert. Nam & beneficiorum vicissitudine pensatur, & ipsa benefacti conscientia, ac recordatio charitatis eorum & benevolentia, quibus benefeceris, plus voluptatis affert animo, quam fuisset illa corporis qua abstinuisti. Postremo (quod facile persuadet animo libenter assentienti religio) brevis & exigua voluptatis vicem, ingenti ac

nun-

nunquam interituro gaudio re-
pendit deus. Itaq; hoc pacto cen-
sent, & excussa sedulo & perpen-
sare omnes actiones nostras, at-
que in his virtutes etiam ipsas, vo-
luptatem tandem velut finem fe-
licitatemque respicere. Volupta-
tem appellant omnem coporis
animive motum statumque, in
quo versari natura duce delectet.
Appetitionem naturę non teme-
re addunt. Nam ut quicquid na-
tura iucundum est, ad quod ne-
que per iniuriam tenditur. nec
iucundius aliud amittitur, nec la-
bor succedit, non sensus modo,
sed recta quoque ratio persequi-
tur, ita quæ præter naturam dul-
cia sibi mortales vanissima con-
spiratione confingunt (tanquam
in ipsis esset perinde res ac voca-
bula commutare) ea omnia statu-
unt adeo nihil ad felicitatem fa-

I cere.

officia vi-
ta. m. m. m.

Voluptas
quid.

Falsa vo-
luptates.

cere, ut plurimum officiant etiā,
vel eo quod quibus semel in sede-
rūt, ne veris ac genuinis oblecta-
mentis vsquam vacet locus, to-
tum prorsus animum falsa volu-
ptatis opinione præoccupant.
Sunt enim perquam multa, quæ
quum suapte natura nihil conti-
neant suauitatis, imò bona pars
amaritudinis etiā plurimum
peruersa, tum improbarum cupi-
ditatum illecebra, non pro sum-
mis tantum voluptatibus habe-
antur, verum etiā inter præci-
puas vitæ causas numerentur. In
hoc adulterinæ voluptatis gene-
re, eos collocant, quos ante me-
moravi, qui quo meliorem togā
habent, eo sibi meliores ipsi vi-
dentur, qua vna in re, bis errant.
Neq; enim minus falsi sunt, quod
meliorem putant togam suam,
quā quod se. Cur enim si vestis

vsum

vsum spectes, tenuioris fili lana
præstat crassiori: at illi tamen tan-
quam natura non errore præcel-
lerent, attollunt cristas, & sibi met
quoq; precii credunt inde non-
nihil accedere. eoque honorem,
quem vilius vestiti sperare non
essent ausi, elegantiori togæ velut
suo iure exigunt, & prætermissi
negligētius indignantur. At hoc
ipsum quoq; vanis & nihil profu-
turis honoribus affici, an nō eius-
dem inscitia est? Nam quid natu-
ralis & veræ voluptatis assert nu-
datus alterius vertex, aut curuati
poplites? hoc cene tuorum popli-
tum dolori medebitur? aut tui
capitis phrenesim leuabit? In
hac fucatæ voluptatis imagine,
mirum quā suauiter insaniunt
si qui nobilitatis opinione sibi
blandiuntur ac plaudunt, quod
eiusmodi maioribus nasci con-

Sensu ha-
norat.

Error co-
mū qui sibi
ob eam
placent.

Vana nobilitas.

tigerit, quorum longa series diues (neque enim nunc aliud est nobilitas)habita sit, præsertim in prædiis, nec pilo quidem minus sibi nobiles videtur, etiam si maiores nihil inde reliquerint, aut relictum ipsi obligurierint. His adnumerant eos, qui gemmis ac lapillis (vt dixi) capiuntur, ac dii quoddammodo sibi videntur facti, si quando eximium aliquem consequantur, eius præsertim generis, quod sua tempestate maximo apud suos æstimetur. neque enim apud omnes, neque omni tempore eadem genera sunt in precio: Sed nec nisi exemptum auro, ac nudum comparant. Imo ne sic quidem, nisi adiurato venditore, & præstanti cautionem, veram gemmam ac lapidem verum esse, tam solliciti sunt, ne oculis eorum veri loco adulterinus im-

Seultrissima voluptas ex gemmis.

Opinio hominum præcuius addit aut adimmit gemmam.

imoponat. At spectaturo tibi, cur minus præbeat oblectamenti factitius, quem tuus oculus nõ discernit à vero? Vterque ex æquo valere debet, tibi non minus hercle quam cæco. Quid hi qui superfluas opes adseruant, vt nullo acerui vsu, sed sola contemplatione delectentur, num veram percipiunt, an falsa potius voluptate luduntur? aut hi qui diuerso vitio aurum, quo nunquam sint vsuri, fortasse nec visuriamplius, abscondunt, & solliciti ne perdant, perdūt. quid enim aliud est, vsibus demptum tuis, & omnium fortasse mortalium teluri reddere? & tu tamen abstruso thesauro, velut animi iam securus læticia gestis. Quem si quis furto sustulerit, cuius tu ignarus furti, decem post annis obieris, toto illo decennio, quo subtrahæ pe-

Mira farsa & prima.

cuniarum superfuisti, quid tua retulit, surreptum an saluum fuisset? utroque certe modo tantundem usus ad te peruenit. Ad has tam ineptas læticias, aleatores (quorum insaniam auditu, non usu cognouere) venatores præterea, atque aucupes adiungunt. Nam quid habet, inquit, voluptatis, tales in alueum proicere, quod toties fecisti, ut si quid voluptatis inesset, oriri tamen potuisset ex frequēti usu satietas? aut quæ suauitas esse potest, ac non fastidium potius, in audiendo lattratu atque ululatu canum? aut qui maior voluptatis sensus est, cum leporē canis insequitur, quam quum canis canem? nempe idem utrobique agitur, accurritur enim, si te cursus oblectet. At si te cædis spes, laniatus expectatio sub oculis peragendi retinet, misericordi-

am

am potius mouere debet, spectare lepuseulum à cane, imbecillū à validiore, fugacem ac timidum à feroce, innoxium denique à crudeliter discerptum. Itaque Vtopienses totum hoc venandi exercitium, ut rem liberis indignam, in lanios (quam artem per seruos obire eos supra diximus) reiecerunt, infimam enim eius partem esse venationem statuunt, reliquas eius partes & utiliores & honestiores, ut quæ & multo magis conferant, & animalia necessitatis duntaxat gratia perimant, quum venator ab miseri animalculi cæde ac laniatu, nihil nisi voluptatem petat. Quam spectandę necis libidinē in ipsis etiam bestiis, aut ab animi crudelis affectu cēsent exoriri, aut in crudelitate denique, assidue tam efferae voluptatis usu defluere. Hæc igitur & quicquid est

I 4 eius.

*Alea.
Venatis.*

*At hæc
hodie ars
est deorum
mulierum.*

eiufmodi (sunt enim innumera) quâquam pro voluptatibus mortalium vulgus habeat, illi tamen quum natura nihil inſit ſuaue, plane ſtatuunt, cum vera voluptate nihil habere commercii. Nam quod vulgo ſenſum iucunditate perfundunt (quod voluptatis opus videtur) nihil de ſententia decedunt. non enim ipſius rei natura, ſed ipſorum peruerſa conſuetudo in cauſa eſt, cuius vitio fit vt amara pro dulcibus amplectantur. Non aliter ac mulieres gravidæ picem & ſeuum corrupto guſtu, melle mellitius arbitrantur. Nec cuiuſquam tamen aut morbo, aut conſuetudine deprauatum iudicium mutare naturam, vt non aliarum rerum, ita nec voluptatis poteſt. Voluptatû quas veras ſatentur, ſpecies diuerſas faciunt. Siquidẽ alias animo,

cor-

corpori alias tribuunt. Animo dant intellectû, eamque dulcedinem, quam veri contemplatio pepererit. Ad hæc ſuauiſ additur bene actæ vitæ memoria, & ſpes non dubia futuri boni. Corporis voluptatem in duas partiuntur formas, quarû prima ſit ea, quæ ſenſum perſpicua ſuauiſate perfundit, quod alias earum inſtauratione partium ſit, quas inſitus nobis calor exhauſerit. Nam hæc cibo

*Voluptas
per corporis
rit.*

potuque redduntur, alias dum cogeruntur illa, quorum copia corpus exuberat. hæc ſuggeritur, dum excrementis inteſtina purgamus, aut opera liberis datur, aut vilius prurigo partis frictu ſcalptuue lenitur. Interdum vero voluptas oritur, nec redditura quicquam quod membra noſtra deſiderent, nec ademptura quo laborent, cæterum quæ ſenſus no-

I 5 ſtros

*Cita in
gravidæ.*

*Vera volu
ptatis ſpe
cies.*

stros tamen vi quadam occulta,
sed illustri motu titillet afficiat-
que, & in se conuertat, qualis ex
musica nascitur. Alteram corpo-
reæ voluptatis formam eam vo-
lunt esse, quæ in quieto atq; æqua-
bili corporis statu consistat, id est,
nimirum sua cuiusq; nullo inter-
pellata malo sanitas. Hæc siquidẽ
si nihil eam doloris oppugnet, p
se ipsa delectat, etiamsi nulla ex-
trinsecus adhibita voluptate mo-
ueatur. Quãquam enim sese mi-
nus effert, minusq; offert sensui,
quàm tumida illa edendi biben-
diq; libido, nihilo tamen fecius
multi eam statuunt voluptatum
maximam, omnes ferè Vtopien-
ses magnam & velut fundamen-
tum omnium ac basim fatentur,
vt quæ vel sola placidam & opta-
bilem vitæ conditionem reddat,
& qua sublata, nullus visquam re-
liquus

liquus sit cuiquam voluptati lo-
cus. Nam dolore prorsus vaca-
re, nisi adsit sanitas, stuporẽ certe, ^{Valent possessor & portat.}
non voluptatem vocant, iamdu-
dum explosum est apud eos de-
cretum illorum, qui stabilem &
tranquillam sanitatem (nam hæc
quoq; quæstio gnauiter apud eos
agitata est) ideo non habendam
pro voluptate censebant, quod
præsentem non posse dicerent,
nisi motu quopiam extrario sen-
tiri. Verum contra nunc in hoc
propè vniuersi conspirant, sanita-
tem vel in primis voluptati esse.
Etenim quum in morbo, inqui-
unt, dolor sit, qui voluptati im-
placabilis hostis est, non aliter ac
sanitati morbus, quid ni vicissim
insit sanitatis tranquillitati volu-
ptas? nihil enim ad hanc rē refer-
re putant, seu morbus dolor esse,
seu morbo dolor inesse dicatur.

Tantundem enim utroque modo effici. Quippe si sanitas aut voluptas ipsa sit, aut necessario voluptatem pariat, velut calorigni gignitur, nimirum utrobique efficitur, ut quibus immota sanitas adest, his voluptas abesse non possit. Præterea dum vescimur, inquit, quid aliud quam sanitas, quæ labefactari cœperat, aduersus esurientem (cibo cōmilitone) depugnat, in qua dum paulatim inualefcit, ille ipse profectus ad solitum vigorem, iugerit illam, qua sic reficimur, voluptatem. Sanitas ergo quæ in conflictu lætatur, eadem non gaudebit adeptæ victoriam? Sed pristinum robur, quod solum toto cōflictu petiuerat, tandem feliciter assecuta, protinus obstupescet? nec bona sua cognoscet atque amplexabitur? Nam quod non sentiti sani-

tas dicta est, id vero perquam procul à vero putant. Quis enim vigilans, inquit, sanum esse se non sentit, nisi qui non est? quem ne tantus aut stupor, aut lethargus adstringit, ut sanitatem non iucundam sibi fateatur, ac delectabilem? At delectatio quid aliud quam alio nomine voluptas est? Amplectuntur ergo in primis animi voluptates (eas enim primas omnium principesque ducunt) quarum potissimam partem consentab exercitio virtutum bonæque vitæ conscientia proficisci. Earum voluptatum quas corpus suggerit, palmā sanitati deferunt. Nam edendi bibendique suauitatem, & quicquid eandem oblectamenti rationem habet, appetenda quidem, sed non nisi sanitatis gratia statuunt. Neque enim per se iucunda esse talia, sed qua-

renus aduersę valetudini clanculum surreptenti resistunt. ideoque sapienti sicuti magis deprecādos morbos, quā optandam medicinam, & dolores profligandos potius, quā adsciscenda solatia, ita hoc quoq; voluptatis genere non egere, quā deliniri præstiterit. quo voluptatis genere si quisquam se beatum putet, is necesse est, fateatur se cum demum fore felicissimum, si ea vita contigerit, quæ in perpetua fame, siti, peuritū, esu, potatione, scalptu, frictuq; traducatur, quæ quā nō fœda solum, sed misera etiam sit, quis non videt? Infimæ profecto omnium hæ voluptates sunt, ut minimæ sinceræ, neq; enim unquam lubeunt, nisi contrariis cōiunctæ doloribus. Nempe cum edendi voluptate copulatur esuries, idque non satis æqua lege.

Nam

Nam ut vehementior, ita longior quoque dolor est. quippe & ante voluptatem nascitur, & nisi voluptate unā commoriente non extinguitur. Huiusmodi ergo voluptates, nisi quatenus expedit necessitas, haud magni habendas putāt. Gaudent tamen etiam his, gratiq; agnoscunt naturæ parentis indulgentiam, quæ foetus suos ad id quod necessitatis causatam assidue faciundum erat, etiam blandissima suauitate pelliceat. Quanto enim in tædio viuendū erat, si ut ceteræ ægritudines, quæ nos infestant rarius, ita hi quoq; quotidiani famis ac sitis morbi, venenis ac pharmacis amaris essent abigendi? At formam, vires, agilitatem, hæc ut propria iucundaq; naturæ donalibenter fouent. Quin eas quoq; voluptates, quæ per aures, oculos, ac nates

admir-

admittuntur, quas natura proprias ac peculiare esse homini voluit (neq; enim aliud animantium genus, aut mundi formam pulchritudinemque suspicit, aut odorum nisi ad cibi discrimen, vlla commouetur gratia, neq; consonas inter se, discordesque sonorum distantias internoscit) & has inquam, vt iucunda quædam vitæ condimenta persequuntur. In omnibus autem hunc habet modum, ne maiorem minor impediatur, neu dolorem aliquando voluptas pariat, quod necessario sequi censent, si inhonesta sit. At certe formæ decus contemnere, vires deterere, agilitatem in pigritiam vertere, corpus exhaurire ieiuniis, sanitati iniuriam facere, & cætera naturæ blandimenta respuere, nisi quis hæc sua commodanegligat, dum alio-

aliorum publicamve ardentius procurat, cuius laboris vice maiorem à deo voluptatem expectet, alioquin ob inanem virtutis umbram, nullius bono semet affligere, vel quo aduersa ferre minus moleste possit, nunquam fortasse ventura. hoc vero putant esse dementissimum, animique & in se crudelis, & erga naturam ingratiissimi, cui tanquam debere quicquam dedignetur, omnibus eius beneficiis renunciat. Hæc est eorum de virtute ac voluptate sententia, qua nisi sanctius aliquid inspiret homini, cælitus immissa religio, nullam inuestigare credunt humana ratione veriorum, qua in re rectene an secus sentiant, excutere: nos neq; tempus patitur, neque necesse est. quippe qui narranda eorum instituta non etiam tuenda suscepimus.

*Annotam
dū qd hęc
diligenter.*

*Felicitas
Vtopien-
sum ac de-
scriptio.*

mus. Cæterum hoc mihi certe
persuadeo, vtut sese habeat hæc
decreta, nusquam neque præstan-
torem populum, neque felicio-
rem esse rempublicam. Corpore
sunt agili vegetoque, virium am-
plius quam statura promittat. nec
ea tamen improcera. Et quum
neque solo sint vsquequaque fer-
tili, nec admodum salubri cælo,
aduersus aërem ita sese tempera-
tia victus muniunt, terræ sic me-
dētur industria, vt nusquam gen-
tium sit frugis pecorisque pro-
uentus vberior, aut hominum vi-
uaciora corpora, paucioribusque
morbis obnoxia. Itaque non ea
modo quæ vulgo faciunt agrico-
læ, diligēter ibi administrata con-
spicias, vt terrā natura malignio-
rem, arte atque opera iuuent,
sed populi manibus alibi radici-
tus euulsam syluam, alibi confi-

tam videas: quæ in re habita est nō
vbertatis, sed vecturæ ratio, vt ef-
sent ligna aut mari, aut fluuiis, aut
vrbibus ipsis viciniore, minore e-
nim cum labore terrestri itinere,
fruges quàm ligna longius affe-
runtur. Gens facilis ac faceta, so-
lers, ocio gaudens, corporis labo-
rum (quum est vsus) satis patiens,
Cæterum aliàs haudquaquam sa-
nè appetens, animi studiis infati-
gata. Qui quum à nobis accepis-
sent de literis & disciplina Græ-
corum (nam in Latinis, præter hi-
storias ac poëtas, nihil erat quod
videbantur magnopere probatu-
ri) mirum quanto studio conten-
derunt, vt eas liceret ipsis nostra
interpretatione p̄discere. Cræpi-
mus ergo legere, magis adeo pri-
mū, ne recusare laborem videre-
mur, quā quod fructum eius ali-
quē speraremus. At vbi paulum

*Utilitas
linguæ
græcæ.
Docilitas
Vtopien-
sū miræ*

processimus, ipsorum diligentia fecit, ut nostram haud frustra impendendam animo statim præciperemus. Siquidem literarum formas tam facile imitari, verba tam expedite pronunciare, tam celeriter mandare memoriæ, & tanta cum fide reddere cœperunt, ut nobis miraculi esset loco, nisi quod pleraque pars eorum, qui non sua solum sponte accensæ, verum senatus quoque decreto iussi, ista sibi discenda sumpserunt: è numero scholasticorum selectissimis ingeniis, & matura ætate fuerunt. Itaque minus quam triennio nihil erat in lingua, quod requirerent bonos autores, nisi obftet libri menda, inoffense perlegerent. Eas literas, ut equidem coniicio, ob id quoque facilius arripuerunt, quod non nihil illis essent cognatæ. Sulpicor enim eam

*At nunc si
piet &
caudices
dicantur
literis, fa-
cilissima
ingenia
volupta-
tibus cor-
rumpuntur.*

gen-

gentem à Græcis originem duxisse, propterea quod sermo illorum cætera fere Persicus, nonnulla Græci sermonis vestigia seruet in vrbium ac magistratuū vocabulis. Habent ex me (nam librorum sarcinam mediocrem loco mercium quarto nauigaturus in nauem conieci, quod mecum planè decreueram nūquam potius redire quam cito) Platonis opera pleraque, Aristotelis plura, Theophrastum item de plantis, sed pluribus, quod doleo, in locis mutilum. In librum enim, dum nauigabamus, negligentius habitum, cercopithecus inciderat, qui lasciuies ac ludibundus, paginas aliquot hinc atque inde euulsas lacerauit. Ex his qui scripsere grammaticam, Lascarem habent tantum, Theodorum enim non aduexi mecum, nec dictionarium

ali-

aliquem præter Hefychium ac Dioscoridem. Plutarchilibellos habent charissimos, & Luciani quoq; facetiis ac lepore capiuntur. Ex Poëtis habent Aristophanem, Homerum, atq; Euripidẽ, tum Sophoclem minusculis Aldi formulis. Ex historicis Thucydidem atque Herodotum, necnon Herodianum. Quin in re medica quoq; sodalis meus Tricius Apinatus aduexerat secum parua quædam Hippocratis opuscula, ac Microtechnen Galeni, quos libros magno in precio habent: siquidem & si omnium ferè gentium re medica minime egent, nusquam tamẽ in maiore honore est, veleo ipso quod eius cognitionẽ numerant inter pulcherri-
*Medicina
utilissima* mas atq; vtilissimas partes philosophiæ, cuius ope philosophiæ dum naturæ secreta scrutantur, viden-

dentur sibi non solum admirabile inde voluptatem percipere, sed apud autorem quoq; eius atq; opificem summam inire gratiam. Quæ cæterorũ more artificum, arbitrantur, mundi huius visendam machinam homini (quẽ solum tantæ rei capacem fecit) exposuisse spectandam, eoq; chariorem habere, curiosum ac sollicitũ inspectorem, operisque sui admiratorem, quàm eum qui velut animal expertis mentis, tantam ac tam mirabile spectaculũ stupidus immotusq; neglexerit. Vtopiensũ itaq; exercitata literis ingenia mire valent ad inuentiones artium, quæ faciant aliquid ad commodæ vitæ compendia. Sed duas tamen debent nobis Chalcographorum & faciendæ chartæ, nec solis tamen nobis, sed sibi quoque bonam eius partem. Nam
 quum

*Contem-
platio natu-
ræ*

quum ostenderemus eis libris chartaceis impressas ab Aldo literas, & de chartæ faciendæ materia, ac literas imprimendi facultate loqueremur, aliquid magis quam explicaremus (neque enim quisquam erat nostrum qui alterutram calleret) ipsi statim acutissime coniecerunt rem, & quum ante pellibus, corticibus, ac papyro tantum scriberet, iam chartam illico facere, & literas imprimere tentarunt: quæ quum primo non satis procederent, eadem sæpius experiendo, breui sunt utrunque consecuti, tantumque effecerunt, ut si essent Græcorum exemplaria librorum, codices deesse nō possent. At nunc nihil habent amplius, quam à me commemoratum est, id vero quod habent impressis iam libris, in multa exemplariorum millia propagauere.

tere. Quisquis eo spectandi gratia venerit, quem insignis aliquados ingenii, aut longa peregrinatione vsum, multarū cognitio terrarum commendet (quo nomine gratus fuit noster appulsus) pronis animis excipitur. Quippe libenter audiunt, quid vbique terrarum geratur. Cæterum mercandi gratia non admodum frequenter appellitur. Quid enim ferrent, nisi aut ferrum, aut quod quisque referre mallet aurum argentumve? Tum quæ ex ipsis exportanda sint, ea consultius putant ab se efferri, quam ab aliis illinc peti, quo & exteras vndique gentes exploratiores habeant, neque maritimarum rerum vsum ac peritiam oblitum eant.

*Mira hu-
ius gentis
aquitas.*

PRO servis neque bello captos habent nisi ab ipsis gesto, neq; servorum filios, neq; deniq; quēquam, quem apud alias gētes servientem possent comparare, sed aut si cuius apud se flagitium in servitium vertitur, aut quos apud exterarū vrbes (quod genus multo frequentius est) admissum facinus destinavit supplicio. Eorum enim multos, interdum æstimatos vili, sæpius etiam gratis impetratos, auferunt. Hæc servorum genera non in opere solum perpetuo, verumetiam in vinculis habent, sed suos durius, quos co- deploratiores, ac deteriora meritos exempla censent, quod tam præclara educatione ad virtutem egregie instructi, cōtineri tamen ab scelere non potuerint. Aliud servorū genus est, quum alterius popu-

populi mediastinus quispiā laborios⁹ ac pauper elegerit apud eos sua sponte servire. Hos honeste tractant, ac nisi quod laboris, utpote cōsuetis, imponitur plusculum, nō multo minus clementer ac ciues habent, volentem discedere (quod nō sæpe fit) neq; retinēt inuitum, neq; inanem dimitunt. Ægrotantes, ut dixi, magno cum adfectu curant, nihilq; profusus omittunt, quo sanitati eos vel medicinæ, vel victus observatione restituant. Quin insana- bili morbo laborantes assidendo, colloquendo, adhibendo demum quæ possunt levamenta, solantur. Cæterum si non im- medicabilis modo morbus sit, verumetiam perpetuo vexet atque discruciet, tum sacerdotes ac magistratus hortātur hominem: quandoquidem omnibus vitæ

*De agri-
tu.*

*Id est non
cauere.*

muniis impar, aliis molestus ac sibi grauis mortis iam suæ superuiuat: ne secum statuatur pestem diutius ac luem alere, neve quum tormentum ei vita sit, mori dubitet, quin bona spe fretus, acerba illa vita velut carcere atq; aculeo, vel ipse semet eximat, vel ab aliis eripi se sua voluntate patiatur, hoc illum quum non commoda sed supplicium abrupturus morte sit prudenter facturum, quoniã vero sacerdotum in ea re cõsiliis, id est interpretum dei, sit obsecuturus, etiam pie sancteque facturum. Hæc quibus persuaferint, aut inedia sponte vitam finiunt, aut sopiti sine mortis sensu solvuntur. Inuitum vero neminem tollit, nec officii erga eum quicquam imminuunt, persuasos hoc pacto defungi honorificum. Alioqui qui mortem sibi conscine-

rit,

rit, causa non probata sacerdotibus & senatui, hunc neque terra neque igne dignantur, sed in paludem aliquam turpiter insepultus abiicitur. Fœmina non ante annum duodeuicesimum nubit. Mas non nisi expletis quatuor etiam amplius. Ante coniugium mas aut fœmina si conuincatur furtiue libidinis, grauitè in eam eamve animaduertitur, coniugioq; illis in totum interdicitur, nisi venia principis noxam remiserit, sed & pater & materque familias, cuius in domo admissum flagitium est, tanquam suas partes parum diligenter tutati, magnæ obiacent infamiæ, id facinus ideo tam seuerè vindicant, quod futurum prospiciunt, ut rari in coniugalem amorem coalescerent, in quo ætatem omnem cum vno videant exigendam, & perferendas

*De canoni-
gicis.*

K 3 infu-

insuper, quas ea res affert, molestias, nisi à vago cōcubitu diligenter arceantur. Porro in deligendis coniugibus ineptissimum ritum (vti nobis visum est) adprimēq; ridiculum, illi serio ac severe obseruant. Mulierem enim, seu virgo seu vidua sit, grauis & honesta matrona proco nudam exhibet, ac probus aliquis vir, vicissim nudam puellæ procum sistit. Hunc morem quum velut ineptum ridentes improbarem, illi contra cæterarum omnium gentium insignem demirari stultitiam, qui quum in equuleo cōparando, vbi de paucis agitur nummis, tam cauti sint, vt quamuis ferè nudum nisi detracta sella tamē, omnibusq; reuulsis ephippiis recusent emere, ne sub illis operculis huleus aliquod delitesceret, in deligenda coniuge, qua ex re aut

volu-

voluptas, aut nausea sit totam per vitam comitatura, tam negligenter agant, vt reliquo corpore vestib. obuoluto, totam mulierem vix ab vnus palmæ spacio (nihil enim præter vultum visitur) æstiment, adiungantq; sibi non absq; magno (si quid offendat postea) male cohærendi periculo. Nam neq; omnes tam sapientes sunt, vt solos mores respiciant, & in ipsorum quoq; sapientum coniugiis, ad animi virtutes nonnihil additamēti, corporis etiam dotes adiciunt, certe tam fœda deformitas latere sub illis potest inuolucris, vt alienare prorsus animum ab vxore queat, quum corpore iam seiungi non liceat. Qualis deformitas, si quo casu contingat post contractas nuptias, tuam quisque sortem necesse ferat. ante vero ne quis capiat in insidiis,

K 4 legi.

*Et si parum
verecundus,
de, haud
tamen in-
modum.*

legibus caueri debet, idque tanto maiore studio fuit curandū, quod & soli illarum orbis plagarum singulis sunt contenti coniugibus, & matrimoniū ibi haud sæpe aliter quā morte soluitur, nisi adulterium in causa fuerit, aut morum non ferenda molestia. Nempe alterutri sic offenso, facta ab senatu coniugis mutandi venia, alter infamem simul ac cælibem perpetuo vitam ducit. Alioquin inuitam coniugem, cuius nulla sit noxa, repudiare, quod corporis obtigerit calamitas, id vero nullo pacto ferunt, nam & crudele iudicant tum quenquā deserui, eū maxime eget solatio, & senectuti, quum & morbos asserat, & morbus ipsa sit, incertā atq; infirmā fidē fore. Cæterum accidit interdū, ut quū non satis inter se coniugū conueniant mores, repertis

vtriq;

vtriq; aliis, quibus cum sperent se suauius esse victuros, amborum sponte separati, noua matrimonia contrahant, haud absq; senatus autoritate tamē, qui nisi causa per se atq; vxores suas diligenter cognita, diuortia non admittit. Imò ne sic quidem facile, quod rem minime vtilem sciunt firmā dæ coniugum charitati, facilem nouarum nuptiarum spem esse propositam. Temeratores coniugū grauissima seruitute plectuntur, & si neuter erat cælebs, iniuriam passi (velint modo) repudiatidis adulteris, coniugio inter se ipsi iunguntur alioquin quibus videbitur. At si læsorū alteruter erga tam male merentē coniugem in amore persistat, tamē vti cōiugii lege non prohibetur, si velit in opera damnatū sequi, acciditq; interdū, ut alterius pœnitētia alteri

K 5 offi-

Diuortia.

officiosa sedulitas miserationem commouens principi, libertatem rursus impetret. Cæterum ad scelus iam relapso nex infligitur. Cæteris facinoribus nullam certam pœnam lex vlla præstituit, sed vt quodq; atrox, aut contra visum est, ita supplicium Senatus decernit. Vxores mariti castigat, & parentes liberos, nisi quid tam ingens admiserint, vt id publice puniri morum interfit. Sed ferè grauissima quæque scelera feruitutis incommodo puniuntur, id siquidem & sceleratis non minus triste, & Reipublicæ magis commodum arbitrantur, quàm si mactare noxios & protinus amoliri festinent. Nam & labore quàm nece magis profunt, & exemplo diutius alios ab simili flagitio deterrent. quod si sic habiti rebel- lent atq; recalcitrent, tum demù velut

*Æstima-
tio suppli-
cii pœna
magistra-
tum.*

velut indomitæ belluæ, quos co-
ercere carcer & catena non po-
test, trucidantur. At patientibus
nō adimitur omnis omnino spes,
quippe lōgis domiti malis si eam
pœnitentiam præ se ferant, quæ
peccatum testetur, magis eis dis-
plicere, quàm pœnam, principis
interdum prærogatiua, interdum
suffragiis populi aut mitigatur
seruitus, aut remittitur. Sollicitas
se ad stuprū, nihilo minus quàm
stuprasse periculi est. In omni si-
quidem flagitio certum destina-
tumque conatum æquant facto.
neque enim id quod defuit ei,
putat prodesse debere, per quem
non steterit, quo minus nihil de-
fuerit. Moriones in delitiis ha-
bentur, quos vt affecisse contu-
melia magno in pbro est, ita vo-
luptatem ab stultitia capere non

*Stupri se-
licitate
pœna.*

*Voluptas
Morionu-
bus.*

vetant. Siquidem id Morionibus ipsis maximo esse bono censent, cuius qui tam seuer^o ac tristis est, vt nullum neq; factum neq; dictū rideat, ei tutandum nō credunt, veriti ne non satis indulgenter curetur ab eo, cui non modo nulli vsui, sed ne oblectamento quidem (qua sola dote valent) futurus esset. Irridere deformem aut mutilum, turpe ac deforme non ei, qui ridetur, habetur, sed irrisori, qui cuiquam quod in eius potestate non erat vt fugeret, id vitii loco stulte exprobrat. Vt enim formam naturalem non tueri segnis atque inertis ducunt, sic, adamentum ab fucis quærere, infamis apud illos insolentia est. Vsu enim ipso sentiunt, quā non vllum formæ decus vxores æque ac morum probitas & reuerentia commēdet maritis. Nā vt forma

non-

nonnulli sola capiuntur, ita nemo nisi virtute atq; obsequio retinetur. Non pœnis tantum deterrent à flagitiis, sed propositis quoq; honoribus ad virtutes inuitant, ideoq; statuas viris insignibus, & de republica præclare meritis in foro collocant, in rerum bene gestarum memoriam, simul vt ipsorum posteris, maiorū suorum gloria calcat & incitamentum ad virtutem sit. Qui magistratum vllum ambierit, expes omnium redditur. Conuiuunt amabiliter, quippe nec magistratus vllus insolēs, aut terribilis est, patres appellantur, & exhibent. iisdem deferunt, vt debet, ab volentibus honor, nō ab inuitis exigitur. Ne principem quidem ipsum, vestis aut diadema, sed gestatus frumēti manipulus discernit, vt Pontificis insigne est præla-

K 7 tus

*Et prae-
miis inui-
tanti ci-
ues ad of-
ficium.*

*Damnatus
ambitus.
Honor
magistra-
tum.
Dignitas
principis.*

*Pucata
forma.*

*Leges
paucæ.*

tus cereus. Leges habent per quã
 paucas, sufficiunt enim sic insti-
 tutis paucissimæ. Quin hoc in pri-
 mis apud alios improbant popu-
 los, quod legum interpretumque
 volumina non infinita sufficiunt.
 Ipsi vero censent iniquissimum,
 illos homines his obligari legi-
 bus, quæ aut numerosiores sint,
 quàm ut perlegi queant, aut ob-
 scuriores, quàm ut à quouis pos-
 sint intelligi, porrò causidicos,
 qui causas tractent callide, ac le-
 ges vastre disputet: prorsus omnes
 excludunt. censent enim ex usu
 esse, ut suam quisque causam agat,
 eademque referat iudici, quæ
 narraturus patrono fuerat. Sic
 & minus ambagum fore, & faci-
 lius elici veritatem, dum eo di-
 cente, quem nullus patronus fu-
 cum docuit, iudex solerter expē-
 dit singula, & contra versutorum
 calu-

*Adnota-
torum in-
tellectus sur-
ba.*

calumnias simpliciorib. ingeniis
 opitulatur. hæc apud alias gentes,
 in tanto perplexissimarum acer-
 uo legum difficile est observari.
 Cæterum apud eos unusquisque
 est legis peritus. Nam & sunt (ut
 dixi) paucissimæ, & interpreta-
 tionum præterea ut quæque est
 maxime crassa, ita maxime æquã
 cēsent. Nempe quum omnes le-
 ges (inquiunt) ea tantum causa
 promulgentur, ut ab his quisque
 sui commonesciat officii, subtilior
 interpretatio paucissimos admo-
 net (pauci enim sunt qui assequā-
 tur) quum interim simplicior ac
 magis obuius legum sensus, o-
 mnibus in aperto sit, alioquin
 quod ad vulgus attinet, cuius
 & maximus est numerus, &
 maxime eget admonitu, quid re-
 ferat vtrum legem omnino non
 condas, an conditam in talem
 inter-

interpreteris sententiam, quam nisi magno ingenio & longa disputatione nemo possit eruere, ad quam inuestigandam neque crassum vulgi iudicium queat attingere, neque vita in comparando victu occupata sufficere. His eorum virtutibus incitati finitimi, q̄ quidē liberi sunt, & suæ spontis (multos enim ipsi iā olim tyrānide liberauerunt) magistratus sibi, ab illis alii quotannis, alii in lustrū impetrant, quos defunctos imperio cū honore ac laude reducunt, novosque secum rursus in patriā reuehunt. Atque hi quidem populi optime profecto ac saluberrime Reipublicæ suæ consulunt, cuius & salus & perniciēs, quum ab moribus magistratuum pendeat, quos nam potuissent elegisse prudentius, quam qui neque villo precio queant ab honesto deduci

deduci (vtpote quod breui sit remigraturis inutile) ignoti ciuibus, aut prauo cuiusquam studio aut similitate flecti. Quæ duo mala, affectus atque auaritiæ, sicubi incubuere iudiciis, illico iustitiā omnem, fortissimum Reipublicę neruum, dissoluunt. Hos Vtopiani populos, quibus qui imperent, ab ipsis petuntur, appellāt socios: ceteros quos beneficiis auxerūt, amicos vocant. Fœdera quæ reliquæ inter se gentes toties ineunt, frangunt ac renouant, ipsi nulla cum gente feriunt. Quorsum enim fœdus, inquit, quasi non hominem homini satis natura conciliet, quam qui contempserit, hunc verba scilicet putes curaturum. In hanc sententiam eò vel maxime trahuntur, quod in illis terrarum plagis, fœdera pactaque principum solent parum bona

De fœderibus.

bona fide seruari. Etenim in Europa, idq; his potissimū partibus, quas CHRISTI fides & religio possidet, sancta est & inuiolabilis ubiq; maiestas fœderum, partim ipsa iustitia & bonitate principū, partim summorum reuerentia, metusq; Pontificum, qui ut nihil in se recipiunt ipsi, quod non religiosissime præstant, ita ceteros omnes principes iubent, ut pollicitis omnib; modis immorentur, tergiversantes vero pastoralis censure & seueritate cōpellunt. Merito sanè censent turpissimam rem videri, si illorum fœderibus absit fides, qui peculiari nomine fideles appellantur. At in illo nouo orbe terrarum, quem circulus æquator vix tam longe ab hoc nostro orbe semouet, quā vita moresq; dissident, fœderum nulla fiducia est, quorum ut quoque
pluri-

plurimis ac sanctissimis ceremoniis innodatum fuerit, ita citissime soluitur inuenta facile in verbis calumnia, quæ sic interim de industria dictant callide, ut nunquam tam firmis adstringi vinculis queant, quin elabantur aliqua fœdusq; & fidem pariter eludant. Quam vatriciem, imò quā fraudem dolumque, si priuatorum deprehenderent interuenisse cōtractui, magno supercilio rem sacrilegam & furca dignā clamitarent, hi nimirum ipsi, qui eius consilii principibus dati, semet gloriantur autores. Quo fit ut iustitia tota videatur, aut non nisi plebea virtus & humilis, quæque lōgo interuallo subsidat intra regale fastigium, aut uti saltem duo sint, quarum altera vulgus deceat pedestris & humirepa, neve vsquam septa transilire queat.
mul-

multis vndique restricta vinculis, altera principum virtus, quæ sicuti sit quam illa popularis augustior, sic est etiam longo intervallo liberior, ut cui nihil non liceat, nisi quod non libeat. Hos mores ut dixi principum, illic fœdera tam male seruantium puto in causa esse, ne vlla feriant Vtopienteses, mutaturi fortasse sententiam si hic viuerent. Quanquam illis videtur ut optime seruentur, male tamē inoleuisse fœderis omnino faciendi consuetudinem, qua sit, ut (perinde ac si populum populo, quos exiguo spacio collis tantum aut riuus discriminat, nulla naturæ societas copularet) hostes atque inimicos inuicem sese natos putent, meritoque in mutuam grassari perniciem, nisi fœdera prohibeant, quin his ipsis quoque initis, non amicitia coalescere,

scere, sed manere prædandi licentiam, quatenus per imprudentiâ dictandi fœderis, nihil quod prohibeat satis caute comprehensum in pactis est. At illi contra censent, neminem pro inimico habendum, à quo nihil iniuriæ profectum est. Naturæ consortium, fœderis vice esse, & satius valentiusque homines inuicem beneuolentia quam pactis, animo quam verbis, connecti.

DE RE MILITARI.

BELLVM utpote rem plane belluinam, nec ulli tamē belluarum formæ in tam assiduo, atque homini est usu, summopere abominantur, contraque morem gentium ferme omnium nihil atque ducunt in gloriam, atque petitam è bello gloriam. eoque licet assidue militari sese disciplina exerce-

erceant, neque id viri modo, sed
 feminae quoque statis diebus, ne
 ad bellum sint, quum exigit vsus
 inhabiles: non temere capeflunt
 tamen, nisi quo aut suos fines tue-
 antur, aut amicorum terris infu-
 sos hostes propulsent, aut popu-
 lum quempiam tyrannide pres-
 sum miserati (quod humanita-
 tis gratia faciunt) suis viribus
 Tyranni iugo & seruitute libe-
 rent. Quamquam auxilium grati-
 fican- tur, amicis non semper qui-
 dem quo se defendant, sed inter-
 dum quoque illatas retali- ent, at-
 que vlciscantur iniurias. verum id
 ita demum faciunt, si re adhuc
 integra consulantur ipsi, & pro-
 bata causa, repetitis ac non red-
 ditis rebus, belli autores inferen-
 di sint, quod non tunc solum de-
 cernunt, quoties hostili incur-
 sa abacta est pda, verum tum quoq;

mul-

multo infestius, quum eorum ne-
 gociatores vsquam gentium vel
 iniquarum praetextu legum, vel
 sinistra deriuatione bonarum, in-
 iustam tubeunt, iustitiae colore,
 calumniam. Nec alia tuit eius ori-
 go belli, quod pro Nephelogetis
 aduersus Alaopolitas, paulo ante
 nostram memoriam, Vtopienses
 gessere, quam apud Alaopolitas
 Nephelogetarum mercatoribus
 illata praetextu iuris (vt visum est
 ipsis) iniuria certe, siue illud ius,
 siue ea iniuria fuit, bello tam a-
 troci est vindicata, quum ad pro-
 prias vtriusq; partis vires, odiaq;
 circumiectarum etiam gentium
 studia atque opes adiungeren-
 tur, vt florentissimis populorum
 aliis concussis, aliis vehemen-
 ter afflictis, orientia ex malis ma-
 la, Alaopolitarum seruitus de-
 mum ac deditio finierit, qua in

Nephe-

Nephelopterarum (neque enim sibi certabant Vtopienses) potestatem concessere, gentis florentibus Alaopolitarum rebus, haudquaquam cum illis conferendæ. Tam acriter Vtopienses amicorum, etiam in pecuniis, iniuriam persequuntur, suas ipsorum non item, qui sicubi circumscripti bonis excident, modo corporibus absit vis, hactenus irascuntur, uti quoad satisfactio fiat, eius commercio gentis abstineant. Non quod minoris sibi curæ ciues, quā focii sint, sed horum tamen pecuniam intercipi, ægrius quam suā ferunt, propterea quod amicorum negotiatores, quoniam de suo perdunt priuato, graue vulnus ex iactura sentiunt. At ipsorum ciuibus nihil nisi de publica perit, præterea quod abundabat domi, ac veluti supererat, alio qui

non

non emittendum foras. Quo fit, uti intertrimentū citra cuiusquā sensum accidat. Quo circa nimis crudelē censent id damnum multorum vlcisci mortibus, cuius damni incommodum nemo ipsorum aut vita, aut victu persentiscat. Cæterum si quis suorum vscquam per iniuriam debilitetur aut occidat, siue id publico factū consilio, siue priuato sit, per legatos re comperta, nisi deditis noxiis placari non possunt, quin illi eo bellum denuncient. Noxæ deditos, aut morte, aut seruitio puniunt. Cruentæ victoriæ non piget modo eos, sed pudet quoque, reputantes incertum esse quamlibet preciosas merces nimio emisse, arte doloque victos, oppressos hostes impendio gloriantur, triumphumque ob eam rem publicitus agunt, & velut re stre-

*Magno
empta vi-
toria.*

L. nuc

nue gestatrophæum erigunt. tunc enim demum viriliter sese iactant, & cum virtute gessisse, quoties ita vicerint, quomodo nulum animal præter hominem potuit, id est, ingenii viribus. Nam corporis inquirunt, vrsi, leones, aperi, lupi, canes, cæteraque belluæ dimicant, quarum ut pleræque nos robore ac ferocia vincunt, ita cuncta ingenio & ratione superantur. Hoc vnum illi in bello spectant, ut id obtineant, quod si fuissent ante consequuti, bellum non fuerant illaturi: aut si id res venter, tam seueram ab his vindictam expetunt, quibus factum imputant, ut idem ausuros in posterum terror absterreat. Hos propositi sui scopos destinant, quos mature petunt, at ita tamen, ut prior vitandi periculi cura, quam laudis aut famæ consequendæ sit.

Itaq;

Itaq; protinus indicto bello, schedulas ipsorum publico signo roboratas, locis maxime conspicuis hosticæ terræ, clam vno tempore multas appendi procurant, quibus ingentia pollicentur præmia, si quis principem aduersarium sustulerit: deinde minora quam illa quoque egregia decernunt, pro singulis eorum capitibus, quorum nomina in iisdem literis proscribunt, hi sunt, quos secundum principem ipsum, auctores iniri aduersus se consilii ducunt. Quicquid percussori præfiniunt, hoc geminant ei, qui vivum è proscriptis aliquem ad se perduxerint, quum ipsos quoque proscriptos, præmiis iisdem, addita etiā impunitate, contra socios inuitat. Itaq; fit celeriter, ut & ceteros mortales suspectos habeant, & sibi inuicem ipsi neque fidentes.

L 2 satis,

fatis, neque fidi sint, maximeque in metu & non minore periculo versentur. Nam sæpenumero constat euenisse, ut bona pars eorum & princeps in primis ipse, ab his proderetur, in quibus maximam spem reposuerunt. Tam facile quoduis in facinus impellunt munera, quibus illi nullum exhibent modum. Sed memores in quantum discrimen hortantur, operam dant, ut periculi magnitudo beneficiorum mole compensetur. eoque non immensam modo auri vim, sed prædia quoque magni redditus in locis apud amicos tutissimis, propria ac perpetua pollicentur, & summa cum fide præstant. Hunc licitandi mercandique hostis morem, apud alios improbatum, velut animi degeneris crudele facinus, illi magnæ sibi laudi ducunt tanquam prudentes, qui maxi-

mis

mis hoc pacto bellis, sine ullo prorsus prælio defungantur, humanique ac misericordes etiam, qui paucorum nece noxiorum, numerosas innocentium vitas redimant, qui pugnando fuerint occubitori. Partim è suis, partim ex hostibus, quorum turbam vulgusque non minus ferme quam suos miserantur, gnari non sua sponte eos bellum capeßere, sed principum ad id furis agi. Si res hoc pacto non procedat, dissidiorum semina iaciunt aluntque, fratre principis, aut aliquo è nobilibus in spem potiundi regni perducto. Si factiones internæ languerint, finitimas hostibus gentes excitant, committuntque, eruto vetusto quoque titulo, quales nunquam regibus defunt, suas ad bellum opes polliciti, pecuniam affluenter suggerunt. Ciues parcis-

L ; sine,

246 VTOPIÆ THOM. MORI
sime, quos tam vnice habent cha-
ros, tantiq; sese mutuo faciunt, vt
neminem sint è suis cum aduerso
principe libenter commutaturi.
At aurum argentumque, quoni-
am vnum hunc in vsum omne
feruant, haud grauatim erogant.
vtpote non minus commode vi-
duri, etiam si vniuersum impen-
derent. Quin præter domesticas
diuitias est illis foris quoque infi-
nitus thesaurus, quo plurimæ gē-
tes, vtiante dixi, in ipsorum are
sunt, ita milites vndique condu-
ctos ad bellum mittunt, præser-
tim ex Zapoleris. Hic populus
quingentis passuum millibus ab
Vtopia distat, orientem solem
versus, horridus, agrestis, ferox,
syluas montesque asperos, quibus
sunt innutriti, præferunt. Dura
gens, æstus, frigoris, & laboris pa-
tiens, deliciarum expers omni-
um,

LIBER II. 247
um, neque agriculturæ studens,
& cum ædificiorum, tum vestitus
indiligens, pecorum duntaxat
curam habent. Magna ex parte
venatu & raptu viuunt. Ad solum
bellum nati, cuius gerendi fa-
cultatem studiose quærun, re-
pertam cupide amplectuntur, &
magno numero egressi, cuius
requirenti milites vili semet of-
ferunt. Hanc vnã vitæ artem
nouerunt, qua mors quæritur,
sub quibus merent, acriter pro
his & incorrupta fide dimicant.
Verum in nullum certum diem
sese obstringunt, sed ea lege in par-
tes veniunt, vt posteriore die vel
ab hostib; oblato maiore stipendio
sint statuti, iidē perendie rursus
inuitati plusculo, remigrant. Ra-
ram oritur bellum, in quo nō bo-
na pars illorum in vtroque sint
exercitu. itaque accidit quotidie,
L 4 vt

ut sanguinis necessitudine coniuncti, qui & iisdem in partibus conducti, familiarissime semet inuicem utebantur, paulo post in contrarias distracti copias, hostiliter concurrant, & infestis animis, obliiti generis, immemores amicitie, mutuo sese confodiant, nulla alia causa in mutuam incitati perniciem, quam quod à diuersis principibus exigua pecuniola conducti, cuius tam exactam habent rationem, ut ad diurnum stipendium vnius accessione assis facile ad commutandas partes impellantur. Ita celeriter imbiberunt auaritiam, quæ tamen nulli est eis vsui. Nam quæ sanguine quærunt protinus per luxum, & cum tamè miserum consumunt. Hic populus Vtopiensibus aduersus quosuis mortales militat, quod tanti ab his eorum conducatur opera, quan-

quanti nusquam alibi. Vtopienses siquidem ut bonos quærunt, quibus utantur, ita hos quoque homines pessimos, quibus abutantur, quos quum vsus postulat, magnis impulsos pollicitationibus, rebus obiciunt periculis, unde plerunque magna pars nunquam ad exigenda promissa reuertitur: superstitibus, quæ sunt polliciti, bona fide, persolunt, quo ad similes ausus incenduntur. Neque enim pensi quicquam habent, quàm multos ex eis perdant, rati de genere humano maximam merituos gratiam se, si tota illa colluie populi tam tetri ac nepharii, orbem terrarum purgare possent. Secundum hos eorum copiis utuntur, pro quibus arma capiunt, deinde auxiliariis cæterorum amicorum turmis. Postremo suos ciues adiun-

gunt, è quibus aliquem virtutis probatæ virum, totius exercitus summæ præficiunt. Huic duosita substituunt, vti eo incolumi, ambo priuati sint, capto aut interempto, alter è duobus velut hæreditate succedat, eique ex euentu tertius, ne (vt sunt bellorum fortes variæ) periclitante duce, totus perturbetur exercitus. E quaq; ciuitate delectus exercetur ex his, qui sponte nomen profitentur, neque enim inuitus quispiam foras in militiam truditur, quod persuasum habeant, si quis sit natura timidior, non ipsum modo nihil facturum strenue, sed metum etiam comitibus incusurum. Cæterum si quod bellum ingruat in patriam, ignauos huiusmodi, modo valeant corpore, in naues mixtos melioribus collocant: Aut in mœnibus spar-

sim

sim disponunt, vnde non sit refugiendi locus, ita suorum pudor hostis in manibus, atque adempta fugæ spes, timorem obruunt, & sæpe extrema necessitas in virtutem vertitur. Ac sicuti ad extremum bellum ex ipsis nemo protrahitur nolens, ita feminas volentes in militiam comitari maritos, adeo non prohibent, vt exhortentur etiam, & laudibus incitêt, profectas cum suo quaque viro, pariter in acie constituant: tum sui quenque liberi, affines, cognati circumstant, vt hi de proximo sint mutuo sibi subsidio, quos maxime ad ferendas iniucem suppetias natura stimulat. In maximo probro est coniunx absque coniuge redux, aut amisso patère reuerlus filius. quo fit, vti si ad ipsorum manus ventum sit modo perscôr hostes, lógo

L 6 & lu-

& lugubri pœlio ad internitionem vsque decernatur. Nempe vt omnibus curant modis ne ipsis dimicare necesse sit, modo bello possint vicaria conductitorum manu defungi. Ita quum vitari non potest, quin ipsi incant pugnam, tam intrepide capessunt, quam quoad licuit, prudenter detrectabant. nec tam primò ferociunt impetu quam mora sensim & duratione inualescunt, tam affirmatis animis, vt interimi citius quam auerti queant: Quippe victus illa securitas, quæ cuique domi est, ademptaque de posteris anxia cogitandi cura (nam hæc solitudo generosos vbique spiritus frangit) sublimem & vincti dedignantem facit. Ad hæc militaris disciplinæ peritia fiduciam præbet, postremo rectæ opinioniones (quibus & doctrina, &

bonis

bonis Reipublicæ institutis imbuti à pueris sunt) virtutem addunt. qua neque tam vilem habent vitam, vt temere prodigant, neque tam improbè charam, vt quum honestas ponendam suadeat, auare turpiterque retineant. Dum vbique pugna maxima feruet, lætissimi iuuenes coniu-rati deuotique, ducem sibi deposcunt aduersum, hunc aperte inuadunt, hunc ex insidiis adoriuntur, idem eminus, idem cominus petitur, longoque ac perpetuo cuneo, summissis assidue in fatigantium locum recentibus, oppugnatur. raroque accidit (ni sibi fuga prospiciat) vt non intereat, aut viuus in hostium potestatem veniat. Si ab ipsis victoria sit, haud quaquam cæde grassantur. fugatos enim comprehendunt, quam occidunt libentius. neque vn-

Dux potissimum impetendū, quo citius finis fiat bel-lum.

quam ita persequuntur fugientes, ut non vnam interim sub signis instructam aciem retineant, adeo nisi cæteris superati paribus, postrema acie sua victoriam adepti sint, elabi potius hostes vniuersos sinant, quam insequi fugientes, perturbatis suorum ordinibus insuescant. memores sibi mer haud semel vsu venisse, ut mole totius exercitus victa profligataque, quum hostes victoria gestientes, hac atque illac abeuntes persequerentur, pauci ipsorum in subsidiis collocati, ad occasiones intenti, dispersos ac palantes illos, & præsumpta securitate negligentes derepente adorti, totius euentum prælii mutauerunt. extortaque e manibus tam certa & indubitata victoria, victi victores inuicem vicerunt. Haud facile dictu est, astutio-

res

res instruendis insidiis, an cautiore ad vitandas sient, fugam parare credas, quum nihil minus in animo habent, contra quum id consilii capiunt, nihil minus cogitare putes. Nam si nimium sese sentiant aut numero, aut loco premi, tunc aut noctu, agmine silente, castra mouent, aut aliquo stratagemate eludunt, aut interdiu ita sensim sese referunt, tali seruato ordine, ut non minus periculi sit cedentes quam instantes adoriri. Castra diligentissime communiunt fossa præalta lataque, terra quæ egeritur introrsum reiecta, nec in eam rem opera mediastinorum vtuntur, ipsorum manib. militum res agitur, totusq; exercitus in opere est, exceptis qui p vallo in armis ad subitos calus excubant. Itaque tam multis adnitentib. magna mul-

tum.

*Forma ar-
morum.*

tumque amplexa loci munimenta, omni fide citius perficiunt. Armis utuntur ad excipiendos ictus, firmis, nec ad motum gestumve quemlibet ineptis, adeo ut ne natando quidem molesta sentiant. Nam armata in inter militaris disciplinae rudimenta consuecunt, tela sunt e minus sagittæ, quas acerrime simul & certissime iaculantur, non pedes modo, sed ex equis etiam: cominus vero non gladii, sed secures vel acie letales, vel pondere, seu casu, seu punctu feriant. Machinas excogitant solertissime, factas accuratissime cælant, ne ante proditæ quam res postulet, ludibrio magis quam usui sint, in quibus fabricandis hoc in primis respiciunt, uti vectu faciles & habiles circumactu sint. Initas cum hostibus inducias tam san-
ctæ

*De indu-
ciis.*

ætæ observant, ut ne lacessiti quidem violent. Hostilem terram non depopulantur, neque segetes exurunt: imo ne hominum equorumve pedibus conterantur, quantum fieri potest, provident, rati in ipsorum usus crescere. Inter mem neminem ledunt, nisi idē speculator sit. Deditas urbes tuetur, at nec expugnatas diripiunt: sed per quos deditio est impedita, eos enecant, cæteris defensoribus in servitutem addictis. Imbellem turbam omnem relinquunt intactam. Si quos deditionem suam compererint, his è damnatorum bonis aliquam partem impartiunt, reliqua sectione auxiliares donant. Nam ipsorum nemo quicquam de præda capit. Cæterum confecto bello, non amicis impensas in quos insumpsere, sed victis imputant, cxi.

*At hodie
victores
maximam
partem de
pendunt.*

exiguntq; eo nomine partim pecuniam quam in similes bellorū vſus reſeruant, partim prædia quæ ſint iſſis apud eos perpetua non exigui centus. Huiusmodi reditus nunc apud multas gentes habent, qui variis ex cauſis paulatim nati, ſupra ſeptingenta ducatorum millia in ſingulos annos excreuere, in quos è ſuis ciuibus aliquos emittunt, quæſtorum nomine, qui magnifice viuunt, perſonam quoque magnatū illic præ ſe ferant, at multum tamen ſuper eſt quod inferatur ærario, niſi malint eidem genti credere, quod ſæpe tantis per faciunt, quoad uti neceſſe ſit, vixq; accidit vnquam, ut totam repoſcāt. Ex his prædiis partem assignant illis, qui ipſorum hortatu tale diſcrimen adunt, quale ante monſtraui, ſi quis princeps armis aduerſus eos ſumptis,

ptis, eorum ditionem paret inuadere, magnis illico viribus extra ſuos fines occurrunt: nam neque temere in ſuis terris bellum gerunt, neq; vlla neceſſitas tanta eſt, ut eos cogat aliena auxilia in inſulam ſuam admittere.

DE RELIGIONIBVS

Utopienſium.

Religiones ſunt non per inſulam modo, verū ſingulas etiam vrbes variæ, aliis Solem, Lunam aliis, aliis aliud errantium ſyderum Dei vice venerantibus. Sunt quibus homo quiſpiam, cuius olim aut virtus, aut gloria enituit, non pro Deo tantum, ſed pro ſummo etiam Deo ſuſpicitur. At multo maxima pars, eademque longe prudentior, nihil horum, ſed vnum quoddam numen putāt, incognitum, æternum,

num, immensum, inexplicabile, quod supra mentis humanæ cap-
 tum sit, per mundum hunc vni-
 uersū, virtute, nō mole diffusum,
 hunc parentem vocant, Orig-
 nes, auctus, progressus, vices, fines-
 que rerum omnium, huic acce-
 ptos vni referunt, nec diuinos ho-
 nores alii præterea vlli applicant.
 Quin cæteris quoque omnibus,
 quanquam diuersa credentibus,
 hoc tamen cum istis conuenit,
 quod esse quidem vnum censent
 summum, cui & vniuersitatis opi-
 ficium & prouidentia debeatur,
 eumq; communiter omnes pa-
 tria lingua Mythram appellant,
 sed eo dissentiunt, quod idema-
 lius apud alios habetur. Autu-
 mante quoque quicquid id sit,
 quod ipse summū ducit, eandem
 illam prorsus esse naturam, cuius
 vniuersi numini ac maiestati, rerum
 omni-

omnium summa, omnium con-
 sensu gentium tribuitur. Cæte-
 rum paulatim omnes ab ea super-
 stitionum varietate desciscunt,
 atque in vnam illam coalescunt
 religionem, quæ reliquas ratione
 videtur antecellere. Neque du-
 bium est, quin ceteræ iam pridem
 euaniissent nisi quicquid impro-
 sperum cuiquam intermutandæ
 religionis consilia fors obieciisset,
 non id accidisse casu, sed cœlitus
 immissum interpretaretur timor
 tãquam numine, cuius relinque-
 batur cultus, impium contra se
 propositum vindicante. At post-
 eaquam acceperunt à nobis
 CHRISTI nomen, doctrinam,
 mores, miracula, nec minus mi-
 randam tot martyrum constan-
 tiã, quorū spōte fusus sanguis, tam
 numerosas gētes in suã sectã lon-
 ge lateque traduxit, non credas
 quã-

quàm pronis in eam affectibus etiam ipsi concesserint, siue hoc secretius, inspirante Deo, siue quod eadem ei visa est hæresi proxima, quæ est apud ipsos potissima, quanquam hoc quoque fuisse non paulum momenti crediderim, quod CHRISTO communem suorum victum audierant placuisse, & apud germanissimos Christianorum conuentus adhuc in vsu esse. Certe quoquo id momento accidit, haud pauci nostram in religionem coierunt, lymphaque sacra sunt abluti. Verum quoniam in nobis quatuor (totidem enim duntaxat supereamus, nam duo satis concesserant) nemo, id quod doleo, sacerdos erat, cæteris initiati, ea tamen adhuc sacramenta desiderant, quæ apud nos non nisi sacerdotes conferunt, intelligunt.

Cænobita.

gunt tamen, optantque ita, vt nihil vehementius, quin hoc quoque sedulo iam inter se disputant, an sine Christiani Pontificis missu quisquam è suo numero delectus sacerdotii consequatur characterem. & electuri sanè videbantur. verum quum ego discederem, nondum elegerant. Quin hi quoque religioni Christianæ, qui non assentiunt, neminem tamen absterrent, nullum oppugnant imbutum. Nisi quod vnus è nostro cœtu me præsentem coërcitus est. Is quum recens ablutus, nobis cōtra suadentib, de CHRISTI cultu publice, maiore studio quàm prudētia differeret, vsque adeo cœpit incallescere, vt iā nostra modo sacra cæteris anteferebat, sed reliqua protenus vniuersa dānaret, prophana ipsa, cultores impios ac sacrilegos, æterno ple-

Gen.

*Eandem
hendi sunt
homines
ad religio-
nem.*

Atendos igni vociferaretur. Talia diu concionantem comprehendunt, ac reum non sprete religionis, sed excitati in populo tumultus, agunt, peraguntque: damnatum exilio mulctant: siquidem hoc interim antiquissima instituta numerant, ne sua cuiquam religio fraudi sit. Vtopus enim iam inde ab initio, quum accepisset incolas ante suum aduentum de religionibus inter se assidue dimicasse, atque animaduertisset eam rem quod in cōmune dissidentes, singulæ pro patria sectæ pugnant, occasionem præstitisse sibi vincendarum omnium, adeptus victoriam, in primis sanxit, uti quam cuique religionem libeat sequi liceat, ut vero alios quoque in suam traducat, hætenus niri possit, uti placide ac modeste suarationibus assuat, non ut acerbe

cate-

cæteras destruat, si suadendo non persuadeat, neque vim ullam adhibeat, & conuiciis temperet, petulantius hæc de re contendentem, exilio aut feruitute mulctat. Hæc Vtopus instituit non respectu pacis modo, quam assiduo certamine atque inexpiabili odio funditus vidit euersti, sed quod arbitratus est, uti sic decerneretur, ipsius etiam religionis interesse, de qua nihil est ausus temere definire, velut incertum habens, an varium ac multiplicem expetens cultum deus, aliud inspiret alii. Certe vi ac minis exigere, & quod tu verum credis idem omnibus videatur, hoc vero & insolens & ineptum censuit, tum si maxime vna vera sit, cæteræ omnes vanæ, facile tamen præuidit (modo cum ratione ac modestia res agatur) futurum denique, ut ipsa per se

M

veri.

veri vis emergat aliquando atq;
emineat, Sin armis & tumultu
certetur, vt sint pessimi quiq; ma-
xime puicaces, optimam ac san-
ctissimam religionem ob vanissi-
mas inter se superstitiones, vt se-
getes inter spinas ac frutices ob-
rutum iri. Itaq; hanc totam rem
in medio posuit, & quid creden-
dum putaret, liberum cuique re-
liquit. Nisi quod sancte ac seue-
re vetuit, ne quis vsqueadeo ab
humanæ naturæ dignitate dege-
neret, vt animas quoq; interire cū
corpore, aut mundū temere fer-
ri, sublata prouidentia putet. atq;
ideo post hanc vitam supplicia
vitiis decreta, virtuti præmia cō-
stituta credunt. contra sentien-
tem, ne in hominum quidem du-
cunt numero, vt qui sublimem
animæ suæ naturam ad pecuni
corpusculi vilitatem deiecerit.

tan-

tantum abest, vt inter ciues po-
nant, quorum instituta moresq;
(si per metum liceat) omnes floc-
cifactorum sit. Cui enim dubium
esse potest, quin is publicas patrię
leges, aut arte clām eludere, aut
vi nitatur infringere, dum suæ
priuatim cupiditati seruiat, cui
nullus vltra leges metus, nihil vl-
tra corpus spei superest amplius.
Quamobrem sic animato nullus
communicatur honos, nullus
magistratus committitur, nulli
publico muneri p̄ficitur. Itapaf-
sim velut inertis ac iacētis naturæ
despicitur. Cæterum nullo affici-
unt supplicio, quod p̄suasum ha-
beant, nulli hoc in manu esse, vt
quicquid liber, sentiat. sed nec
minis adigunt vllis, animū vt dis-
simulet suum, nec fucos admit-
tūt & mendacia, quæ velut proxi-
ma fraudi, mirum quā habent.

M. 2. inui.

inuifa. Verum ne pro ſua diſpurer ſententia, prohibent: atque ad duntaxat apud vulgus. Nam alioquin apud ſacerdotes grauesque viros ſeorſum, non ſinunt modo, ſed hortantur quoque, conſiſi fore, vt ea tandem veſania rationi cedat. Sunt & alii, nec hi ſane pauci, nepe improhibiti, veluti neque ratione penit⁹ pro ſe carētes, neque mali, qui vitio longe diuerſo, brutorum quoque æternas eſſe animas opinantur. At noſtri tamen neque dignitate comparandas, neque ad æquam natas felicitatē. hominum enim cuncti fere tam immenſam fore beatitudinem, pro certo atque explorato habēt, vt morbum lamententur omnium, mortem vero nullius, niſi quem vident anxie è vita inuitumque diuelli. Nempe hoc pro peſſimo habent augurio, tãquam

Mira opinio de animab. brutorum.

ani-

anima exſpes ac male conſcia, occulto quopiam imminentis pœnæ præſagio, reformidet exitum. Ad hoc haudquaquam gratum deo, eius putant aduentum fore, qui quum ſit accerſitus, non accurrit libens, ſed inuitus ac detrectans pertrahitur. Hoc igitur moris genus, qui intuentur horrent, itaque deſunctos mœſti ac ſilentes efferunt, precatique propitiū manibus deum, vt eorum clementer infirmitatibus ignoſcat, terra cadauer obruūt. Cōtra, quicumque alacriter ac pleni bonæ ſpe deceſſerint, hos nemo luget, ſed cantu proſequuti funus, animas deo, magno commendantes affectu, corpora tandem reuerenter magis quam dolenter concremant, columnamque loco inſculptis deſuncti titulis erigunt. domum reuerſi, mores actaque

M 3 eius

cius recensent, nec vlla vitæ pars aut sæpius, aut libentius quàm lætus tractatur interitus. Hanc probitatis memoriam & viuus efficacissima rentur incitamenta virtutū, & gratissimum defunctis cultum putant, quos interesse quoque de se sermonib. opinantur, quanquam (vt est hebes mortalium acies) intusibiles. Nam neque feliciū forticōueniat, libertate carere migrādi quo velint, & ingratorum fuerit proflus abiicisse desiderium amicos inuifendi suos, quibus eos dum viuerent, mutuus amor charitasque deuinxerat, quanquam bonis viris, vt cætera bona, auctā postfata potius, quàm imminutam coniectant. Mortuos ergo versari inter viuentes credunt, dictorum factorumque spectatores, eoque res agendas fidentius aggrediuntur, talibus velut freti

freti præsidibus, & ab inhonesto secreto deterret eos, credita maiorum præsentia. Auguria, cæterasque superstitionis vanæ diuinationes, quarum apud alias gentes magna est observatio, negligunt prorsus atque irident. Miracula vero, quæ nullo naturæ proueniunt adminiculo, velut præsentis opera, testesque numinis venerantur. quahia & ibi frequenter extare ferunt, & magnis interdum ac dubiis in rebus publica supplicatione, certa cum fiducia procurant, impetrantque. Gratum Deo cultum putant naturæ contemplationē, laudemque ab ea sunt tamē, hiq; haud sanè pauci, qui religione ducti, literas negligūt, nulli rerum cognitioni studēt, neque ocio prorsus vlli vacant, negociis tan- *Vita adhi-*
tum, bonisque in cæteris officiis *ma.*

171 VTOPIAE THOM. MORI
statuunt, futuram post fata felicitatem promereri. Itaque alii ægrotis inserviunt, alii vias reficiunt, purgant fossas, pontes reparant, cespites, arenam, lapides effodiunt, arbores demoluntur ac dissecant, bigisque ligna, fruges, item alia in vrbes important, nec in publicum modo, sed priuatim quoque ministros ac plus quam seruos agunt. Nam quicquid vsquam operis est asperum, difficile, sordidum, à quo plerosque labor, fastidium, desperatio deterreat, hoc illi sibi totum libentes hilaresque desumunt, cæteris ocium procurant, ipsi perpetuo in opere ac labore versantur, nec imputant tamen, nec aliorum sùgillant vitam, nec suam efferunt. Hi quo magis sese seruos exhibet, eo maiore apud omnes in honore sunt. Eorum tamen hæreses
duz

duæ sunt, Altera cœlibum, qui nõ Venere modo in totum abstinēt, sed carniū esu quoque, quidam animalium etiam omnium, reiectisq; penitus tanquam noxiis vitæ præsentis voluptatibus, futuræ duntaxat, per vigilias ac sudores inhiāt, eius propediem obtinendæ spe. alacres interim vegetique. Altera laboris haud minus appetens, coniugium præfert, vt cuius nec aspernantur solatium, & opus, naturę debere se, & patrię liberos putant. Nullam voluptatē refugiunt, quæ nihil eos ab labore demoretur. Carnes quadrupedum vel eo nomine diligūt, quod tali cibo se validiores ad opus quodque censeant. Hos Vtopiani prudentiores, at illos sanctiores reputant. Quos quod cœlibatum anteferūt matrimonio, asperamque vitam placidæ anteponunt, si

rationibus niterentur irridere, nunc vero quum se fateantur religionem duci, suspiciunt ac reuerentur. Nihil enim sollicitius obferuāt, quā ne temere quicquā vlla de religione pronuncient. Huiusmodi ergo sunt, quos illi peculiari nomine, sua lingua Buthrescas vocant, quod verbum latine religiosos licet interpretari. Sacerdotes habent eximia sanctitate, eoq; admodum paucos. neq; enim plus quā tredecim in singulis habent vrbibus pari templorum numero, nisi quum itur ad bellum. tunc enim septem ex illis cum exercitu profectis, totidem sufficiuntur interim, sed illi reuersi, suū quisq; locum recuperat, qui supersunt, hi quoad decedentibus illis ordine succedant, comites interea sunt Pontificis. Nam vnus reliquis praeficitur.

Eli-

Eliguntur à populo, idq; ceterorum ritu magistratuū, occultis, ad studia vitanda, suffragiis, electi à suo collegio consecrantur. Hi rebus diuinis praesunt, religiones curant, ac morum veluti cēsores sunt, magnoq; pudori ducitur ab his quenquam tanquam vitæ parum probatæ accersi, compellat. Ceterum vt hortari atq; admonere illorum est, ita coercere atque in facinorosos animaduertere principis atque aliorum est magistratuū, nisi quod sacris interdunt, quos improbe malos comperiunt. nec vllum fere supplicium est quod horreant magis. Nam & summa percelluntur infamia, & occulto religionis metu lacerantur, ne corporibus quidem diu futuris in tuto. quippe ni properam poenitentiam sacerdotibus approbent, compre-

M 6 hēnsi

hensi impietatis poenam Senatui persolunt, pueritia iuuentusque ab illis eruditur, nec prior literarum cura, quam morum ac virtutis habetur, namque summam adhibent industriam, ut bonas protenus opiniones, & conseruandæ ipsorum reipublicæ utiles, teneris adhuc, & sequacibus puero-
rum animis instillent, quæ ubi pueris penitus infederint, viros per totam vitam comitantur, magnamque ad tuendum publicæ rei statum (qui non nisi vitiis dilabatur, quæ ex peruersis nascuntur opinionibus) afferunt utilitatem. Sacerdotibus (ni scemina sint, nam neque ille sexus excluditur, sed rarius, & non nisi vidua natu-
que grandis eligitur) vxores sunt popularium selectissimæ. Neque enim vlli apud Vtopienses magistratui maior habetur honos
vsque-

*scemina
sacerdo-
tes.*

vsque adeo, ut si quid etiam flagitii admiserint, nulli publico iudicio subsint, deo tantum ac sibi relinquantur. Neque enim fas putat illum, quantumvis scelestum, mortali manu contingere, qui deo tam singulari modo velut anathema dedicatus est. Qui mos illis facilius est obseruatu, quod sacer-
cerdotes & tam pauci, & tanta cum cura deliguntur. Nam neque temere accidit, ut qui ex bonis optimus ad tantam dignitatem, solius respectu virtutis euehitur in corruptelam & vitium degeneret, & si iam maxime contingeret, ut est mortalium natura mutabilis, tamen qua sunt paucitate, nec
vlla præter honorem potestate præditi, ad publicam certe perniciem nihil magni ab his momenti pertimescendum sit. Quos ideo tam raros atque infrequentes habent,

*Excom-
munica-
tio.*

*At apud
nos quanta
turba est.*

ne dignitas ordinis, quem nunc tanta veneratione prosequuntur, cōmunicato cum multis honore vilesceret, præsertim quum difficile putent frequentes inuenire tam bonos, vt ei sint dignitati pares, ad quam gerendam non sufficit mediocribus esse virtutibus. Nec eorum æstimatio apud suos magis, quàm apud exterarum etiam gentes habetur, quod inde facile patet, vnde etiam natum puto. Nempe decernentib. prælio copiis, seorsum illi non admodum procul confidunt in genibus, sacras induti vestes, tensis ad cælum palmis, primum omnium pacem, proxime, suis victoriam, sed neutri cruentam parti comprecantur. Vincentibus suis decurrunt in aciem, sæuientesq; in profligatos inhibent, vidisse tantum atque appellasse præsentem

*O sacer-
dotes no-
stris longe
sanctiores*

ad

ad vitam satis, disfluentium contactus vestium, reliquas quoque fortunas ab omni bellorum iniuria defendit. Qua ex re apud omnes vndique gentes, tanta illis veneratio, tantum veræ maiestatis accessit, vt sæpe ab hostib. non minus salutis ad ciues reportarent, quàm ab ipsis ad hostes attulissent. Siquidem aliquando constat, inclinata suorum acie, desperatis rebus, quum ipsi in fugam verterentur, hostes in eadem ac prædam ruerent, interuentu sacerdotum interpellatam stragē, ac diremptis inuicem copiis, pacem equis conditionibus esse cōpositam atque constitutam. Neque enim vnquam fuit vlla gens tam fera, crudelis, ac barbara, apud quos ipsorum corpus non sacrosanctum atque inuiolabile sit habitum. Festos celebrant

int-

*Posteriorum
dierum apud
Vtopenses ob-
servatio.*

*Templa cu-
iusmodi.*

initialem atque vltimum cuiusq;
mēsis diem, & anni item, quem in
menses partiuntur, circuitu lu-
næ finitos, vt solis ambitus an-
num circinat. Primos quosq; dies
Cynemernos, postremos ipso-
rum lingua Trapemernos ap-
pellant, quæ vocabula perinde
sonant, ac si primifesti & finife-
sti vocentur. Delubra visuntur e-
gregia, vtpote nō operosa modo,
sed quod erat in tanta ipsorum
paucitate necessarium, immensi
etiam populi capacia. Sunt tamē
omnia subobscura, nec id ædifi-
candi inscitia factum, sed consilio
sacerdotum ferunt, quod im-
modicam lucē cogitationes disper-
gere, partiore ac velut dubia col-
ligi animos, & intendi religio-
nem putant, quæ quoniam non
est ibi apud omnes eadem & vni-
uersæ tamen eius formæ, quan-
quam

quam varix ac multiplices, in di-
uinæ naturæ cultum velut in vnū
finem diuersa via commigrant.
idcirco nihil in templis visitur
auditure, quod non quadrare ad
cunctas in commune videatur.
Si quod proprium sit cuiusquam
sectæ sacrum, id intra domesticos
quisque parietes curat. Publica
tali peragunt ordine, qui nulli
prorsus ex priuatis deroget. Ita-
que nulla deorū effigies in tem-
plo conspicitur, quo liberum cui-
que sit, qua forma deum velit ē
summa religione concipere, nul-
lum peculiare dei nomen inuo-
cant, sed Mythræ duntaxat, quo
vocabulo cuncti in vnā diuinæ
maiestatis naturam, quæcunq; sit
illa, cōspirant, nullæ concipiūtur
preces, quas nō pronunciare qui-
uis inoffensa sua secta possit. Ad
templum ergo in finifestis diebus
vespe-

vespere conueniunt, adhuc ieiuni, acturi Deo de anno menseve, cuius id festum postremus dies est, prospere actio, gratias, postero die, nam is primifestus est, mane ad templa confluitur, vt insequētis anni mensisve, quē ab illo auspiciaturi festo sint, faustum felicemque successum comprecantur. At in finifestis antea quā templum petunt vxores, domi ad virorum pedes, liberi ad parentum prouoluti, peccasse fatentur sese aut admissio aliquo, aut officio indiligenter obito, veniamque errati precantur. ita si qua se nubecula domesticæ similitudinis offuderat, tali satisfactione discutitur, vt animo puro ac sereno sacrificiis interfint. nam interesse turbido, religio est. eoq; odii iræve in quenquā sibi consci, nisi reconciliati, ac defecatis affectib. ad sacri-

*Confessio
Vtopren-
sum.*

*At apud
nos qui
sunt in-
quinatissi-
mi, aut
proximi
esse con-
sueverunt.*

sacrificia non ingerunt sese, vindictæ sceleris, magnæq; metu. Eo quum veniunt, viri in dextrâ delubri partem, scemina seortum in sinistram commeant. tum ita se collocāt, vt cuiusque domus masculi ante patremfamilias confideant, sceminarum materfamilias agmen claudat. Ita prospicitur, vt omnes omnium gestus foris ab his obseruentur, quorum auctoritate domi ac disciplina reguntur, quin hoc quoque sedulo cauent, vt iunior ibi passim cum seniore copuletur, ne pueri pueris crediti, id temporis puerilibus transigāt ineptiis, in quo deberēt maxime religiosum erga superos metū, maximum ac propē vnicū virtutib. incitamentum concipere. Nullū animal in sacrificiis manet, nec sanguine rentur, ac cadibus diuinam gaudere clementiam,

tiam, qui vitam animantibus i-
 eo est elargitus, ut viuerent, Thus
 incendunt, & alia item odora-
 menta, adhuc cereos numero-
 sos præferunt, non quod hæc ne-
 sciant nihil ad diuinam conferre
 naturam, quippe ut nec ipsas ho-
 minum preces, sed & innoxium
 colendi genus placet & his odo-
 ribus luminibusque, ac cæteris
 etiam ceremoniis, nescio quo-
 modo sese sentiunt homines erigi,
 atque in dei cultum animo ala-
 criore consurgere. Candidis in
 templo vestib. amicitur populus,
 sacerdos versicolores induitur,
 & opere & forma mirabiles, ma-
 teria non perinde preciosa. ne-
 que enim auro intextæ, aut raris
 coagmētatæ lapidibus, sed diuer-
 sis auium plumis tam scite, tanto-
 q; artificio laboratæ sunt, ut ope-
 ris precium nullius æstimatio ma-
 teriæ

teriæ fuerit æquatura. Ad hoc in
 illis volucrum pennis plumisque
 & certis earum ordinibus, quibus
 in sacerdotis veste discriminan-
 tur arcana quædam dicunt con-
 tineri mysteria, quorū interpre-
 tatione cognita (q̄ per sacrificos
 diligenter traditur) diuinorum
 in se beneficiorum, suæq; vicissim
 pietatis in deum, ac mutui quo-
 que inter se officii admoncantur.
 Quum primum sacerdos ita or-
 natus ex adyto sese offert, cuncti
 protinus in terram venerabundi
 procumbunt, tam alto ab omni
 parte silentio, ut ipsa rei facies ter-
 rorem quendam velut præsentis
 cuiuspiam numinis incutiat. Tel-
 lure paulum morati dato ab sa-
 cerdote signo, erigunt sese. tum
 laudes deo canunt, quas musicis
 instrumentis interstingunt, aliis
 magna ex parte formis, quæ quæ
 nostro

*Musica
 Vesprien-
 sum.*

nostro visuntur orbe. Ex illis ple-
raq; sicuti quæ nobis in usu sunt,
multum suauitate vincunt, ita
quædam nostris ne conferenda
quidē sint. Verum vna in re haud
dubie longo nos interuallo præ-
cellunt, quod omnis eorum mu-
sica, siue quæ personatur organis
siue quam voce modulantur hu-
mana, ita naturales affectus imi-
tatur & exprimit, ita sonus accō-
modatur ad rem, seu deprecantis
oratio sit, seu lata, placabilis, tur-
bida, lugubris, irata, ita rei sensum
quendam melodix forma re-
præsentat, vt animos auditorum
mirum in modum afficiat, pene-
tret, incendat. solennes ad vlti-
mum conceptis verbis preces, sa-
cerdos pariter populusque per-
cussent, ita compositas, vt quæ
simul cuncti recitant, priuatim
quisque ad semet referat. In his
Deum

Deum & creationis, & guberna-
tionis, & cæterorum præterea bo-
norum omnium, quilibet recog-
noscit autorem, tot ob recepta
beneficia gratias agit, nominatim
vero quod Deo propitio in eam
republicam inciderit, quæ sit
felicissima, eam religionem sorti-
tus sit, quam speret esse verissimā.
Qua in re si quid erret, aut si quid
alterutra melius, & quod Deus
magis approbet, orare se eius bo-
nitas efficiat, hoc vt ipse cogno-
scat. paratum enim sequi se qua-
qua versus ab eo ducatur, sin &
hæc Reip. forma sit optima, & sua
religio rectissima, tum vt & ipsi
constantiam tribuat, & cæteros
mortales omnes ad eadem insti-
tuta viuendi in eandem de Deo
opinionem perducatur, nisi in crui-
tabile eius volūtate etiam sit, q; in
hac religionū varietate delectet.
De-

Deniq; precatur, vt facile defunctum exitu ad se recipiat, quã cito seroue præfinire quidem non audere se. Quanquã quod inoffensa eius maiestate fiat, multo magis ipsi futurum cordi sit, difficillima morte obita, ad deum peruadere, quam ab eo diutius prospero vitæ cursu destineri. Hac prece dicta, rursus in terram proni, pauloque post erecti, discedunt præsum, & quod superest diei, ludis & exercitio militaris disciplinæ percurrunt. Descripsi vobis quã potui verissime eius formã Reip. quam ego certe non optimam tantum, sed solam etiam censeo, quæ sibi suo iure possit Reip. vendicare vocabulum. Siquidem alibi, de publico loquentes vbique commodo, priuatum curant. Hic vbi nihil priuati est, serio publicum negociũ agunt, certe vtrobiq; merito.

merito. Nam alibi, quoruscunque est qui nesciat nisi quid seorsum prospiciat sibi, quantumuis florente Rep. semet tamen fame periturũ, eoq; necessitas vrget, vt sui potius quam populi, id est, aliorũ habendam sibi rationem censeat. Cõtra hic, vbi omnia omniũ sunt, nemo dubitat (curetur modo, vt plena sint horrea publica) nihil quicquam priuati cuiquam defuturum. Neque enim maligna rerum distributio est, neque inops, neq; mendicus ibi quisquam. & quum nemo quicquam habeat, omnes tamen diuites sunt. Nam quid ditius esse potest, quam adempta prorsus omni solitudine, læto ac tranquillo animo viuere? non de suo victu trepidum, non vxoris querula flagitatione vexatũ, nõ paupertatem filio meruentem, non de filix dote anxium,

sed de suo, suorumque omnium, vxoris, filiorum, nepotū, pronepotum, abnepotum, & quam longam posterorum seriem suorum, generosi præsumunt victu esse, ac felicitate securum. Quid quod nihilo minus his prospicitur, qui nunc impotes olim laborauerunt quam his qui nunc laborant. Hic aliquis velim cum hac æquitate audeat aliarum iustitiam gētium comparare, apud quas dispereā, si vllum prorsus comperio iustitiæ æquitatisque vestigium. Nam quæ hæc iustitia est, vt nobilis quispiam aut aurifex, aut scenerator, aut denique alius quisquam eorum, qui aut omnino nihil agunt, aut id quod agunt, eius generis est, vt nō sit Reipublicæ magnopere necessarium, lautam ac splendidam vitam, vel ex ocio, vel superuacuo negotio cōsequatur, quum

quum interim mediastinus, auriga, faber, agricola, tanto tamque assiduo labore, quem vix iumenta sustineant, tam necessatio, vt sine eo ne vnum quidem annum possit vlla durare Respub. victum tamen adeo malignum parant, vitam adeo miseram ducunt, vt longe potior videri possit conditio iumentorum, quibus nec tam perpetuus labor, nec victus multo deterior est, & ipsis etiā suauior, nec vll^o interim de futuro timor. At hos & labor sterilis atque infructuosus, in præsentī stimulat, & inopis recordatio senectutis occidit, quippe quibus parci- or est diurna merces, quam vt eidem possit diei sufficere tantum abest vt excrescat, & supersit aliquid, quod quotidie queat in senectutis vīū reponi. An nō hæc iniqua est & ingrata respublica,

292 VTOPIAE THOM. MORI
quæ generosis, vt vocant, & aurificibus, & id genus reliquis, aut o-
ciolis, aut tantum adulatoribus,
& inanium voluptatû artificibus,
tanta munera prodigit, agricolis
contra, carbonariis, mediastinis,
aurigis & fabris, sine quibus nul-
la omnino Resp. esset, nihil beni-
gne prospicit? Sed eorum floren-
tis ætatis abusa laboribus, annis
tandem ac morbo graues, omni-
um rerum indigos, tot vigiliarum
inmemor, tot actûorum oblita
beneficiorum, miserrima morte
repensat ingratissima. Quid quod
ex diurno pauperum demenso,
diuites quotidie aliquid, non mo-
do priuata fraude, sed publicis et-
iam legibus abradûr, ita quod an-
te, videbatur iniustum, optime de
Rep. meritis pessimam referre
gratiam, hoc isti deprauatum etiâ
fecerunt, tum prouulgata lege iu-
stiti-

stitiâ. Itaq; omnes has, quæ hodie
vsquam florent Respub. animo
intuenti ac verlanti mihi, nihil, sic
me amet deus, occurrit aliud
quam quædâ cõspiratio diuitum,
de suis commodis Reip. nomine
tituloque tractantium, commini-
scenturque & excogitant omnes
modos atq; artes, quibus, quæ ma-
lis artibus ipsi congesserunt, ea
primum vt absque perdendi me-
tu retineant, post hoc vt paupe-
rum omnium opera ac laboribus
quam minimo sibi redimant, eis-
que abutâtur. Hęc machinamen-
ta vbi semel diuites publico no-
mine, hoc est etiam pauperum,
decreuerunt obseruari, iam leges
fiûr. At homines deterrimi, cum
inexplebili cupiditate, quæ fue-
rât omnibus suffectura, ea omnia
inter se partiuerint, quam longe
tamen ab Vtopiensium Reip. fe-

*Hæc anno-
ta lector.*

licitate absunt? è qua cum ipso usu sublata penitus omni auiditate pecuniæ, quanta moles molestiarum recisa, quanta scelerum seges radicitus euulsa est? Quis enim nescit fraudes, furta, rapinas, rixas, tumultus, iurgia, seditiones, cædes, pditiones, veneficia, quotidianis vindicata potius, quam refrenata suppliciis, interempta pecunia commori, ad hæc metum, sollicitudinē, curas, labores, vigilias, eodem momēto quo pecunia perituras. quin paupertas ipsa quæ sola pecuniis visa est indigere, pecunia profus vndiq; sublata, proutinus etiam ipsa decrefceret. Id quo fiat illustrius, reuolue in animo tecum annum aliquem sterilem atq; infœcūdum, in quo multa hominum millia fames abstulerit, contendo plane in fine illius

illius penuriæ, excussis diuitum horreis, tantum frugum potuisse reperiri, quantum si fuisset inter eos distributum, quos macies ac tabes absumpsit, illam cœli soli; parcitatem nemo omnino sensisset. tam facile victus parari posset, nisi beata illa pecunia, quæ præclare scilicet inuenta est, ut aditus ad victum per eam patefceret, sola nobis ad victum viam intercluderet. Sentiunt ista, nō dubito, etiam diuites, nec ignorant quanto potior esset illa conditio nulla re necessaria carere, quam multis abundare superfluis, tam numerosis eripi malis, quam magnis obsideri diuitiis. Neque mihi quidem dubitare subit, quin vel sui cuiusque commodi ratio, vel

CHRIST I seruatoris autoritas (qui neq; pro tanta sapientia potuit ignorare quid optimū esset,

*Mira di-
ctum.*

neq; qua erat bonitate id consule-
re, quod non optimum sciret) totum orbē facile in huius Reip.
leges iamdudum traxisset, nisi
vna tantū bellua, omniū princeps
parensque pestium superbia, re-
luctaretur, hæc non suis commo-
dis prosperitatem, sed ex alienis
metitur incōmodis. Hæc ne dea
quidē fieri vellet, nullis relictis mi-
seris, quibus imperare atque in-
sultare possit. Quorum miseris
præfulgeat ipsius comparata feli-
citas, quorum suis explicatis opi-
bus, angat atq; incendat inopiam.
Hæc auerni serpens mortalium
pererrans pectora, ne meliorem
vitæ capeffant viam, velut remo-
ra retrahit ac remoratur. quæ
quoniā pressius hominibus infixæ
est, quam ut facile possit euelli.
Hanc Reip. formam, quam omni-
bus libenter optarim, Vtopien-
bus

bus saltem contigisse gaudeo, qui
ea vitæ sunt instituta sequuti, qui-
bus Reip. fundamenta iecerunt,
non modo felicissime, verum etiā
quantum humana prælagiri con-
iectura cōtigit, æternum duratu-
ra. Extirpatis enim domi cum cæ-
teris vitiis ambitionis, & factio-
num radicibus, nihil impēdet pe-
riculi, ne domestico dissidio la-
boretur, quæ vna multarum vr-
bium egregie munitas opes pes-
fundedit. At salua domi concor-
dia, & salubribus institutis, non
omnium finitimorū inuidia prin-
cipū (quæ sæpius id iam olim sem-
per reuerberata tentauit) concu-
tere illud imperium, aut commo-
uere queat. Hæc vbi Raphaël re-
censuit, quanquā haud pauca mi-
hi succurrebant, quæ in eius po-
puli moribus legibusq; perquam
absurde videbantur instituta,
non

non solum de belli gerendi ratione, & rebus diuinis, ac religione, aliisq; insuper eorum institutis, sed in eo quoque ipso maxime, q; maximū totius institutionis fundamentum est vita scilicet, victuque communi, sine vllō pecaniæ commercio, qua vna refunditus euertitur omnis nobilitas, magnificentia, splendor, maiestas, vera, vt publica est opinio, decora atque ornamenta Reipub. tamen quoniam defessum narrādo sciebam, neque mihi satis explorarum erat, posset ne ferre, vt contra suam sententiam sentiretur, præsertim quod recordabar eo nomine quosdam ab illo reprehēsos, quasi vererētur, ne nō satis putarentur sapere, nisi aliquid inuenirēt, in quo vellicare aliorum inuenta possent, idcirco & illorum institutione, & ipsius oratione lau-

ne laudata, manu apprehendens, intro cœnatum duco, præfatus tamē aliud nobis tempus, iisdem de rebus altius cogitandi, atque vberius cum eo conferendi fore, quod vtinam aliquando contingeret. Interea quemadmodum haud possum omnibus assentiri, quæ dicta sunt, alioqui ab homine citra controuersiam eruditissimo, simul & rerū humanarum peritissimo, ita facile confiteor permulta esse in Vtopiensium republica, quæ in nostris ciuitatibus optarim verius, quam sperarim.

SECUNDI LIBRI FINIS.

Zderzyni 19 (4)

